

12. SINIF TÜRKİYE CUMHURİYETİ İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ

- Sevgili öğrenciler Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi için ders kitabından farklı olarak, konuları daha iyi algılayabilmeniz adına biraz daha fazla ünite ve bölüme ayırdık. Bunun dışında notları hazırlarken ders kitabımızdan ve çeşitli TYT/AYT hazırlık kitaplarından yararlandık.

1. ÜNİTE: 20. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

KONU 1: İNKILÂBA GİRİŞ (İNKILÂP NEDİR?)

- **İslahat, Reform, İhtilal, Devrim, İnkılâp, Darbe...**
- Her biri, bir şekilde bir değişikliği ifade eden yukarıdaki kelimeler eş anlamlı değildir.

O halde bu kelimelerin anlamlarını, birbirlerinden farklarını öğrenerek dersimize başlayabiliriz.

İSLAHAT:

- Düzeltme, iyileştirme, Düzeltme yapmak demektir.
- Nispeten en hafif değişikliği ifade eder.
- Osmanlı Devleti'nin 17. yüzyıldan itibaren yaptığı gibi bozulmuş yapıları düzeltmeye çalışmaktır.

REFORM:

- İslahatın eş anlamlısıdır. Yani düzeltme, düzenleme demektir.

İHTİLAL:

- Mevcut düzenin (rejimin), bir halk hareketi sonucu, güç kullanılarak yıkılması demektir.

DEVİRİM:

- İhtilal kelimesinin eş anlamlısıdır.

DARBE:

- Ülke içindeki bir takım güç odaklarının (Bu odaklar illa asker olmak zorunda değildir. Tarihimize baktığımızda genelde askeri darbeler söz konusudur. Ama bu Poliste olabilir. 15 Temmuz örneğinde gördüğümüz gibi bir cemaat de olabilir.) hukuksuz yollarla yönetimi el geçirmeleridir.
- Darbeyi yapanlar rejimi yıkmaktan çok yönetimi ele geçirmeyi amaçlar.

İNKILÂP:

- Değişiklik ifade eden kelimelerin en geniş kapsamlısıdır.
- Mevcut düzenin, bir halk hareketi sonucu yıkılması ve onun yerine yeni düzenin kurulması demektir.
- Bir İnkılâbın **ÜÇ AŞAMASI** vardır:
 1. **FİKRİ HAZIRLIK AŞAMASI:** İnkılâbın en uzun süren aşamasıdır. Yüzyıl, belki iki yüzyıl sürebilir. Toplumun büyük kısmının bilinçlendiği, düzeni sorguladığı ve bu düzenin değişmesi gerektiğine karar verdiği aşamadır.
 2. **İHTİLAL / DEVİRİM AŞAMASI:** Bu aşamada Halk güç kullanarak mevcut düzeni yıkar. İnkılâbın aksiyon aşamasıdır.

3. **YENİ DÜZENİN KURULMASI AŞAMASI:** Getirilen yeni düzenin yaşayabilmesi için gereken tüm düzenlemenin yapıldığı aşamadır. Yeni Düzen için gereken Kurumlar, kanunlar v.b oluşturulur.

TÜRK İNKILÂBININ BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

- Türk inkılâbının hazırlık safhası yoktur.

YORUM: Dünya'daki gelişmelerin gerisinde kalmış bir Osmanlı toplumu vardır. Dolayısıyla düzenin değişmesi gerektiğini anlamış, buna karar vermiş bir Anadolu halkı yoktur. Buna, onların yerine Mustafa Kemal ve arkadaşları karar vermiştir.

- Türk inkılâbı, Kurtuluş savaşı ile birlikte yürütülmüştür.
- Bu yüzden Türk İnkılâbı Hem bir **Milli bağımsızlık** mücadelesi, hem de bir **Milli egemenlik** mücadelesidir.

DİKKAT: MİLLİ EGEMENLİK VE MİLLİ BAĞIMSIZLIK kavramlarına çok dikkat etmeliyiz. Bu iki kavram birbirinden çok farklı şeyleri ifade etmektedir.

MİLLİ BAĞIMSIZLIK:

<https://tarihdersi.net/>

- Bir milletin HÜR olması demektir.
- Başka bir devletin esareti altında yaşamamak demektir.
- Türk Kurtuluş Savaşı Emperyalizme karşı yürütülen bir milli bağımsızlık mücadelesidir.

MİLLİ EGEMENLİK (ULUSAL EGEMENLİK):

- Bir ülkede yönetme hakkına Milletin sahip olması demektir.
- Türk Kurtuluş Savaşı Saltanata karşı yürütülen bir milli egemenlik mücadelesidir.

NOT 1: Emperyalizm, Sömürgeciliğin güç kullanılarak, silah zoruyla yapılmasıdır.

NOT 2: Saltanat, Sultanlık demektir. Yani Padişahlık rejimi, yani Mutlak Monarşi demektir. Mutlak monarşi ise yönetimin tek kişide ya da ailede olduğu yönetim şeklidir.

KONU 2: MUSTAFA KEMAL'İN HAYATI (I. DÜNYA SAVAŞINA KADAR)

A. MUSTAFA KEMAL'İN AİLESİ

- Mustafa Kemal **1881** yılında Selanik'te üç katlı bir evde doğmuştur.
- Mustafa Kemal'in annesi Zübeyde Hanım'dır. Ailenin soyu, Rumeli'ye iskân edilen Konyar Yörüklerine dayanmaktadır.
- Babası Ali Rıza Efendinin soyu da, Anadolu'ya dayanmaktadır.

Ali Rıza Efendi 1839'da Selânik'te dünyaya gelmiştir. Ali Rıza Efendi önceleri Selânik Vakıflar İdaresinde sonra Gümrük İdaresinde çalışmış, 1876'da Asakir-i Milliye taburunda gönüllü subay olarak hizmet etmiş ve 1871 dolaylarında Zübeyde Hanım'la evlenmiştir. Bu evlilikten olan üç çocuk (Fatma, Ahmet ve Ömer) küçük yaşlarda hayata veda etmişlerdir. Mustafa'dan sonra doğan Makbule (Boysan sonra Atadan) yaşamış, Naciye ise 12 yaşlarında hayatını kaybetmiştir.

Mustafa Kemal'in ailesi

B. SELANİK

- Mustafa Kemal'in doğduğu ve ortaokula kadar eğitimini sürdürdüğü Selanik, Osmanlı İmparatorluğunun en önemli kentlerinden birisiydi.
- Şehir, hem İmparatorluğunun batıya açılan kapılarından birisi, hem de çok uluslu yapısıyla birçok kültürün bir arada yaşadığı bir kültür zenginliğine sahipti.
- Mustafa Kemal, bu kozmopolit şehirde bir taraftan **batıdan gelen özgürlük, demokrasi, eşitlik gibi fikirleri** öğrenmiş; hem de **Ulusçuluk fikrinin** İmparatorluğu nasıl parçaladığına şahit olacaktı.
- Böyle bir şehirde, **bir Osmanlı olarak dünyaya gelen Mustafa Kemal, Türk olarak ölecekti.**

DİKKAT: Mustafa Kemal'in **ULUŞÇULUK** fikrini benimsemesinde ve bu fikri Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda temel prensip haline getirmesinde Selanik'in etkisi büyüktür.

C. MUSTAFA KEMAL'İN EĞİTİM HAYATI

1. Mahalle Mektebi ve Şemsi Efendi Okulu

- Mustafa okul çağına gelince annesi ile babası arasında Mustafa'nın eğitimi hakkında görüş ayrılığı belirdi. Annesi Mustafa'nın daha çok dini eğitime ağırlık veren mahalle mektebine gitmesini isterken, babası ise Modern eğitim verilen Şemsi Efendi Okuluna gitmesini istiyordu.
- Mustafa, önce annesinin istediği mahalle mektebine gitmiştir. (1886) Ancak burada verilen eski usûl eğitimi almak istememiştir.
- Bunun üzerine Şemsi Efendi Okulunda eğitime devam etmiştir.
- Çağdaş bir anlayışla eğitim veren bu okul, Mustafa'nın fikrî gelişimini derinden etkiledi.
- Mustafa, bu okulda okurken Babası Ali Rıza Efendi vefat etti. Zübeyde Hanım çocukları ile birlikte, bir çiftlikte kâhya olan kardeşi Hüseyin Ağa'nın yanına gitti. Kısa zaman sonra, oğlunun eğitimini düşünerek Mustafa'yı teyzesinin yanına, Selanik'e gönderdi.

2. Selânik Mülkiye Rüştiyesi-Selânik Askerî Rüştiyesi

- Mustafa, önce Selânik Mülkiye Rüştiyesine (Ortaokul) başladı.
- Ancak annesine haber vermeden 1893 yılında Selânik Askerî Rüştiyesinin sınavlarına girdi ve başarılı oldu.
- Mustafa, Selânik Askerî Rüştiyesinde başarılı bir öğrenci olarak öğretmenlerinin dikkatini çekti.
- Matematik öğretmeni Yüzbaşı Mustafa Sabri Bey, zekâsını ve çalışkanlığını takdir ettiği öğrencisine Namık Kemal'den esinlenerek **"Senin de adın Mustafa, benim de. Arada bir fark olmalı. Senin adının sonuna bir de Kemal ekleyelim."** teklifinde bulundu. Kemal ismi, onun gelecekteki olgunluk ve önderliğinin âdeta işareti olmuştu.

3. Manastır Askerî İdadisi

- Mustafa Kemal'in Selânik Askerî Rüştiyesini bitirdikten sonra 13 Mart 1896'da Manastır Askerî İdadisine (lise) yazıldı.
- Manastır'da sınıf arkadaşı **Ömer Naci** sayesinde Tevfik Fikret ve Namık Kemal'in eserlerini okumaya başladı, **şiir ve edebiyatla** ilgilendi.
- Arkadaşı **Ali Fethi Bey** aracılığıyla da Jan-Jak Ruso, Monteskiyö, Volter gibi **filozofları** tanıdı.

- **Tarih öğretmeni Kolağası Mehmet Tevfik (Bilge)** Bey ise, Mustafa Kemal'e yeni ufuklar açtı. Mustafa Kemal'in idadide başlayan **tarih sevgisi** gittikçe büyüdü ve hep devam etti.
- Ayrıca Fransızca öğretmeni Yüzbaşı Naküyiddin (Yücekök) Bey onun dersleri ile özel olarak ilgileniyordu.

DİKKAT: Lise öğrenimi sırasında Mustafa Kemal'i derinden etkileyen olaylardan biri **1897'deki Türk-Yunan Savaşı (DÖMEKE SAVAŞI)** olmuştur. Bu savaş, **vatanseverlik duygularının** kabarmasına neden olmuş hatta arkadaşları ile birlikte okuldan kaçarak savaşa gönüllü olarak katılmaya çalışmışlardır. Böylece, vatan sevgisi Mustafa Kemal'in en belirgin özelliklerinden biri olacaktır.

- Mustafa Kemal, Kasım 1898'de okulunu ikincilikle bitirir.

4. Harp Okulu– İstanbul

- Mustafa Kemal, **1899** tarihinde İstanbul Harp Okuluna kaydoldu.
- Harp okulunda bir yandan askerlik mesleğini öğrenip, bu işte ustalaşırken, diğer yandan gittikçe siyasallaşmakta, memleketin kurtuluşu için gerçekçi çözümler üretmektedir.
- Hatta bir ara okulda Ömer Naci, Ali Fuat (Cebesoy), İsmail Hakkı gibi arkadaşları ile Padişahın yönetimini eleştiren, hürriyeti savunan el yazması bir dergi bile çıkarırlar.
- Harp Okulunda ki 3 yıllık eğitiminin ardından Kurmaylık sınavını kazanarak Harp Akademisine geçer.

5. Harp Akademisi – İstanbul

- Mustafa Kemal, 10 Ocak **1902**'de teğmen (mülazım) rütbesi ile harp akademisinde eğitimine devam etmiştir.
- Burada da 2 yıl eğitim alır.
- Harp akademisindeyken onun üstün yeteneklerinin ve zekâsının ilk farkına varan, **Osman Nizami Paşa'dır**.
- Mustafa Kemal, 11 Ocak **1905** tarihinde harp akademisinden mezun olmuştur.

Görsel 1.5: İstanbul Harp Akademisi

D. MUSTAFA KEMAL'İN ASKERLİK HAYATININ İLK YILLARI

1. Askerlik Mesleğinin Başlangıcı: Şam Günleri

- Harp akademisinden sonra **Kurmay Yüzbaşı** (Kolağası) rütbesi ile ilk görev yeri olan **Şam'daki 5. Orduya** bağlı 30. Süvari Alayına tayin edildi.

DİKKAT: Şam'daki yılları Mustafa Kemal açısından oldukça sıkıntılı geçmiştir. Burada geçirdiği yıllar boyunca edindiği deneyim **LAİKLİK** ile ilgili fikirlerinin olgunlaşmasını sağlamıştır.

- Bu sırada genç subaylar arasında Padişah II. Abdülhamit'e karşı muhalefet iyice artmıştır. Mustafa Kemal de Şam'da 1905'te **"Vatan ve Hürriyet Cemiyeti"** adında gizli bir örgüt kurdu.

2. Selânik'e Dönüş

- Mustafa Kemal, Şam'daki görevinden sonra Manastır'daki 3. Ordu emrine atandı. Bu ordunun Selanik şubesinde çalıştı. <https://tarihdersi.net/>

- Selanik'e geldiğinde İttihat ve Terakki'nin çok güçlendiğini, kendisinin bu konuda geri kaldığını anlayarak cemiyetini İttihat ve Terakki ile birleştirmek zorunda kaldı.
- 1907'de bu cemiyete üye olan Mustafa Kemal, **II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihat ve Terakkicilerle fikir ayrılıklarına düştü ve cemiyetten ayrıldı.**

DİKKAT: Bu arada İstanbul'da ortaya çıkan **31 Mart Vakası'na** karşı, İttihat ve Terakki'nin Selanik'te oluşturduğu **HAREKET ORDUSUNDA** Kolağası olarak görev almış, ordunun İstanbul'a giriş planlarını yapmıştır. Bu olay, Mustafa Kemal'in tarih sahnesine çıktığı ilk önemli olaydır.

DİKKAT: 1910 yılında İngiliz ve Fransız ordularının gerçekleştirdiği **PİCCARDİE MANEVRALARINA (Tatbikat)** Osmanlı Devleti adına gözlemci subay olarak katılmıştır. Hatta burada askeri dehasını ispatlayacak bir olay da yaşanmıştır. Ayrıca bir Fransız subayın fesi göstererek; **"Başınızda bunlar varken kimse sizi ciddiye almaz."** Demesi onu çok etkilemiştir. Beki de, bundan sonraki hayatı boyunca askerken KALPAK, sivilken ŞAPKA takmasının sebebi bu olaydır.

3. Trablusgarp Savaşı:

- Mustafa Kemal 1911'de patlak veren Trablusgarp Savaşına gönüllü olarak katılmış, kaçak yollarla bölgeye giderek halkı İtalyan işgaline karşı örgütlemeye çalışmıştır.
- Bu savaşta, Enver Paşa'nın kurmay başkanı olarak göreve başladı.
- Daha sonra Tobruk, Derne ve Bingazi'deki komutanlıkları ile bölgede önemli başarılarla imza attı.
- Bu arada 1911 Kasımında binbaşı olmuştur.

DİKKAT:

- Trablusgarp Savaşı, Mustafa Kemal'in görev aldığı ilk savaştır.
- Ayrıca bu savaş onun için Kurtuluş Savaşının provası özelliği taşır. (Milis kuvvetleri örgütleyerek düzenli orduya karşı mücadele ettikleri için gayri nizami harp teknikleri uygulanmıştır. Tıpkı Kuvayı Milliye gibi)

4. İttihat ve Terakki ile yolların ayrılması ve Sofya Ataşemiliterliği

- Mustafa Kemal'in İttihat ve Terakki yönetimini eleştirmesi, askerinin siyasetten uzaklaştırılması gerektiğini söylemesi cemiyetle arasının açılmasına neden oldu.
- Cemiyet yöneticileri, özellikle Enver, onu çevrelerinden uzaklaştırmak istediler.
- Böylece Ekim 1913'te Sofya Ataşemiliterliği (askerî elçi) görevine getirildi.
- Bu görev sırasında Bulgaristan ve diğer Balkan devletlerinin ordularının eğitimi ve silahlandırılması konusunda bilgiler edindi.

Görsel 1.7: Mustafa Kemal, Sofya'da verilen kostümlü baloda

DİKKAT: Boş zamanlarında Bulgaristan parlamentosundaki oturumları takip etmiş, **Demokrasi uygulamaları, meclisin çalışması** gibi konularda ileride kullanacağı önemli bilgiler edinmiştir.

NOT: Sofya'da iken kostümlü baloya İstanbul'dan getirttiği Yeniçeri kıyafeti ile katılarak bütün dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır.

- Mustafa Kemal, Sofya'dayken I. Dünya Savaşı başladı.
- O günlerde Bulgaristan'da Türklerin yaşadığı bölgeleri dolaşarak onların durumuyla yakından ilgilendi.
- Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi üzerine Mustafa Kemal'e Tekirdağ'da bulunan 19. Tümen Komutanlığı görevi verildi.
- Böylece Mustafa Kemal, 1915 tarihinde Bulgaristan'daki görevinden döndü.

NOT: Bundan sonra askerlik hayatının en önemli başarılarını kazanacağı **I. Dünya Savaşında,**

- Önce **Çanakkale** Cephesinde,
- Ardından **Kafkas** Cephesinde,
- Son olarak da **Suriye** Cephesinde görev yapmıştır.

Bundan sonraki kısım konularımız içerisinde yeri geldikçe verilecektir.

KONU 3: II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ

<https://tarihdersi.net/>

II. MEŞRUTİYETİN İLANI (24 TEMMUZ 1908)

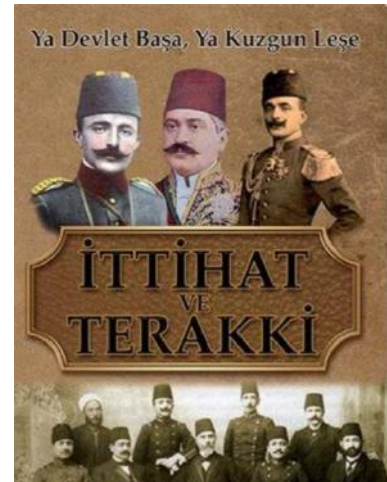
- Sultan II. Abdülhamit 1877 yılında 93 Harbini bahane ederek, meclisi kapatmış ve Anayasayı askıya almıştı.
- Bundan sonra ise ülkede Meşrutiyet fikri gibi fikirlerin yeniden doğmasını engelleyecek her türlü tedbiri almıştı.
- Yıldız Sarayına taşınarak, burada son derece geniş bir polis ve istihbarat ağı kurmayı başarmıştı.
- Hafiyeleri ve Journaller aracılığı ile muhalif fikirleri önceden öğrenmeye çalışmıştı.

JURNAL: Halktan kişilerin, şüphelendikleri şahıslarla ilgili olarak yazıp, saraya gönderdikleri istihbarat raporudur.

- Tüm bu çabalar bile gizli, İttihat ve Terakki cemiyetinin kurulmasını engelleyememiştir.

İTTİHAT ve TERAKKİ CEMİYETİ:

- II. Abdülhamit devrinde Tıp ve Harp Akademileri öğrencileri tarafından kurulmuş gizli bir örgüttür.
- Amaçları II. Abdülhamit'e yeniden Meşrutiyet'i kabul ettirmek ve Anayasal düzeni geri getirmektir.
- Bu Cemiyetin Önde gelen üç ismi: **Enver** (ileride paşa olacak), **Cemal** (ileride paşa olacak) ve **Talat Bey** (Cemiyetin sivil kanadını temsil ediyor.)
- Cemiyet özellikle Padişahın kontrolünün daha az olduğu Balkan topraklarında iyice güçlenmiştir.
- İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin harekete geçmesine neden olan olay, **Reval (Talin) Konferansı** olmuştur.

Reval (Talin) Konferansı: Bu konferansta, İngiltere Rusya'yı sıcak denizlere inme konusunda yani Osmanlı üzerindeki emellerine serbest bırakmıştır.

- Yeni bir savaşın yaklaştığını düşünen İttihatçılar Makedonya'da ayaklanmışlardır. (Resneli Niyazi ve Enver)
- Ayaklanmayı bastıramayan Sultan II. Abdülhamit, isyanların ülke geneline yayılmasından endişe ederek **24 Temmuz 1908** 'de Anayasayı yeniden yürürlüğe koydu.
- Böylece Tarihimizdeki II. Meşrutiyet dönemi başladı.

DİKKAT 1: Bu olay tarihimize Jöntürk devrimi olarak geçmiştir.

DİKKAT 2: Bu olayda oynadığı rol dolayısıyla Enver, HÜRRİYET KAHRAMANI olarak ünlenir. İttihat ve Terakki'nin önde gelen isimlerinden biri olur.

II. MEŞRUTİYET'İN İLANININ SONUÇLARI

- Sultan II. Abdülhamit'in yönetimdeki gücü kırılmıştır. Ama İttihat ve Terakki ilk etapta yönetime egemen olamamıştır.
- Sonuç olarak Osmanlı yönetiminde bir iktidar boşluğu oluşur.

Bu iktidar boşluğu sonucunda aşağıdaki gelişmeler yaşanmıştır:

DIŞ POLİTİKADA

- Avusturya-Macaristan Bosna Hersek'i topraklarına kattı.
- Girit, Yunanistan'a bağlanma kararı aldı
- Bulgaristan bağımsız oldu.

İÇ POLİTİKADA

- 31 Mart Vakası patlak verdi.

31 MART VAKASI (13 NİSAN 1909)

<https://tarihdersi.net/>

DİKKAT: Rumi takvime göre 31 Mart 1325'e denk geldiği için bu olay tarihimize 31 Mart vakası olarak geçmiştir.

- II. Meşrutiyet ilan edilmesine rağmen İttihat ve Terakki Cemiyeti, İstanbul'da kontrolü sağlayamadı.
- İstanbul'da gerici nitelikteki bu isyan çıkmıştır.
- Padişahlık düzeninin yeniden gelmesini isteyenler, medrese talebeleri, İttihat ve Terakki karşıtları isyanı çıkarmışlardır.
- İsyân'ın elebaşı Volkan gazetesi başyazarı Derviş vahdeti olmuştur.

DİKKAT 1: "Gerici", "İrticai" derken kastedilen, eski düzene yeniden dönmeyi amaçlamasıdır.

DİKKAT 2: Demokrasi tarihimizin ilk gerici nitelikli isyanıdır. (Bu yönüyle 31 Mart Vakasının yeri Cumhuriyet tarihinde çıkan Şeyh Said ve Menemen isyanlarının yanındadır.)

DİKKAT 3: 31 Mart Vakası bir karşı devrim hareketi olarak kabul edilir.

- İsyân, Makedonya'da haber alınca İttihat ve Terakki Cemiyeti, **HAREKET ORDUSU** adını verdikleri bir ordu toplayarak İstanbul'a gönderdi.
- Bu ordunun komutanı **Mahmut Şevket Paşa**, ikinci komutanı ise **Mustafa Kemal** olmuştur.
- Hareket ordusu İstanbul'a gelerek, İsyânı bastırdı.

DİKKAT 1: Böylece ordu yenilikleri, yani meşrutiyet idaresini koruyan bir tavır almıştır.

DİKKAT 2: Mustafa Kemal, ilk kez önemli bir olayda rol almıştır.

31 MART VAKASININ SONUÇLARI

- 31 Mart isyanını bastırmayı başaran İttihat ve Terakki Cemiyeti, Osmanlı yönetiminde biraz daha etkin hale geldi.
- II. Abdülhamit isyanı bastırmada gerekli gayreti göstermediğinden tahttan indirilir, yerine V. Mehmet Reşat geçer.
- **Bu olayın ardından Kanun-i Esasi'de Padişahın yetkilerini sınırlandıran bir dizi değişiklik yapıldı.**

Bu değişiklikler:

- Padişahın meclis açıp kapatma yetkisi elinden alındı.
- Padişahın istediği kişiyi sürgüne gönderme yetkisi elinden alındı.
- Padişahın istediği kanun kabul ya da reddetme yetkisi elinden alındı.
- Bundan sonra Hükümet, yaptığı işlerden dolayı Padişaha karşı değil, Meclis'e karşı sorumlu olacaktı.

NOT:

1. II. Meşrutiyet döneminde ilk kez çok partili hayata geçildi.
2. Ayrıca, II. Meşrutiyet birincisine göre padişahın yetkilerini sınırlandırdığı için daha demokratiktir.

KONU 4: TRABLUSGARP SAVAŞI (1911-1912)

SAVAŞIN NEDENLERİ

- Birliğini yeni tamamlayan İtalya'nın sömürge arayışı.
- Trablusgarp'ın İtalya'ya yakın olması.
- Trablusgarp'ın savunmasız durumda olması. (Osmanlı Devleti'nin karadan da, denizden de buraya koruma şansı yok.)
- İngiltere'nin, İtalya'yı yanına çekmek için işgale teşvik etmesi

SAVAŞ

- Mısır, İngiltere'nin işgali altında olduğundan karadan asker gönderemiyoruz.
- Donanmamız olmadığı için denizden asker çıkaracak durumda değiliz.

NOT: Sultan Abdülaziz döneminde büyük masraflarla modern bir donanma oluşturulmuştu. Ancak donanma Sultan II. Abdülhamit döneminde, Haliç'te kızağa çekilerek çürümeye terk edilmişti. (Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesinde donanmanın payı büyüktü. Bekli de Sultan II. Abdülhamit aynı şeyin başına gelmesinden çekinmiştir.)

- Osmanlı Devleti'nin işgal karşısında tek yapabildiği, bazı gönüllü askerleri kaçak yollarla Trablusgarp'a yollamak olmuştur.
- Gidenlerin çoğu İttihatçı subaylar olmuştur.
- Bu subaylar, Trablusgarp halkını, İtalyan işgaline karşı örgütleyerek mücadele etmişlerdir.
- Gidenlerden biri olan, **Mustafa Kemal Tobruk ve Derne'de; Enver ise Bingazi'de** İtalyanlara karşı önemli başarılar kazanmışlardır.

NOT: Mustafa Kemal bu savaşta Kurtuluş Savaşı'nın provasını yapmıştır.

- Savaş sırasında İtalya, **Osmanlı Devletini barışa zorlamak için 12 adayı işgal etti.**
- Bu sırada **Balkan Savaşları'nın başlaması** üzerine Osmanlı Devleti, yenilgiyi kabul etti.

DİKKAT: Osmanlı Devleti'nin yenilgiyi kabul etme nedeni 12 Ada'nın işgali değil, Balkan Savaşlarının başlamasıdır. Çünkü Hem iki cephede birden savaşmak istememiştir. Hem de buradaki subaylarına ihtiyacı vardır.

- Sonuçta Osmanlı Devleti ile İtalya arasında **Uşi Antlaşması** imzalandı.

UŞİ ANTLAŞMASI (1912)

- Trablusgarp ve Bingazi İtalya'ya bırakıldı.
- 12 Ada, Balkan Savaşları bitene kadar İtalya'ya verildi.
- Trablusgarp'taki halk dini yönden Osmanlı halifesine bağlı kalacaktı.

DİKKAT: Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra ikinci kez halifeliğin gücünden yararlanılmaya çalışılmıştır.

SAVAŞIN ÖNEMİ:

- Böylece Osmanlı Devleti, Kuzey Afrika'da kalan son toprağını da kaybetmiştir.

KONU 5: BALKAN SAVAŞLARI

<https://tarihdersi.net/>

I. BALKAN SAVAŞI

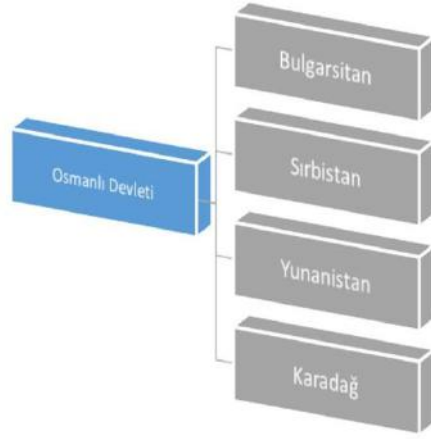
Nedenleri

- İngiltere'nin Reval Konferansı'nda Rusya'yı serbest bırakması.
- Panslavizm nedeni ile Rusya'nın Balkan devletlerini Osmanlı'ya karşı koruması ve kışkırtması.
- Türkleri Balkanlar'dan tamamen atma düşüncesi

I. Balkan savaşında;

- Yunanistan,
- Bulgaristan,
- Sırbistan ve
- Karadağ

birleşerek Osmanlı Devleti'ne saldırmıştır.

Savaş sırasında,

- Osmanlı orduları tüm cephelerde ağır yenilgiler aldı.
- Tüm Makedonya kaybedildi.
- Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti.
- Ege Adaları (İmroz ve Bozcaada hariç) Yunanlılarca işgal etti.
- Bulgaristan Çatalca'ya kadar ilerledi, Edirne'yi işgal etti.

DİKKAT: Atatürk'ün doğduğu şehir olan, aynı zamanda imparatorluğun en büyük ikinci liman şehri SELANİK kaybedildi.

DİKKAT: Boğazların Bulgaristan tarafından alınması ihtimali ortaya çıkınca, savaşı başlatan Rusya ve İngiltere araya girdi. Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasında Londra Konferansı toplandı.

Osmanlı'nın bu kadar ağır bir yenilgi almasının sebepleri,

- Düzgün bir iktidarın olmayışı.

DİKKAT: Hatırlayalım, II. meşrutiyet'in ilanı ile Padişah II. Abdülhamit iktidardan uzaklaşmış, diğer yandan ittihatçılar da henüz tam anlamıyla iktidara hâkim olamamışlardı.

- Ordudaki alaylı-mektepli çatışmaları
- Askerin siyaset yapması
- Balkan topraklarındaki iletişim ve ulaşım sorunları
- Savaş öncesinde 65.000 askeri terhis edilmesi.

NOT: Bu olay Mustafa Kemal'in ordunun siyasete karışmaması gerektiği görüşünü doğrular.

Londra Konferansı (1913) ve I. Balkan Savaşının Sonuçları

- Osmanlı-Bulgaristan sınırı çizildi. (Midye-Enez hattı)

NOT: Sınır, Midye-Enez hattı olduğunda tüm Batı Trakya ve Edirne, Kırklareli dâhil Doğu Trakya kaybedilmiş oluyor.

- Ege Adaları Yunanistan'a bırakıldı. (İmroz ve Bozcaada hariç)

DİKKAT: Ege Adalarını, 12 ada ile karıştırmamak gerekir. 12 ada Trablusgarp

savaşı sırasında İtalya'ya kaybedilmişti. Ayırmak için İzmir'den hayali bir çizgi çizelim kuzeyindeki adalar Ege adaları, güneyindeki adalar 12 ada

- Arnavutluk'un geleceği büyük devletlere bırakıldı.

DİKKAT: Arnavutların isyanı **Osmanlılık** fikrinin yanında **İslamcılık** fikrinin de işe yaramadığının kanıtı olabilir. Çünkü Arnavutlar Müslüman'dır.

- Selanik, Güney Makedonya ve Girit Yunanistan'a bırakıldı.
- Orta ve Kuzey Makedonya Sırbistan'a verildi.

AYRICA

- Balkan Savaşı, Türklerin yaşadığı pek çok toprağın kaybedilmesine sebep oldu. Kaybedilen yerlerden gerek savaş sırasında, gerekse savaştan sonra büyük miktarda Türk göçü gerçekleşti. Türklerin, millet olarak uğradıkları bu hakaret ve eziyet **TÜRKÇÜLÜK** fikrinin güçlenmesine neden oldu. Yine aynı süreçte iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki fikrasi Türkçülük fikrini devlet politikası haline getirdi.

- **Bab-ı Ali Baskını:** I.Balkan Savaşı yenilgisinden hükümeti sorumlu tutan İttihat ve Terakki, bir hükümet darbesi ile yönetimi tamamen ele geçirmiştir.

DİKKAT: Bab-ı Ali baskını bir darbedir. Darbe için ayrıca bakınız: [İnkılabın Giriş \(İnkılab Nedir?\)](#)

II. BALKAN SAVAŞI

Nedeni

- Balkan Savaşı'nda Bulgaristan'ın fazla pay alması ve Boğazları tehdit eder duruma gelerek güçlenmesi.
- Bu durum hem Rusya'ya, hem diğer Balkan devletlerini rahatsız etmiştir.

II. Balkan Savaşında

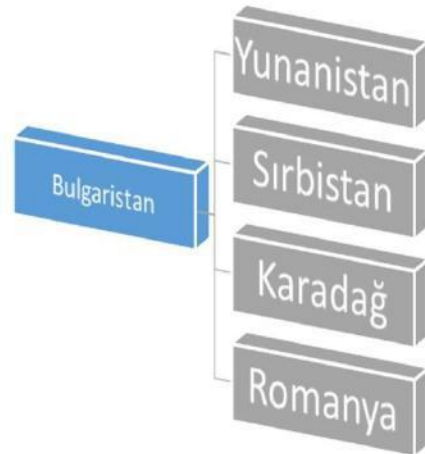
- Yunanistan,
- Sırbistan,
- Karadağ ve
- Romanya

birleşerek, Bulgaristan'a saldırdı.

DİKKAT: I. Balkan Savaşında yer almayıp II. Balkan savaşına katılan devlet Romanya'dır.

II. Balkan Savaşında Osmanlı Devleti'nin rolü:

- Bulgaristan diğer Balkan devletleri ile savaştığı için zor durumdadır.
- Bu fırsattan yararlanan Osmanlı, Edirne'yi kurtarmayı başarır.

DİKKAT: İttihat ve Terakki Fırkası, yönetimi ele geçirdikten sonra yaptığı ilk hamlede başarılı olmuştur. Ayrıca Enver orduların başında Edirne'ye girmiş, böylece "Edirne fatihi" olmuştur. Bu başarı ve Enver Paşa'nın önlenemez yükselişi Osmanlı Devleti'ni I. Dünya Savaşına sokacak.

II. Balkan Savaşı Sonunda

II. Balkan Savaşı sonrasında Balkanlar

- Balkan devletleri kendi arasında **Bükreş Antlaşması** yaptı.
- Bulgaristan - Osmanlı arasında **İstanbul Antlaşması** yapılır. (Doğu Trakya alınır.)
- Edirne, Kırklareli ve Dimetoka Osmanlı'ya katıldı.
- Dedeağaç Bulgaristan'a verildi.
- İki devlet arası **Meriç Nehri sınır** kabul edildi.
- Yunanistan - Osmanlı arasında Atina Antlaşması yapılır.
- Sırbistan – Osmanlı İstanbul Antlaşması yapılır.

DİKKAT: Bulgaristan ile yapılan İstanbul Antlaşması dışında sınırlarda bir değişiklik olmamıştır. Antlaşmalar Balkan ülkelerinde azınlık durumunda bulunan Türklerin durumu ile ilgilidir. Bununla "**Balkan Türkleri**" sorunu ortaya çıkmıştır.

HAZIRLAYAN:
SERDAR BAYRAK
TARİH ÖĞRETMENİ
<https://tarhdersi.net/>

2. ÜNİTE: BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI

KONU 1: I. DÜNYA SAVAŞININ NEDENLERİ

I. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE DEVLETLER ARASINDA MEYDANA GELEN KUTUPLAŞMA (ÜÇLÜ İTTİFAK VE ÜÇLÜ İTİLAFLAR DOĞUYOR)

- **Savaşın nedenlerinden en önemlisi, sömürgecilik yarışıdır.**

DİKKAT: Bu kişisel yoruma açık bir konu değildir. I. Dünya Savaşının en önemli nedeni sömürgecilik yarışıdır. Bunu sorularda, devletlerarası ekonomik rekabet veya devletlerarasındaki hammadde ve pazar rekabeti şeklinde görebiliriz.

Gelelim Sömürgecilik yarışının nasıl bir kutuplaşmaya neden olduğuna:

- Bir tarafta, sanayileşmesini tamamlamış, "üzerinde güneş batmayan imparatorluğu" kurmuş, var olan sömürge alanlarının çoğuna sahip olan **İngiltere** vardır.
- Diğer tarafta, siyasi birliğini geç kurmuş, sanayileşmesini geç tamamlamış ve sömürgecilik yarışına geç başlayan **Almanya** vardır.
- Almanya'nın geç ortaya çıkıp sömürge elde etmek için İngiltere ile rekabete girmesi bloklaşmayı başlatan temel sebep olmuştur.
- Öte yandan çıkarları İngiltere ile ortak olan, sömürgelere sahip ve bu sömürgeleri kaybetmek istemeyen **Fransa**, İngiltere ile yakınlaşırken
- Tıpkı Almanya gibi birliğini geç tamamlayarak, sömürgecilik yarışına geç katılan İtalya Almanya ile yakınlaştı.

- **Savaşın ikinci önemli nedeni ise Milliyetçilik fikridir.**

Peki, milliyetçilik fikri kutuplaşmaya nasıl etki etti.

- **Rusya** yaklaşık yüz yıldır balkanlarda **Panslavizm politikası** uygulamaktadır. Rusya'nın balkanlarda uyguladığı Panslavizm politikası **Osmanlı ve Avusturya-Macaristan** için yıkıcı olmuştur. Bu demek oluyor ki Rusya hangi safta yer alacaksa Osmanlı devleti ve Avusturya-Macaristan onun karşısında yer alacaktır.

NOT: PANSLAVİZM, Slav milliyetçiliği demektir. Tüm Slav ırklarını Rusya önderliğinde birleştirmek amacı taşır.

- Bu süreçte İngiltere, Hem Osmanlı Devleti ile kıyaslandığında daha güçlü bir müttefik olduğu için, hem de Avusturya-Macaristan'ın Almanya'nın yanında yer alacağını bildiği için Rusya ile yakınlaşmıştır. (Yakınlaşma süreci REVAL konferansı ile başlamıştı.)

- İngiltere ile Rusya'nın yakınlaşması, Osmanlı Devleti'ni kaçınılmaz olarak Almanya ile yakınlaştırır. Çünkü Osmanlı Devleti yaklaşık yüz yıldır denge politikası ile ayakta kalmaya çalışmaktadır.

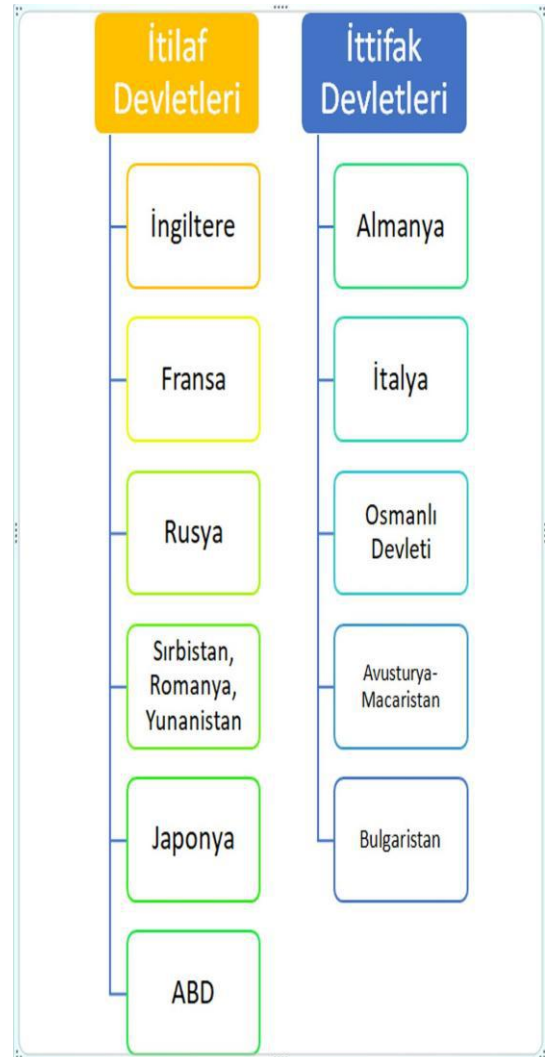
NOT: DENGİ POLİTİKASI, büyük güçlerin arasındaki çıkar çatışmasından yararlanarak ayakta kalmaya çalışmak, bu güçleri birbirine karşı denge unsuru olarak kullanmak diye tanımlanabilir.

DİKKAT: Böylece ÜÇLÜ İTTİFAK VE ÜÇLÜ İTİLAF grupları ortaya çıktı.

İTİLAF DEVLETLERİ	İTTİFAK DEVLETLERİ
İNGİLTERE	ALMANYA
FRANSA	İTALYA
RUSYA	AVUSTURYA-MACARİSTAN

Bu iki genel sebebin dışında pek çok özel sebep te devletleri aynı noktaya götürür.

- Almanya ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu pek çok ortak noktaya sahipti. İkisinin de Germen nüfusu fazladır, akraba hanedanlar tarafından yönetilirler, ikisi de kara devlettir.
- Fransa'nın Alsas-Loren bölgesini ve buradaki önemli kömür yataklarını Almanya'ya kaptırması savaşın sebeplerinden birisidir.
- Balkan devletleri İtilaf Devletlerinin yanında yer alırken; Bulgaristan II.Balkan Savaşı'nda kaybettiği yerleri almak için Almanya tarafında yer almıştır.
- İngiltere'nin, Trablusgarp'ı İtalya'ya vermesi ve Batı Anadolu'yu vaat etmesi üzerine İtalya, İtilaf devletleri tarafına geçti.
- Japonya, savaşın sonlarına doğru Almanya'nın Uzakdoğu sömürgelerini ele geçirmek için İtilaf devletleri safında savaşa girdi.
- ABD'nin İtilaf Devletleri safında savaşa girmesi savaşın seyrini değiştiren en önemli gelişmedir. Bu süreci ileride işleyeceğiz.

<https://tarihdersi.net/>

KONU 2: OSMANLI DEVLETİ / ALMANYA YAKINLAŞMASININ NEDENLERİ

DİKKAT: Osmanlı Devleti ile Almanya'nın yakınlaşmasının her iki devlet açısından da sebepleri vardır. Şimdi bu sebepleri ayrı ayrı görelim:

Almanya'nın Osmanlı'ya Yakınlaşmasının Sebepleri

- **Osmanlı Devleti'nin jeopolitik konumu:** Osmanlı Devleti, İngiltere'nin sömürgelerine giden yol üzerindeydi. Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi, İngiltere'nin sömürgeleri ile bağlantısını zora sokacaktı. Sömürgelerinden yardım alamayan İngiltere savaşı kaybetmiş demektir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin savaşa girişi İngiltere ve Fransa'nın Rusya ile bağlantısını koparacaktı.

DİKKAT: Tüm bu sebeplerden ötürü, Almanya'nın Osmanlı Devleti ile yakınlaşmasının en önemli sebebi Jeopolitik konumudur. Bu konu yoruma açık değildir. Böyle bir soru ile karşılaşarsak bu seçeneği işaretlemeliyiz.

- Osmanlı Padişahı aynı zamanda tüm Müslümanların Halifesidir. Almanya halifeliğinin gücünden yararlanmak istemektedir. Çünkü İngiltere'nin sömürgelerinde önemli miktarda Müslüman yaşamaktadır.

NOT: Osmanlı Padişahı V. Mehmet (Reşat) I. Dünya savaşına girerken "Kutsal Cihat" ilan ederek tüm Müslümanları halifenin yanında savaşmaya çağırmıştır. Ancak bu çağrı umulan etkiyi yaratmamıştır. Hatta Araplar halifelerinin yanında değil, İngiltere'nin yanında yer alarak Osmanlı Devletine ihanet etmiştir. Bu ihanet bize İslamcılık fikrinin geçerliliği olmadığını gösterir.

- Yeni cephe açarak savaşı daha geniş alana yayarak kendi yükünü hafifletmek isteği
- Osmanlı'nın insan gücünden faydalanma isteği

DİKKAT: "Osmanlı Devletinin Savaş gücünden yararlanmak" ifadesi ile karıştırmayalım. Bu devletlerin ciddiye aldığı bir savaş gücümüz ya da teknolojik gücümüz yoktur. Ama onların çıkarları uğruna cephelere gönderilecek insan gücümüz vardır.

Osmanlı'nın Almanya'ya Yakınlaşma Sebepleri,

- **Siyasi yalnızlıktan kurtulma isteği:** Osmanlı Devleti 19. yüzyılın başından itibaren denge politikası ile ayakta kalmaya çalışmıştır. 19. yüzyılda oluşan denge ise Rusya'ya karşı İngiltere'nin desteğini almak olmuştur. 20. yüzyıl başlarında bu durumun değişmesine neden olan iki devlet, Almanya ve İtalya ortaya çıkınca İngiltere, Rusya ile yakınlaşma sürecine girmiştir. Sonuç olarak İngiltere ve Rusya birlikte hareket ediyorsa biz mecburen karşı taraf ile yakınlaşmak zorunda idik.
- Savaşı, Almanya'nın kazanacağına inanması.
- İttihat ve Terakki yöneticilerinin Almanya hayranlığı, Bu yöneticilerin çoğu askerdir. Bu askerler subaylık eğitimi sırasında Alman askeri misyonlarından ders almış, Alman talim kitaplarıyla yetişmişlerdir.
- Önceden kaybedilen toprakları geri alma isteği

KONU 3: 1. DÜNYA SAVAŞININ BAŞLAMASI VE OSMANLI DEVLET'İNİN SAVAŞA GİRİŞİ

I. DÜNYA SAVAŞI'NIN BAŞLAMASI

- Avusturya-Macaristan veliahdının Saraybosna ziyareti sırasında Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi (28 Haziran 1914) ile başlamıştır.
- Uzun süredir devletler aralarında kutuplaştıkları için birkaç hafta içinde Avrupa'nın büyük güçleri savaşa dâhil olmuştur.
- Çatışmalar 28 Temmuz 1914'te Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'ı işgali ile başlamıştır. Ardından Almanya Fransa'ya, Rusya ise Almanya'ya saldırmıştır.

DİKKAT: İttifak Devletleri arasında olmasına rağmen İtalya, önce savaşa girmemiştir. Sonra ise özellikle İtilaf devletlerinin Batı Anadolu'yu vaat etmesi üzerine onların yanında savaşa girmiştir. Savaşın asıl kaderini belirleyen cephe, Almanya'nın Fransa'ya saldırması sonucu oluşan, bir tarafta İngiltere ve Fransa, diğer tarafta ise Almanya'nın yer aldığı BATI CEPHESİ'DİR. İki taraf ta bu cephede bir sonuç alamayınca alternatif çözüm arayışlarına girdiler.

Örneğin;

- Osmanlı Devleti'ni savaşa sokmak Almanya'nın çözüm yollarından birisi iken
- Çanakkale Boğazına saldırmak İtilaf devletlerinin çözüm yollarından birisi olmuştur.
- ABD'nin savaşa girmesini sağlamalarını bu açıdan değerlendirebiliriz.

NOT: Bir Avrupa savaşı olarak başlayan savaş, ABD'nin ve kolonilerin de dâhil olması ile Dünya Savaşı halini almıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA GİRMESİ (1914)

- Akdeniz'de İtilaf Devletleri donanmasından kaçan Goben ve Breslav adlı iki Alman gemisi Osmanlı Devletine sığındılar.
- Osmanlı Devleti bu gemileri satın aldığını ilan ederek isimlerini Yavuz ve Midilli olarak değiştirdi.
- Sonrasında bu iki gemi, Rusya'nın Sivastopol limanını bombaladı. (29/30 Ekim 1914)
- Böylece Osmanlı Devleti savaşa girmiş oldu. (Kasım 1914)

NOT: Aslında Osmanlı Devleti, bundan önce İtilaf Devletlerinin yanlarında savaşa girmek için bir teşebbüste bulunmuştur. Ancak bu teşebbüs İtilaf devletleri tarafından kabul edilmemiştir. İtilaf devletleri Osmanlı Devleti savaşta tarafsız kalırsa borçlarını ertelemek gibi bazı vaatlerde bulundular. Diğer yandan da Osmanlı topraklarını aralarında paylaşmak için gizli antlaşmalar yapıyorlardı.

<https://tarihdersi.net/>

NOT: Gemilerin satın alınması ile ilgili bir diğer konu ise I. Dünya Savaşının hemen öncesinde İngiltere'ye, parasını peşin olarak ödediğimiz iki gemi siparişi vermiştik. Gemiler bitmesine rağmen İngiltere bu gemileri bize vermedi.

I. DÜNYA SAVAŞININ SEYRİNİ DEĞİŞTİREN OLAYLAR

- 1917'de Çanakkale cephesinin etkisiyle Rusya'da Bolşevik İhtilali çıktı ve Rusya savaştan ayrıldı. Bu durum İttifak Devletleri'nin lehine oldu. Çanakkale cephesinin kazanılması ve Rusya'nın savaştan çekilmesi üzerine Bulgaristan İttifak devletleri yanında savaşa girdi. Bu aşamada savaşı İttifak devletleri kazanacak gibi duruyordu.
- Atlas Okyanusu'nda İngiltere'ye silah satan Amerikan gemilerini Almanya batırmaktaydı. Ticaret gemisi zannederek bir Amerikan yolcu gemisini batırması üzerine, ABD İtilaf Devletleri yanında savaşa girdi. ABD, doğrudan Batı cephesine çıkarma yaptı. Almanya'nın batı cephesinin çökmesi üzerine ittifak tarafı yenildi.

KONU 4: OSMANLI DEVLET'İNİ PAYLAŞMA TASARILARI (GİZLİ ANTLAŞMALAR)

İtilaf Devletlerinin gizli antlaşma yapmalarının nedenleri,

- Bazı tarafsız devletleri kendi yanlarında savaşa sokmak istemeleri.
- Osmanlı Devlet'inde ayaklanmalar çıkartmak.
- Savaş sonrası toprak paylaşımalarında aralarında doğabilecek anlaşmazlıkları önlemektir.

GİZLİ ANTLAŞMALAR

1. Boğazlar Antlaşması:

- Boğazlar ve İstanbul, Rusya'ya verildi.

2. Petrograt Antlaşması:

- Doğu Anadolu Bölgesi ve
- Doğu Karadeniz kıyıları, Rusya'ya verildi.

3. Londra Antlaşması:

- Antalya ve çevresi yani Akdeniz bölgesi
- 12 Ada, İtalya'ya verildi.

4. St. Jean de Maurienne Antlaşması:

- İzmir ve çevresi yani Batı Anadolu İtalya'ya verildi.

5. Sykes-Picot Antlaşması:

- Irak, İngiltere'ye verildi.
- Suriye, Lübnan ve Kilikya (Çukurova bölgesi) Fransa'ya verildi.
- Suriye'nin bir kısmı ve Ürdün'de İngiltere ve Fransa'nın koruyuculuğunda bir Arap devleti kurulacaktı.

6. Mc. Mahon Antlaşması:

- Hicaz Emiri Şerif Hüseyin ile yapmışlardır. Arapların Osmanlı'ya ihaneti karşılığında Şerif Hüseyin'e bağımsız bir Arap devleti sözü verilir.

PAYLAŞIMDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİKLİKLER:

- Rusya'da Bolşevik ihtilali olup ta Rusya savaşta çekilince ona vaat edilen yerlerle ilgili olarak:
 1. Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti kurmayı planladılar.
 2. Boğazlar bölgesini İtalyan Devletlerinin katılımıyla oluşturulacak bir komisyon ile yönetmeyi kararlaştırdılar.

NOT: Rusya'da iktidarı ele geçiren Bolşevikler, tüm dünyaya gizli antlaşmaları açıkladılar.

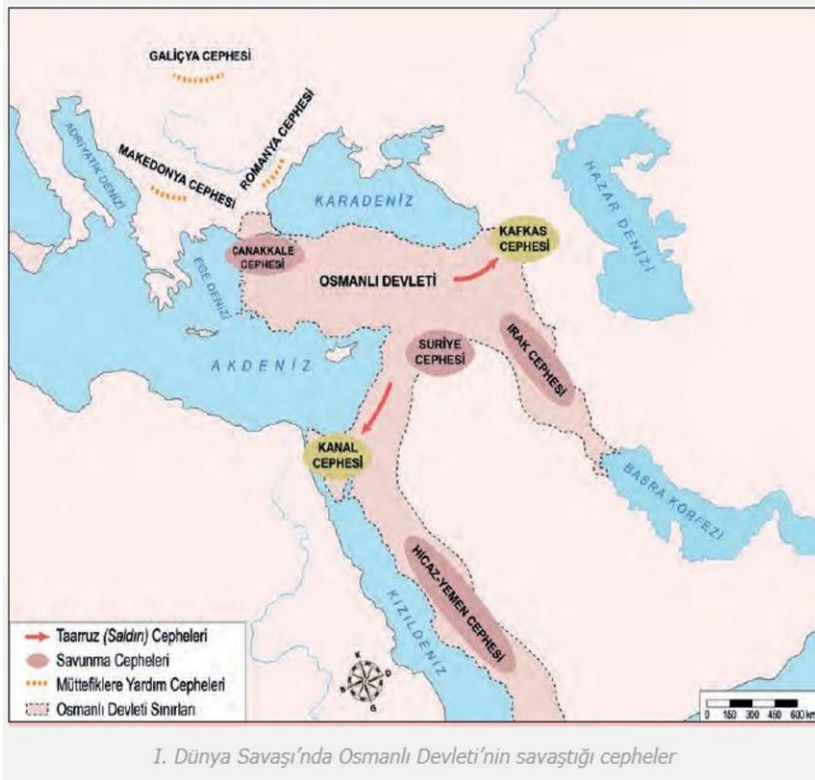
- Wilson ilkelerini bahane eden İngiltere, Batı Anadolu'nun (İzmir ve çevresi), İtalya yerine Yunanistan'a verilmesini sağladı.

DİKKAT: Bu değişikliklerle birlikte tasarının son hali SEVR barış antlaşmasında ortaya konulmuştur.

KONU 5: OSMANLI DEVLET'İNİN SAVAŞIĞI CEPHELER

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşında yer aldığı cephele üç ana başlık altında toplanabilir:

I. Dünya Savaşında Osmanlı Devleti'nin savaştığı cephele

Şimdi bu cephelele tek tek inceleyelim.

<https://tarihdersi.net/>

A) TAARRUZ CEPHELERİ

1. KAFKAS CEPHESİ

DİKKAT: Saldırıyı başlatan Osmanlı devleti olduğuna göre, cephenin açılma sebeplerini Osmanlı Devleti açısından değerlendirmemiz gerekir. Aynı şekilde savunma cephelerinde de saldıran İtilaf devletleridir. Dolayısıyla onların bir takım beklentileri vardır.

Cephenin Açılma nedenleri:

- Orta Asya Türklerine ulaşarak buradan toplanacak kuvvetlerle savaşı kazanmak.
- Azerbaycan petrolerine ulaşmak.
- İran üzerinden Hindistan'a ulaşarak İngiltere'nin sömürgelerini ele geçirmek.
- Almanya'nın, Batı cephesindeki yükünü hafifletmek.

NOT: Bu cephenin açılmasında Turancılık fikri ve ENVER PAŞA etkilidir.

NOT: Kafkas cephesi, I. Dünya savaşında savaştığımız ilk cephe. Ancak en son kapanan cephelerden birisi olmuştur.

Cephede Mücadele;

- Cephenin açılması için Enver Paşa komutasındaki birliklerle **Sarıkamış Harekâtı** düzenlenir. Harekât sırasında 90.000 askerimiz donarak şehit olur. Sonraki hastalıklar v.b nedenlerle kaybımız 120 bine ulaşır.
- Bunun sonucunda Ruslar saldırıya geçer. Van, Bitlis, Muş, Trabzon, Erzincan, Bayburt ve çevresini işgal ederler.
- Mustafa Kemal, Çanakkale cephesinden sonra buraya atanır. Muş ve Bitlis'i Rusların elinden kurtarmayı başarır.

Cephenin kapanışı:

- Cephe, Rusya 'da Bolşevik İhtilali'nin çıkması sonucu 1918 'Brest-Litovsk' Antlaşması ile kapanmıştır.

BREST-LİTOWSK ANTLAŞMASI:

- Rusya, Savaş sırasında işgal ettiği toprakları geri vermiştir.
- Rusya, Dünya Savaşı'ndan çekilmiştir.
- Rusya, 1878 de Berlin Antlaşmasında aldığı Kars, Ardahan, Batum'u (Evliye-i Selase) geri verdi.

NOT: Osmanlı Devleti'nin toprak kazanarak yaptığı son anlaşmadır.

DİKKAT: Ermeniler bu cephede verdikleri zarar ve Rusya ile işbirliği yaptığı gerekçesi ile 1915'te çıkarılan **Tehcir Kanunu** ile (zorunlu göç) Ermeniler Suriye'ye göç ettirildi.

2. KANAL CEPHESİ

- Almanların isteği ile 14 Ocak 1915 tarihinde başlamıştır.

Cephenin açılma nedenleri:

- Süveyş Kanalı'nı ele geçirmek.
- Mısır egemenliğini geri kazanmak.
- İngilizlerin can damarı olan Süveyş Kanalı'nı vurmaktır. (Sömürge ile bağlarını kesmek)
- Yeni bir cephe açarak Almanya'nın yükünü hafifletmek.

Cephede Mücadele;

- Süveyş Kanalı'nı ele geçirmek için iki kez taarruz ettik.
- Ancak kanal İngilizler için çok önemliydi. Bu yüzden çok iyi korunuyordu.
- Bu taarruzlarda başarısızlık ve İngilizlerin kanalın güvenliğini sağlamak istemesi İngiliz ilerleyişini başlattı.
- Böylece önce Filistin, ardından Suriye Cepheleleri oluştu.

DİKKAT: Kanal Cephesi, Filistin Cephesi, Suriye Cephesi birbirinin devamı niteliğindedir.

B) SAVUNMA CEPHELERİ

1. IRAK CEPHESİ

- Bu cepheyi İngiltere açmıştır.

Cephenin açılma nedenleri:

- Hindistan'ın güvenliğini sağlamak.
- Irak petrollerini denetlemek.
- Rusya ya yardım göndermeyi amaçlamışlardır.

NOT: Osmanlı Devleti'nin savaştığı ilk savunma cephesidir.

Cephede Mücadele;

- İngilizler 1914'te Basra Körfezi'ne asker çıkarmıştır.
- Osmanlı ordusu, Kut-ul Amare'de İngilizleri durdurmayı başarmıştır. Hatta 1800 İngiliz askerini esir etmiştir.
- Bunun üzerine İngilizler Basra Körfezine tekrar asker çıkararak saldırdığında Takviye alamayan Osmanlı Askerleri geri çekilmek zorunda kalmıştır.
- İngilizler, Kuzey'e doğru ilerleyerek önce Bağdat'ı ardından Kerkük'ü işgal etmişler, Musul a kadar ilerlemişlerdir.

NOT: Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandığı sırada Kerkük işgal edilmiş ancak Musul henüz işgal altında değildir. Bu önemlidir çünkü Misak-ı Millî buna göre şekillenmiştir.

Sonuç olarak

- Irak cephesi kaybedildi.
- İngilizler, Kerkük ve Irak'ı işgal ettiler.

<https://tarihdersi.net/>

2. ÇANAKKALE CEPHESİ

Cephenin açılma nedenleri:

- İstanbul'u alarak savaşı çok kısa sürede bitirmek.
- Osmanlı Devletini savaş dışı bırakmak böylece savaşın çok geniş alanlara yayılmasını önlemek.
- Rusya'ya yardım göndermek.(Çarlık yönetimi savaşın külfetleri ile birlikte zor durumda.)
- Rusya'dan malzeme ve tarım ürünü almak.

Cephede Mücadele;

- Çanakkale Muharebeleri iki kısımdan oluşur. İtilaf Devletleri o zamana kadar kurulmuş en büyük deniz gücüne sahipti. Bu donanma sayesinde herhangi bir kara çıkarması yapmadan Çanakkale Boğazını geçebileceklerini düşünürler. 18 Mart 1915 en güçlü saldırıyı yaptıkları ve ağır kayıplarla geri çekildikleri tarihtir. Tarihimize 18 Mart Çanakkale

Deniz Zaferi olarak geçmiştir.

- Bu zaferde, Nusrat Mayın gemisinin döşediği mayınların, günlerce süren ağır bombardımana rağmen bataryalarını terk etmeyen Türk askerinin, Seyit onbaşının insanüstü çabasının payı çok büyüktür.
- Kara Muharebeleri 25 Nisan 1915'te başladı. Bu çıkarma II. Dünya Savaşındaki Normandiya çıkarmasına kadar, dünyanın en büyük çıkarma harekâtı olarak kalacaktır.
- Muharebeler başladığında Mustafa Kemal Yarbay rütbesindedir. Çıkarmanın yapılacağı yeri doğru tahmin ederek emrindeki birlikleri oraya kaydırması belki de tüm savaşın kaderini değiştirmiştir. Ardından Albay rütbesine ve Anafartalar Grup Komutanlığına getirilmiştir.
- Yaklaşık bir yıl devam eden kara muharebeleri sonucunda İtilaf devletleri hiçbir şey elde edemediği için çekilmişlerdir.

Sonuçları;

- İtilaf devletleri Amaçladıkları şeylere ulaşamadılar. Osmanlı savaş dışı kalmadı.
- Çanakkale Savaşları I. Dünya Savaşını en az 2 yıl daha uzatmıştır.
- I. Dünya Savaşı çok geniş bir alana yayılmıştır.
- Rusya'ya yardım gitmedi. Rusya'da Bolşevik ihtilali çıktı. Çarlık rejimi devrildi ve Rusya savaştan çekildi.
- Mustafa Kemal, Ulusal bir kahraman haline geldi. Bu, Milli mücadelede onun lider olmasını sağlayan temel etken olmuştur.
- Milli direniş ruhu doğdu. "ÇANAKKALE GEÇİLMEZ." Bu ruh belki I. Dünya savaşını kazanmamızı sağlayamadı. Ama Kurtuluş Savaşı bu ruhla yapıldı.
- İngiltere ve Fransa'nın savaşta büyük itibar kaybetmesine sebep olmuştur.
- Bulgaristan'ın İttifak Devletleri safında savaşa girmesine neden olmuştur.
- Yarım milyona yakın insan ölmüştür.

3. HİCAZ YEMEN CEPHESİ

Cephenin açılma nedenleri:

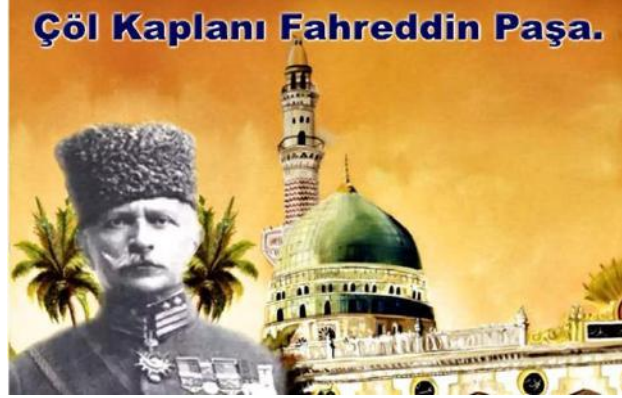
- İngiltere Kızıldeniz'in, dolayısıyla sömürgelerine giden yolun güvenliğini sağlamak istiyordu.

Cephede Mücadele;

- Hicaz Emiri Şerif Hüseyin 5 Haziran 1916 da bağımsızlığını ilan etti.
- Aynı zamanda İngilizler Yemen'den asker çıkarıp Hicaz Bölgesi'nde kuzeye doğru ilerlediler.
- Böylece Cidde ve Taif İngilizlerin eline geçti.
- Bu cephede Türk askeri İtilaf kuvvetinden çok Araplara karşı mücadele etti.

DİKKAT: Bu cephede Fahrettin Paşa'nın Medine'yi Araplara karşı müdafaası çok üzüntü vericidir.

NOT: Bu cephedeki savaşlar Ümmetçilik (İslamcılık) anlayışının geçersizliğinin kanıtıdır. Aksine milliyetçiliğin güçlendiğini göstermiştir.

4. FİLİSTİN CEPHESİ / 5. SURIYE CEPHESİ

- Kanal Harekâtı'nda Osmanlı ordusunun başarısız olması İngilizleri cesaretlendirdi.
- Bu cephede üstünlük İngilizlerin eline geçti. Kanal Cephesinde yenilen Osmanlı ordusu Gazze de yeni bir savunma hattı oluşturdu.
- Sonucunda Kudüs ve çevresi İngilizlerin eline geçti.
- Filistin kaybedilince bu kez Suriye'de yeni bir savunma hattı oluşturuldu.
- İngilizlerin ve Arapların şiddetli hücumları karşısında Halep boşaltıldı.
- M. Kemal'in son görev aldığı cephedir. Ancak buraya geldiğinde cephe kaybedilmiştir.
- Burada **Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı**nı, Alman General Limon Van Sanders'ten teslim aldı.
- Halep'in kuzeyinde (Bugünkü Türkiye-Suriye sınırı) savunma hattı oluşturmaya çalıştı.
- Bu sırada Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandı.

NOT: Mustafa Kemal I. Dünya Savaşında;

- **Çanakkale**
- **Kafkas**
- **Suriye cephelerinde görev almıştır.**

<https://tarihdersi.net/>

C) MÜTTEFİKLERİNE YARDIM AMACIYLA ASKER GÖNDERDİĞİ CEPHELER (TOPRAKLARIMIZ DIŞINDA SAVAŞTIĞIMIZ CEPHELER)

- Bu cephelerle ilgili bilmemiz gereken sadece başlıkta yazan özelliği ve isimleridir.
- Bu cepheler Osmanlı Devleti'nin müttefiklerine yardım amacıyla asker gönderdiği cephelerdir.
- Bu cepheler Osmanlı askerinin sınırlarımız dışında savaştığı cephelerdir.

KONU 6: I. DÜNYA SAVAŞI SONUNDA İMZALANAN ANTLAŞMALAR VE I. DÜNYA SAVAŞININ SONUÇLARI

Ülke	Ateşkes Antlaşması	Ülke	Barış Antlaşması
Almanya	Rethandes Ateşkes Antlaşması		Versay Antlaşması
Bulgaristan	Selanik Ateşkes Antlaşması		Nöyyi Antlaşması
Avusturya-Macaristan	Villa Guisti Ateşkes Antlaşması	Avusturya	St. Jermen
		Macaristan	Triyanon Antlaşması
Osmanlı Devleti	Mondros Ateşkes Antlaşması		Sevr Antlaşması (LOZAN)

PRATİK YÖNTEM: Savaş sonunda imzalanan antlaşmaları ve imzalayan devletleri akılda tutabilmek için;

S	O	N	V	İ	T	E	S
E		Ö	E		R		E
V		Y	R		İ		N
R		Y	S		A		J
		İ	A		N		E
			Y		O		R
					N		M
							E
							N
O		B	A		M		A
S		U	L		A		V
M		L	M		C		U
A		G	A		A		S
N		A	N		R		T
L		R	Y		İ		U
I		İ	A		S		R
		S			T		Y
		T			A		A
		A			N		
		N					

I. DÜNYA SAVAŞININ GENEL SONUÇLARI

- Bazı imparatorluklar parçalandı.(Osmanlı, Avusturya-Macaristan, Rusya vb.)
- Bazı hanedanlar tarihe karıştı. (Osmanlı, Rusya, Almanya, Avusturya'daki hanedanlıklar)
- Yeni devletler kuruldu. (Polonya, Yugoslavya, Çekoslovakya)
- Bazı ülkelerde rejim değişti. (Rusya-Komünizm, Almanya-Nazizm, İtalya-Faşizm Türkiye-Cumhuriyet)
- Sağlanan barış ve yapılan antlaşmalar kalıcı ve gerçekçi olmadı. Bu yönüyle II. Dünya Savaşına neden oldu.
- Savaştan en karlı çıkan devlet İngiltere oldu
- Denizaltı, tank, kimyasal silahlar ilk kez kullanıldı.
- Cephe kavramı değiştiği için Sivil Savunma Teşkilatı kuruldu
- Sömürgecilik yerine mandacılık doğdu.
- Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) kuruldu.

HAZIRLAYAN:
SERDAR BAYRAK
TARİH ÖĞRETMENİ
<https://tarihdersi.net/>

3. ÜNİTE: MONDROS ATEŞKESİ VE MEMLEKETİN DURUMU

KONU 1: MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI

100 yıl önce Mondros Mütarekesi'ni imzalamaya giden Osmanlı heyeti. Solda oturan heyet başkanı Bahriye Nazım Rauf Bey (Orbay), sağda oturan Hariciye Müsteşarı Reşat Hikmet Bey. Arıada sağda heyet katibi Ali Bey (Türkgele), ortada Yzb. Tevfik, solda yaver Yz. Said

DİKKAT: Ateşkes Antlaşmaları, tarafların silahlı çatışma durumunu durdurup, barış görüşmelerine başlayabilmeleri için yapılan antlaşmalardır. Dolayısıyla içerisinde kalıcı hükümler yoktur. Kalıcı olması gereken barış antlaşmalarıdır.

- Bir ateşkes antlaşması olmasına rağmen kayıtsız şartsız bir teslim antlaşması niteliği taşır.
- Osmanlı Devleti adına Rauf Orbay başkanlığındaki bir heyet tarafından imzalandı.
- Mütareke Limni adasının Mondros limanı açıklarındaki Agamemnon zırhlısında imzalandı.

MADDELERİ

- **(7. madde)** İtilaf kuvvetleri güvenliklerini tehlikede gördüğü bu durum karşısında istedikleri herhangi noktayı işgal edebilecek.

ÖNEMİ: 7. MADDE Osmanlı Devleti'nin varlığı açısından en tehlikeli maddedir. Bu madde ile yapacakları işgallere hukuki zemin hazırlamışlardır.

- **(24. madde)** 6 Doğu ilinde (VİLAYET-İ SİTTE / Erzurum, Van, Diyarbakır, Harput, Sivas, Bitlis) herhangi bir karışıklık çıkarsa İtilaf devletleri istedikleri yerleri işgal edebilecek.

ÖNEMİ: 24. MADDE Mondros Ateşkes Antlaşmasının ikinci tehlikeli maddesidir. Bu madde ile Doğu Anadolu'da yapacakları işgallere zemin hazırlamışlardır. Ayrıca İtilaf devletleri bu maddeyle Doğu Anadolu'yu Ermenilere vermeyi planlamış, toprakların işgaline zemin hazırlamıştır.

- Tüm Osmanlı ordusu terhis edilecek. Sadece az sayıda Jandarma kuvveti kalacak.
- Tüm silah ve cephane İtilaf devletlerine teslim edilecek.
- Tüm haberleşme ve ulaşım araçlarına el konulacak.
- Boğazlar açılacak ve İtilaf devletlerine teslim edilecek.

ÖNEMİ: 7 ve 24 maddelerde yapacakları işgallere hukuki zemin hazırlamışlardır. Yukarıdaki 4 madde ile yapacakları işgalleri kolaylaştırmak, işgaller karşısında oluşabilecek bir Türk direnişini en başından engellemek istemişlerdir.

- Osmanlı tüm savaş esirlerini serbest bırakacak İtilaf devletleri bırakmayacak.

YORUM: Bu madde devletlerarası eşitlik ilkesine aykırıdır.

NOT: Mustafa Kemal, Antlaşma imzalandığı sırada Yıldırım Orduları Grup Komutanı olarak Suriye Cephesindedir. Antlaşma şartlarının çok ağır olduğunu, bir ateşkes antlaşması niteliği taşımadığını, imzalanmaması gerektiğini bildirir. Ancak sözünü dinlemez.

<https://tarihdersi.net/>

KONU 2: MONDROS'TAN SONRA MEMLEKETİN DURUMU

İSTANBUL'DA DURUM

- Mondros Mütarekesinin imzalanmasının hemen ardından İttihat ve Terakki Fırkasının liderleri (Enver, Cemal ve Talat) ve önde gelen isimleri memleketi terk etti.
- Padişah, VI. Mehmet Vahdettin, önce Ahmet İzzet Paşa'ya ardından Tefik Paşa'ya hükümet kurdurduysa da bu hükümetler kalıcı olmadı.
- En sonunda Damat Ferit Başbakanlığa getirildi.
- Ayrıca Osmanlı Mebusan Meclisi dağıtıldı.
- Padişah ve Damat Ferit hükümeti, Mondros'tan sonra başlayan işgallere hiçbir tepki vermedi. Aksine askeri ve sivil idarecilere sürekli, itilaf devletlerini kızdıracak şeylerden kaçınılması, emirlerine uyulması yönünde **TESLİMİYETÇİ ve İŞBİRLİKÇİ** bir politika izledi.
- Öte yandan, bir tarafta memlekette ittihatçı avı başlamış, diğer tarafta Amerikan ya da İngiliz mandasına girmek gibi kurtuluş reçeteleri üretilmiştir.

DİKKAT: Bu tür fikirlerin ortaya çıkma sebebi Wilson ilkeleridir. Bu ilkeleri ilerleyen konularda işleyeceğiz.

YAPILAN İŞGALLER

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan Sonra İşgal Edilen Yerler:

İngiltere	Fransa	İtalya	Yunanistan
• Musul	Adana	Antalya	İzmir
• Urfa	Urfa	Kuşadası	
• Antep	Antep	Fethiye	
• Maraş	Maraş	Bodrum	
• Batum	Mersin	Marmaris	
• Kars	Dörtyol	Konya	
• Samsun			
• Merzifon			

İngiltere, Mondros'tan sonra işgal ettiği Urfa, Antep ve Maraş'ı Paris Barış Konferansı'nda; Fransa'ya bırakmıştır.

Ermeniler ise, kurdukları alaylarla Doğu Anadolu'da yayılmaya ve Müslümanlara zulüm ve baskı yapmaya başlamışlardır. Fransızlarla birlikte Adana, Kozan, Osmaniye ve Mersin'e Ermeni askerleri de gelmiştir.

- İtilaf devletleri, Mondros mütarekesinin hemen ardından daha önce gizli antlaşmalarla belirledikleri şekilde işgallere başladı.
- Mondros'tan sonra ilk işgal edilen Osmanlı toprağı **MUSUL'DUR**. (3 Kasım 1918)
- Çanakkale'de geçemedikleri Boğazları ellerini kollarını sallayarak geçen İtilaf donanması 13 Kasım 1918'de İstanbul'a geldi.

DİKKAT: Böylece İstanbul **fiilen** işgal altına girdi.

NOT: İtilaf Devletlerinin İstanbul'a geldikleri gün, Mustafa Kemal'de İstanbul'a gelir. Boğazda demirli İtilaf donanmasına bakarak **"Geldikleri gibi gidecekler"**_der. Bu, bize en başından itibaren Kurtuluşa olan inancını göstermelidir.

Ayrıca;

- İngilizler, Samsun, Merzifon, Batum, Kars, Antep, Maraş ve Urfa'yı işgal ettiler.
- Fransızlar, Çukurova bölgesini, Mersin ve Afyon demiryolu istasyonlarını
- İtalyanlar, Akdeniz Bölgesini işgal ettiler.

ANADOLU'DA DURUM

- Gerçekleşen bu işgaller ve Osmanlı hükümetinin tepkisizliği üzerine Halk, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurarak işgalleri engellemeye çalıştı.

DİKKAT: Türk halkının cemiyetler kurmasının asıl sebebi Wilson ilkeleri olmuştur.

- İzmir'in işgalinden itibaren ise Kuvâ-yı Milliye ortaya çıkacak, hukukla müdafaa yerini silahla müdafaaaya bırakacaktır.

KONU 3: WILSON İLKELERİ

- Almanya, Atlas Okyanusunda İngiltere'ye silah satan ABD gemilerini batırıyordu.
- Ticaret gemisi zannederek bir yolcu gemisini batırması ABD'nin savaşa girmesi için gereken bahaneyi oluşturdu.

• ABD başkanı Woodrow Wilson, İtilaf Devletlerine bazı şartlar öne sürdü. İtilaf Devletlerinin savaş sonunda bu şartlara uyması karşılığında ABD'nin onların yanında savaşa girebileceğini söyledi.

- Bu şartlar Dünya tarihine WILSON İLKELERİ olarak geçti.
- İtilaf Devletleri, zor durumdaydı.

Çanakkale Boğazını geçip Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakamadıkları gibi, en büyük Müttefiklerinden Rusya savaştan çekilmiş, Bulgaristan karşı tarafta savaşa girmişti. ABD'nin savaşa girmesine ihtiyaçları vardı. Bu yüzden savaş sonunda bu ilkelere uymayı kabul ettiler.

NOT: ABD'nin I. Dünya Savaşına girmesi Monroe Doktrinini (Yalnızlık siyaseti) birinci kez terk etmesi anlamına gelir.

GENEL İLKELER;

- Savaş sonunda yenenler yenilenlerden toprak almayacak.
- Savaş sonunda yenenler yenilenlerden savaş tazminatı almayacak.
- Devletlerarası gizli antlaşmalar yapılmayacak.

- Sömürgecilik yapılmayacak.
- Devletlerarasındaki anlaşmazlıkları barış yoluyla çözmek için uluslararası bir cemiyet kurulacak. (Cemiyet-i Akvam)

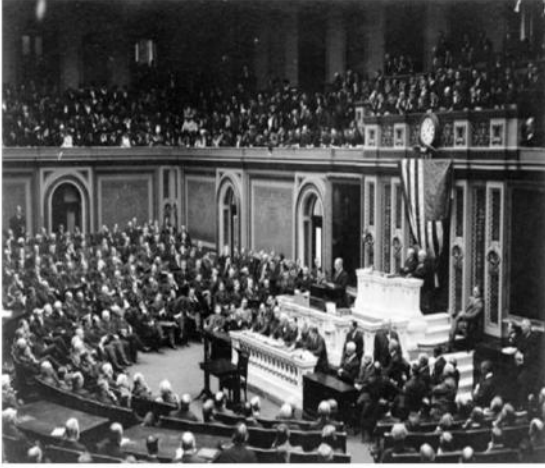
DOĞRUDAN OSMANLI İLE İLGİLİ İLKELER;

- Osmanlı topraklarında Türklerin çoğunlukta olduğu yerlerde Türklere kendi geleceklerini tayin etme hakkı verilecektir. Azınlıkların çoğunlukta olduğu yerlerde ise o azınlığa kendi geleceğini tayin hakkı verilecek. (**SELF DETERMİNASYON İLKESİ**)
- Boğazlar, dünya ticaretine açık olup, tüm devletlerin katıldığı ortak bir komisyon tarafından yönetilecek.

Amerika gerçekte neden bu ilkeleri yayınladı? Ve I. Dünya Savaşına girmesinin gerçek sebebi nedir?

- İlkeleri baktığımızda son derece insancıl hükümler içeriyor.
- Aslında bu ilkeler, ABD'nin sömürgecilik yarışına kendi tarzında girme çabasından doğmuştur.

Şöyle ki; Savaş sonunda sömürgecilik yapılmayacak ise ABD, dünyanın her yerinde ticaret yapacak, İngiltere'nin karşısında olarak değil, onun savaşı kazanmasına yardım ederek önüne geçmeyi başaracaktı.

WILSON İLKELERİNİN SONUÇLARI:

- Dünya Savaşı sürerken yayınlanan bu ilkeler, İttifak Devletlerinin daha kolay yenilgiyi kabul etmelerine neden olmuştur.

ÇÜNKÜ: Nasıl olsa yenilseler bile toprak ya da savaş tazminatı ödemeyeceklerini düşündükleri için

- Türk halkının, Mondros'tan sonra yapılan işgallerin geçici olduğunu (İLHAK niteliğinde olmadığını) düşünmesine sebep olmuştur.

ÇÜNKÜ: İtilaf Devletleri savaş sonunda yenilenlerden toprak almayacaklarını kabul etmiştir.

- Türk halkının, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurarak örgütlenmesine sebep olmuştur.

ÇÜNKÜ: SELF DETERMİNASYON ilkesine göre bir bölgede kim çoğunluktaysa orada, onlara bağımsızlık hakkı veriliyordu. Türk halkı da buldukları bölgenin Türk olduğunu dünya'ya ispatlayarak işgalleri engelleyebileceğini düşünmüştür.

- Yukarıdaki iki sebepten ötürü Kurtuluş Savaşının başlamasını geciktirmiştir.

NOT: Halkın gözünün açılmasını sağlayan olay İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali ve bu işgal sırasında yaşananlar olacaktır.

- Self Determinasyon ilkesi aynı zamanda bölgesel Kurtuluş reçeteleri aranmasına sebep olmuştur.
- Wilson ilkelerini bahane eden İngiltere, Batı Anadolu'yu İtalya yerine Yunanistan'a vermeyi başarmıştır.
- Wilson ilkeleri, ülkemizde bir Amerikan sempatisi oluşturmuş ve pek çok vatansever aydın bile Amerikan Mandasının tek kurtuluş yolu olduğuna inanmıştır.

KONU 4: MONDROS'TAN SONRA KURULAN CEMİYETLER

- Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandıktan sonra işgallerin başlaması ve Osmanlı Hükümetinin buna tepkisiz kalması üzerine Türk halkı öncelikle cemiyetler kurarak mücadele yolunu seçmiştir.
- Cemiyetler şeklinde örgütlenmelerinin sebebi Wilson ilkeleridir. Yukarıda ayrıntılı şekilde açıklamıştık.

MONDROS'TAN SONRA KURULAN CEMİYETLER

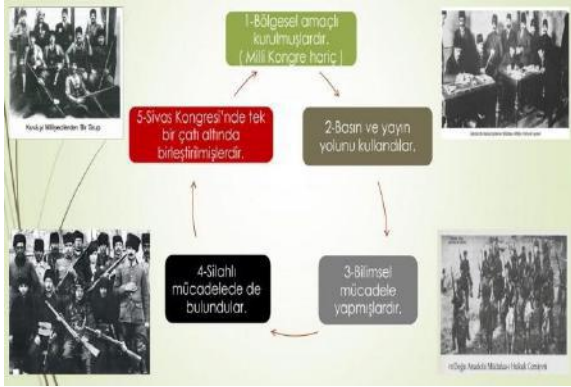
A. YARARLI CEMİYETLER

<https://tarihdersi.net/>

B. ZARARLI CEMİYETLER

1. Azınlıkların kurduğu zararlı cemiyetler
2. Türklerin kurduğu zararlı cemiyetler (Milli varlığa düşman cemiyetler)

Şimdi bunları inceleyelim;

A. YARARLI CEMİYETLER

Ortak Özellikleri

- Buldukları bölgede Türklerin çoğunlukta olduğunu basın yayın yoluyla dünya kamuoyuna kanıtlamayı amaçlamışlardır.
 - Kuruluşlarında milliyetçilik fikri etkili olmasına rağmen bölgesel nitelik taşırlar.
- DİKKAT:** Sorularda buna çok dikkat etmeliyiz. Bölgesel kurtuluşu amaçlamışlardır. Yani

topyekûn vatanın kurtarılmasını değil. Ulusal bağımsızlık hedefleri yoktur.

- İşgal güçleri, azınlık çeteleri ve İstanbul Hükümeti ile mücadele etmişlerdir.
- Yaptıkları çalışmalarla ulusal direniş ruhunun ortaya çıkmasını ve güçlenmesini sağlamışlardır.
- Kuvayı Milliye hareketini başlatmışlardır.
- Bu cemiyetler Sivas Kongresi'nde birleştirilerek Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adını aldılar.

1. Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti:

- Trakya'da Türklerin Rumlardan çok olduğunu basın yayın yoluyla dünyaya duyurmaya çalışmışlardır.

2. Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti:

- Trabzon ve Doğu Karadeniz'de Türklerin Rumlardan çok olduğunu duyurmaktır.

3. Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti: (Şark vilayetleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti)

- Doğu Anadolu bölgesinde Türklerin Ermenilerden çok olduğunu basın yayın yoluyla dünya'ya duyurmaya çalışmışlardır.
- Bu cemiyet, Erzurum Kongresi'nin toplanmasını sağladı.

4. Kilikyalılar Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti:

- Çukurova bölgesinde Türklerin çok olduğunu dünyaya duyurmaya çalışmışlardır.

5. İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti:

- İzmir bölgesinde Türklerin Rumlardan çok olduğunu dünyaya duyurmaya çalışmışlardır.
- İzmir'in işgalinden sonra Redd-i İlhak cemiyetine dönüşmüştür.

6. Reddi İlhak Cemiyeti:

- İlhak toprağına katmak, kendi toprağın haline getirmek demektir.
- İzmir'in işgali, Türk halkının uyanmasını sağlamıştır. İşgallerin geçici olmayıp ilhak niteliğinde olduğunu anlamasını sağlamıştır.
- Bu yüzden İzmir Müdafaa-i Hukuk cemiyeti yerini Redd-i İlhak cemiyetine bırakmıştır.
- Bu cemiyet, İzmir'in işgalinden sonra direnen ilk silahlı cemiyettir.
- Direnişin başlaması ve Kuvayı Milliye hareketinin doğmasında etkili olmuştur.
- Balıkesir, Akşehir kongrelerinin toplanmasında görev almıştır.

7. Milli Kongre Cemiyeti:

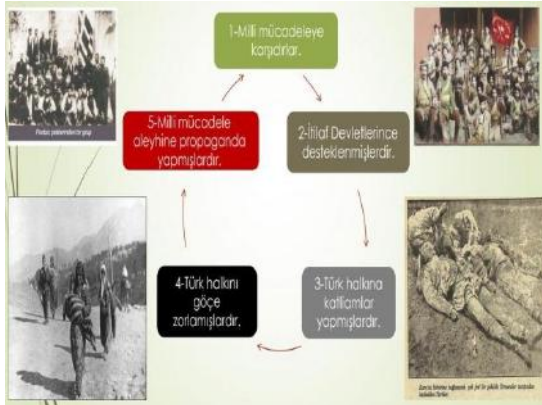
- İstanbullu aydınlar tarafından kuruldu.
- Amaçları, Anadolu'nun Türklere ait olduğunu ispatlamak.
- Bölgesel değil, Ulusal kurtuluşu amaçlamışlardır. Bu yönüyle diğer cemiyetlerden ayrılır.

8. Karakol Cemiyeti:

- İstanbul'da kurulmuş bu cemiyetin kurucusu eski İttihatçılardan Kara Kemal'dir.
- Bu cemiyet İtilaf devletlerinin kontrolündeki İstanbul'dan, Osmanlı cephaneliklerinden silah kaçıracak Anadolu'ya göndermiştir.
- İstanbul'dan Anadolu hareketine geçmek isteyenleri göndermiş, işgal İstanbul'unda pek çok önemli faaliyet yapmıştır.

B. ZARARLI CEMİYETLER

1. Azınlıkların Kurduğu Cemiyetler

Genel özellikleri:

- Bağımsız bir devlet kurmayı amaçlamışlardır.

DİKKAT: Bu özellik azınlık cemiyetlerinin en ayırt edici özelliğidir. Sorularda dikkat edelim.

- İtilaf Devletleri tarafından kurulmuş, desteklenmiş ve yönetilmişlerdir.
- Osmanlı'nın parçalanması için çalışmışlardır.
- Yaptıkları çalışmalarla Türk topraklarının işgalini kolaylaştırmışlardır.

DİKKAT: PEKİ NASIL? Mondros'un 7. maddesini hatırlayalım. İtilaf devletleri güvenliklerini tehlikede gördükleri bir yeri işgal edebilecekleri. İşte kendi kurdukları azınlık çetelerini, işgal etmek istedikleri bölgeye gönderip kargaşa çıkarmışlar. Sonra da "7. Madde gerekçesi ile burayı işgal ediyorum." demişler.

- Kuruluşlarında, Ermeni ve Rum Patrikhanesi etkili olmuştur.

<https://tarihdersi.net/>

RUMLARIN

- Mavi Mivra Cemiyeti, (Trakya ve Ege bölgesini Yunanistan'a katmak böylece Bizans'ı yeniden diriltmek MEGALİ İDEA)
- Etnik-i Eterya Cemiyeti, (Trakya ve Ege bölgesini Yunanistan'a katmak böylece Bizans'ı yeniden diriltmek MEGALİ İDEA)
- Pontus Rum Cemiyeti, (Karadeniz'de Pontus Rum devletini yeniden kurmak)

ERMENİLERİN

- Taşnak Cemiyeti, (Faaliyet alanları Doğu Anadolu ve Kilikya başta olmak üzere Güneydoğu Anadolu)
- Hıncak Cemiyeti, (Faaliyet alanları Doğu Anadolu ve Kilikya başta olmak üzere Güneydoğu Anadolu)

YAHUDİLERİN

- Alyas İsrailit, (Kudüs ve çevresinde bir İsrail devleti kurmak)
- Makabi, (Kudüs ve çevresinde bir İsrail devleti kurmak)

2.MİLLİ VARLIĞA DÜŞMAN CEMİYETLER (Türklerin Kurdukları Zararlı Cemiyetler)

DİKKAT: Bu cemiyetlerin tek ortak özelliği başlıktaki ifadelerdir. Yani bu cemiyetler Türkler tarafından kurulmuş, bu yüzden de Millî varlığa düşman olan cemiyetlerdir.

Sulh Selamet-i Osmaniye Cemiyeti:

- "Sulh da Selamet te Padişahın emirlerine sıkı sıkıya bağlılıktan geçer. Başımıza gelenler padişahın sözünü dinlemediğimiz için geldi." Diyorlar.
- Padişah ne derse desin sözünden çıkmamayı savunmuşlardır.
- Yenilginin sorumlusu olarak İttihatçılar görülmüştür.

İngiliz Muhipleri Cemiyeti: (İngiliz Severler Cemiyeti)

- Padişaha bağlı kalmayı savunmuştur.
- İngiliz mandasına girmeyi istemişlerdir.
- Damat Ferit, bu cemiyete üyedir.

İslam Teali:

- Halifelik ve İslam'ın emirlerinden çıkmamayı savunurlar.

Kürt Teali:

- Doğu Anadolu'da Kürt devleti kurmayı amaçlarlar.

DİKKAT: Derneğin kurucuları bağımsız bir Kürt devleti hayali kursalar da Kürt halkının böyle bir düşüncesi yoktur. Kendilerini, Türklerden ayrı bir millet olarak da değerlendirmezler. Bu yüzden Türklerin kurduğu zararlı cemiyetler içerisine alıyoruz.

Wilson Prensipleri Cemiyeti:

- Amerikan mandasına girmeyi önerirler. Belli bir süre sonra bağımsızlığını ilan etmek isterler.
- Zararlı cemiyetler içinde en masum olanı.
- İçlerinde Halide Edip gibi vatanseverler de vardır.
- Sivas Kongresinden sonra bu fikir tamamen terk edilir.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası:

- İttihat ve Terakki'nin eski rakibi olan bu cemiyet, şimdi de Milli mücadele yanlılarını İttihatçı olmakla suçlar. Onların yaptıkları her şeye karşı çıkar.
- Padişahın emir yasakları arasında halifeliğin ve İslam'ın da emir ve yasaklarına uymayı savunur.

KONU 5: PARİS BARIŞ KONFERANSI (18 OCAK 1919)

- I.Dünya Savaşı sonunda galip devletlerin, mağlup devletlerle yapacakları barış antlaşmalarının esaslarını belirledikleri konferanstır.
- Osmanlı topraklarının paylaşımı konferansın ana konularından birisidir.
- Bu konferansta İngiltere, uyacağına söz verdiği Wilson İlkeleri'ni kendi çıkarına göre değiştirip kullandı.

KONFERANSTAN ÇIKAN SONUÇLAR

- Sahte belgelerle Batı Anadolu'daki Rumların Türklerden fazla olduğunu ispatlayan İngiltere, Wilson İlkelerinden yararlanarak Batı Anadolu'nun Yunanistan'a verilmesini sağladı.

NOT: İngiltere'nin bu hamlesi sömürgelerine giden yolda güçlü bir İtalya'nın değil, kukla bir Yunanistan'ın olmasını istemesindedir.

- İtalya, bu kararı kabul etmeyerek konferansı terk etmiştir. Böylece İtilaf Devletleri'nde ilk ayrılıklar başlamıştır.

DİKKAT: Paris Barış Konferansı sonrasında mağlup devletlerle barış antlaşmaları imzalanmıştır. (Almanya ile Versay, Avusturya ile Sen Jermen, Macaristan ile Trianon, Bulgaristan ile Nöyyi) Ancak Osmanlı Devleti ile barış antlaşmasının imzalanması gecikmiştir. Sebebi; Bu konferansta ortaya çıkan, Batı Anadolu'nun Yunanistan'a verilmesinden kaynaklanan görüş ayrılığıdır.

- Batı Anadolu'da, Rumların çok olduğunu konferansa kabul ettiren İngiltere ve Yunanistan, buradaki Rumların Türkler tarafından katledildiğini iddia ederek, Yunanistan'ın İzmir'i işgal kararını aldırıştır.
- Sömürgecilik yerine manda himaye ortaya çıktı. (Sömürgeciliğin, Wilson ilkelerinden dolayı isim değiştirmiş halidir.)

NASIL? Manda ve Himaye fikrini, Self determinasyon ilkesi ile birlikte düşünmeliyiz. İngiltere'nin bulunduğu kılıf şöyle: "Bir bölgede hangi ulus çoğunluktaysa ona bağımsız olma hakkı verelim. Ancak bu bölge, bağımsızlık yeteneğine henüz sahip değil. O zaman gelişmiş bir devlet onları manda ve himayesi altına alarak gelişmesine yardımcı olsun. Örneğin Batı Anadolu Rumların hakkı ama buradakiler tek başına ayakta duramaz. Onların gelişmesine yardım edebilecek en iyi aday ırkdaşı olan Yunanistan'dır." demişler

- Savaş tazminatı yerine tamirat adıyla para alınması kararlaştırıldı.
- Devletlerarası anlaşmazlıkları barış yoluyla çözecek uluslararası bir cemiyet kuruldu. Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam)

DİKKAT: Milletler Cemiyeti, Dünya barışından çok İngiltere'nin çıkarlarına hizmet eden bir kuruluş olmuştur. Zaten yeni bir savaşın çıkmasına engel de olamamıştır.

<https://tarihdersi.net/>

DİKKAT: Milletler Cemiyetini, Birleşmiş Milletler ile karıştırmayalım. II. Dünya savaşının çıkması ile Milletler Cemiyeti yok olmuştur. II. Dünya Savaşından sonra kurulan Birleşmiş Milletler ise günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

NOT: ABD, Konferansta Wilson ilkelerine uyulmadığını, ilkelerin bile İngiltere'nin çıkarları için kullanıldığını görmüştür. Sonuç olarak I. Dünya Savaşına girerken terk ettiği MONREO Doktrini'ne (Yalnızlık Siyaseti) geri dönerek, Avrupa işlerine karışmamaya karar vermiştir.

KONU 6: İZMİR'İN İŞGALİ VE AMİRAL BRİSTOL, GENERAL HARBOUR RAPORLARI

İZMİR'İN İŞGALİ (15 MAYIS 1919)

- Paris Konferansı'nda alınan kararlara bağlı olarak İzmir, Yunanlılar tarafından işgal edildi. (15 Mayıs 1919)
- Yunanlıların İzmir'i işgaline ilk tepki HASAN TAHSİN isimli vatansever gazeteciden geldi. Hasan Tahsin olay yerinde şehit edildi.
- Ardından Yunanlılar karşı koymama emri almış askerlerimizi şehit ettiler. Bundan sonra Yunan askerleri ve Rumlar tarafından Türklere karşı katliamlar ve türlü eziyetler başladı.
- Bu şekilde Türkleri Batı Anadolu'dan kaçırarak ya da onları yok ederek iç kesimlere doğru ilerlemeye başladılar.

İZMİR'İN İŞGALİNİN SONUÇLARI

- Tehlikenin ne kadar yakın ve büyük olduğu anlaşıldı.
- Kurtuluş Savaşı'nın başlaması hızlandırıldı.
- İzmir'in işgali Mondros'tan sonra yapılan işgallerin iddia edildiği gibi geçici ve düzen sağlamak amaçlı olmayıp kalıcı ve ilhak niteliği taşıyan işgaller olduğu anlaşıldı.
- KUVAYİ MİLLİYE ortaya çıktı.

ŞÖYLE Kİ; Şimdiye kadar hukukla müdafaa yolunu seçen Türk halkı, vatanını silahla müdafaaya başladı. (Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri yerine Kuvayi Milliye) İşgali protesto amaçlı tüm yurttaki mitingler düzenlendi.

NOT: Bu mitinglerden en ünlüsü binlerce kişinin katıldığı SULTANAHMET MİTINGİ'DİR. Bu mitingler, Türk halkında ulusal direniş bilincinin yayılmasını sağladı.

DİKKAT: Bu mitinglerin düzenlenmesinde Mustafa Kemal'in çalışmaları etkili olmuştur.

AMİRAL BRİSTOL RAPORU

- Batı Anadolu'da Yunanlıların yaptıkları katliamların duyulması üzerine İtilaf Devletleri konuyu araştırmak için bir komisyon görevlendirdi.

Amiral Bristol'un raporuna göre;

- Batı Anadolu'da yaşanan katliamların sorumlusu Yunanistan'dır.
- İddia edildiği gibi Türkler Rumlara zarar vermemektedir.
- Batı Anadolu'da Türk nüfusu, Rum nüfusundan fazladır.
- Yunanistan, derhal bölgeyi başka bir İtilaf devletine bırakmalıdır.

ÖNEMİ: Bu rapor yapılan işgallerin haksız olduğunu, ulusal kurtuluş mücadelesinin haklılığını İtilaf devletlerinin kendi ağızından kabul etmesidir.

GENERAL HABOUR RAPORU

- Doğu Anadolu'daki Ermeni iddialarını araştırmak için İtilaf devletlerinin bölgeye gönderdiği bir heyetin hazırladığı rapordur.

General Harbour Raporuna göre;

- Doğu Anadolu'da "Ermeniler katlediliyor." şeklindeki iddialar asılsızdır.
- Doğu Anadolu'da Türk Nüfus, Ermeni nüfusundan fazladır.

ÖNEMİ: Ermeni iddialarının asılsızlığını ve Doğu Anadolu'nun Türk yurdu olduğunu İtilaf devletlerinin kendi kendisine kabul etmesi demektir.

KONU 7: KUVÂ-YI MİLLİYE

- Kuvayı Milliye, Milli Kuvvetler anlamına gelir.
- Birinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan işgallere karşı Osmanlı Devleti'nin tepkisiz kalması üzerine Türk halkının örgütlenerek başlattığı milis direniş hareketidir.

Milis Kuvvet: Sivillerden oluşan silahlı güce denir.

- Kuvayı Milliye ismi, Tüm yurttaki işgallere karşı Türk halkının oluşturduğu her türlü direniş hareketi için kullanılır. Bu anlamıyla kullanıldığında Kuvayı Milliye ilk kez HATAY-DÖRTYOL'da doğmuştur. İşgal kuvvetlerine karşı ilk kurşun burada sıkılmıştır.
- Diğer yandan Kuvayı Milliye ismi, Batı Anadolu'da, Yunanlılara karşı yapılan mücadele için de kullanılmaktadır. Bu anlamıyla kullanıldığında ise Hasan Tahsin'in ilk kurşunu sıkmasıyla yani İzmir'in işgali ile başladığı söylenebilir.

DİKKAT: Kuvayı Milliye'nin savaş yöntemi GAYR-I NİZAMİ HARP'tir. Yani bir çeşit GERİLLA savaşı yapar. Düzenli ordu birliklerine karşı Nizami Harp yapma şansı yoktur. Sayısal olarak veya teçhizat açısından karşısına çıkamayacağı için vur-kaç taktiği ile savaşır. Saldırıp geri çekilir. İkmal yollarını vurur. Pusu kurar v.s. Böylece düşmanı yıldırmaya çalışır.

KUVAYI MİLLİYE'NİN FAYDALARI;

- Yunanların Anadolu'da ilerleyişinin durdurulmasına da yavaşlatmıştır.
- Kurtuluş'un örgütlenmesi için gerekli olan zaman kazanıldı.
- Ulusal bilincin doğmasına sebep oldu.
- TBMM'ye karşı çıkan isyanları bastırdı.
- Düzenli ordunun temelini oluşturdu.
- Buldukları bölgede Rum ve Ermeni çetelerine karşı asayişi sağladılar.
- Güney Cephesi'nde mücadele tamamen Kuvayı Milliye ile yürütülmüştür.

DİKKAT: Kuvayı Milliye'de tıpkı Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri gibi tüm vatanın kurtuluşunu değil kendi bölgelerinin kurtuluşunu amaçlamıştır. Yani Bölgesel Niteliklidirler.

KUVAYI MİLLİYE'NİN SINIRLI OLAN YÖNLERİ

- Yunan işgalini yavaşlatsa da durdurabilecek ya da yurttan atabilecek güce sahip olmaması.
- Kuvayı Milliye birliklerinin askeri düzen ve disiplinden yoksun olması.
- Bazı Kuvayı Milliye liderlerinin emir almak istememesi.
- Bazı Kuvayı Milliye liderlerinin bastırdıkları isyandan sonra hukuk devleti anlayışına ters düşen uygulamaları.
- İhtiyaçların karşılanmasında zaman zaman halka baskı yapılması ya da Kuvayı Milliye adının kullanılması.

NOT: Düzenli ordunun kurulmasıyla Kuvayı Milliye birlikleri düzenli orduya katılmış ancak ruhu savaşın sonuna kadar devam etmiştir.

HAZIRLAYAN:
SERDAR BAYRAK
TARİH ÖĞRETMENİ
<https://tarihdersi.net/>

4. ÜNİTE: KURTULUŞ SAVAŞI (HAZIRLIK SAFHASI)

KONU 1: MUSTAFA KEMAL'İN SAMSUN'A ÇIKIŞI VE HAVZA GENELGESİ

MUSTAFA KEMAL'İN SAMSUN'A ÇIKIŞI (19 MAYIS 1919)

- Mustafa Kemal kurtuluş için İstanbul'da çeşitli girişimlerde bulunduktan sonra kurtuluşun Anadolu'dan geleceğine karar vermişti.
- Bu arada Karadeniz'de Rum çetelerinin Türklere saldırısı ve Türklerin karşılık vermesi üzerine karışıklık çıkmıştı.
- İstanbul Hükümeti bu bölge halkının itibar edeceği, adı ittihatçılığa bulaşmamış birini göndermek istiyordu.

- Mustafa Kemal, Padişahla ilişkisini kullanarak (Padişahın, şehzadeliği döneminde birlikte gittikleri Viyana seyahatinde yaverliğini yapmıştı.)
- **9. Ordu müfettişi** olarak son derece geniş yetkilerle (5 ilin askeri ve sivil amirlerine emir verme) olarak bölgeye gönderilmiştir.
- Gönderilirken ki görevi Türk halkının elindeki silahları toplamak ve bölgenin asayişini sağlamaktır.

SONUÇ:

- Atatürk'ün Samsun'a çıkışı ile Kurtuluş Savaşı'nı başlatmıştır.

DİKKAT: Atatürk'ün, NUTUK adlı eseri "19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktım." diyerek başlar.

HAVZA GENELGESİ (28-29 MAYIS 1919)

- Mustafa Kemal, Samsun'a çıktığında İzmir yeni işgal edilmişti. (15 Mayıs 1919)
- Samsun'dan Havza'ya hareket eden Atatürk tüm yurttaki askeri ve sivil amirlere bir genelge gönderdi.

Genelgeye göre;

- İşgallere karşı protesto mitingi düzenlensin.
- İtilaf devletlerine protesto telgrafı çekilsin.
- Bu mitingler sırasında gayrimüslimlere karşı herhangi bir taşkınlıkta bulunulmasın.

NOT: İtilaf devletlerine tekrar işgal için fırsat vermek istememiştir. (Mondros'un 7. Maddesini hatırlayalım.)

Genelgenin amacı,

- İzmir'in işgaline karşı Türk halkında oluşan tepkiyi birleştirmek onları ortak bir amaca yönlendirmek istemiştir.

NOT: Mustafa Kemal, Havza Genelgesini yayınladıktan sonra İstanbul hükümeti tarafından geri çağrılır. Ancak Mustafa Kemal işi haberleşmeye dökerek Amasya'ya hareket eder.

KONU 2: AMASYA GENELGESİ (AMASYA TAMİMİ) (22 HAZİRAN 1919)

- Havza'dan sonra Amasya'ya gelen Atatürk burada silah arkadaşlarıyla bir araya geldi.
- Amasya Genelgesi Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele, Rauf Orbay ve Mustafa Kemal tarafından hazırlanmıştır. Erzurum'daki Kazım Karabekir ve Konya'daki Cemal Paşalarında onayı alınarak, hepsinin imzası ile tüm yurttaki idarecilere gönderilmiştir.
- Genelge, yurttaki tüm askeri ve sivil makamlar için emir niteliğindedir.
- Genelgenin ilk üç maddesi herkese açıktır.
- Geri kalan maddeleri ise gizli kaydıyla gönderilmiştir.

GENELGE'NİN MADDELERİ

MADDE 1: Vatan bütünlüğü millet bağımsızlığı tehlikededir.

Maddenin yorumu 1: Kurtuluş Savaşı'nın yapılmasının amacı ve gerekçesi belirtilmiştir.

DİKKAT: Bu maddeleri ve yorumları ezberlemeyeceğiz. Maddeye doğru soruyu sorarsak, bize doğru cevabı verecektir. Örneğin; Kurtuluş Savaşında amacınız nedir? ya da savaşı neden yapıyorsunuz? Şeklindeki sorulara alınan cevap mantıklı ise bize savaşın amacını ve gerekçesini verecektir.

Maddenin yorumu 2: Memleketin içinde bulunduğu durum Türk halkına duyurulmuştur.

Maddenin yorumu 3: Bölgesel kurtuluşun çare olmadığı anlatılmıştır. "Vatanın bütünlüğü" ifadesi.

DİKKAT: Şimdiye kadar yapılan çözüm arayışları hep bölgesel nitelikliydi. (Müdafaa-i hukuk cemiyetleri veya Kuva-yı Milliye) Mustafa Kemal ise en başından itibaren bölgesel kurtuluşun çare olmadığını, tüm vatanın kurtarılması gerektiğini yani ulusal bağımsızlığı savunmuştur.

MADDE 2: İstanbul Hükümeti sorumluluklarını yerine getirmemektedir. Bu durum milletimizi yok durumuna düşürmektedir.

Maddenin yorumu 1: Kurtuluş Savaşı'nın bir diğer gerekçesidir.

Maddenin yorumu 2: İstanbul Hükümetinin içinde bulunduğu durum Türk halkına duyurulmaktadır.

MADDE 3: Milletın bağımsızlığını yine milletın azim ve kararı kurtaracaktır.

Maddenin yorumu 1: Bu madde Kurtuluş Savaşı'nın yöntemini belirlemiştir.

DİKKAT: Yöntemi bulmak için maddelere "nasıl" sorusunu sorabiliriz.

Maddenin yorumu 2: İlk kez üstü kapalı olsa da millet egemenliğinden bahsedilmiştir.

Maddenin yorumu 3: Bu madde ileride millî egemenliğe dayalı bir yönetime geçileceğini ifade ettiği için, Amasya genelgesine İHTİLAL BİRDİRİSİ özelliği katar.

MADDE 4 (GİZLİ): Yurdun her bakımdan elverişli olan Sivas'ta her türlü etki ve denetimden uzak ulusal bir kongre kurulacaktır.

Maddenin yorumu: Sivas Kongresi'ni toplama kararı alınmıştır.

<https://tarıhdersi.net/>

MADDE 5 (GİZLİ): Sivas'a gönderilecek delegeler arasında parti ayrımı gözetilmeyecektir.

Maddenin yorumu: Bu maddenin amacı Kurtuluş Savaşı'nı toplumun her kesimine mal etmektir.

MADDE 6 (GİZLİ): Gönderilecek delegeler Müdafaa-i Hukuk Redd-i Hak ve belediyelerce seçilecektir.

Maddenin yorumu: Kongre'ye girecek temsilciler ulusal bağımsızlığı isteyen kişiler olsun.

AMASYA GENELGESİ'NİN ÖNEMİ

- Kurtuluş Savaşı'nın amacı, ilk kez dile getirilmiştir.
- Kurtuluş Savaşı'nın gerekçesi, ilk kez dile getirilmiştir.
- Kurtuluş Savaşı'nın yöntemi ilk kez belirtilmiştir.
- Hem ihtilal, hem de bağımsızlık bildirisi niteliğindedir.
- Kurtuluş Savaşı'nın başladığını tüm dünyaya ilan eder.
- İlk kez milli egemenlikten bahsedilmiştir.
- Sivas Kongresi'nin toplanmasına karar verilmiştir.

SONUCU:

- Genelge'nin yayınlanmasından sonra İstanbul Hükümeti'nin kendinin görevden alacağını öğrenen Mustafa Kemal önce davranarak ordudaki resmi görevinden istifa etti.
- Kendi ifadesi ile; "**SİNE-i MİLLETE DÖNMÜŞTÜR.**"

KONU 3: ERZURUM KONGRESİ VE SİVAS KONGRESİ

DİKKAT: Kurtuluş Savaşımızın örgütlenmesi için çok önemli birer adım olan, bu iki kongreyi en iyi birbirleri ile karşılaştırarak öğrenebiliriz. Kongrelerde alınan kararlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar bizim soruları cevaplamamızı sağlayacaktır.

- Aslında, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının, savaşı örgütlerken Amasya Genelgesinden sonra düşündükleri adım Sivas'ta bir kongre toplamaktır.
- Ancak bu arada, Doğu illerinin geleceğini konuşmak üzere Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin çalışmaları ile Erzurum'da bir kongre toplanacağını öğrenirler. Sivas'tan önce bu kongreye katılmaya karar verirler.

DİKKAT: Erzurum Kongresinin toplanacağı, Amasya Genelgesinde dile getirilmiştir. Ancak toplayan Mustafa Kemal değildir.

DİKKAT: Damat Ferit Hükümeti Erzurum'daki Kazım Karabekir'e Mustafa Kemal'i tutuklama emri verir. Ancak Kazım Karabekir onu tutuklamak yerine; "**Buyurun Paşam, Askerlerim emrinizdedir.**" der.

ERZURUM KONGRESİ (23 TEMMUZ - 4 AĞUSTOS 1919)

- Toplanış amacı, toplanış şekli açısından bölgesel, aldığı kararlar açısından ulusaldır.

ŞÖYLE Kİ; Doğu illerinin geleceğini görüşmek için toplandığı için amacı bölgeseldir. Sadece Doğu illerinden gelen delegeler katıldığı için şekli bölgeseldir. Ancak alınan kararlar tüm yurtla ilgilidir. Bu yüzden ulusaldır.

- Manda ve himaye fikri ilk kez reddedilmiştir.
- Doğu illerini temsil edecek ilk temsil heyeti kuruldu ve başkanlığına Mustafa Kemal getirildi.
- Doğu Anadolu'daki yararlı cemiyetler Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk cemiyeti adı altında birleşti.
- Erzurum Kongre'si kararları daha sonraki Sivas Kongresi ve Misak-ı Milli kararlarına temel olmuş; bazı eklemelerle kabul edilmiştir.

Yorum: Bu yüzden Erzurum Kongresi, Kurtuluş savaşının Programı niteliğindedir.

- "Milli sınırlar içerisinde vatan bir bütündür. Bölünemez." kararı alınmıştır.

Yorum: Böylece, Erzurum Kongresi'nde ilk kez milli sınırlardan bahsedilmiştir. Ayrıca, Sınırlar belirlenirken Milliyetçilik fikri esas alınmıştır.

- Erzurum Kongresi'nde " Kuva-yı Milliye'yi etkin, milli iradeyi egemen kılmak esastır." Maddesi yer almıştır.

Yorum: Böylece, milli egemenlikten 2. kez bahsedilmiştir.

- Erzurum Kongresi'nde azınlıklara siyasi, sosyal ve ekonomik dengemizi bozacak hiçbir ayrıcalık verilmeyeceği belirtilmiştir.

Yorum: Bu maddeye dayanarak kongrede sadece iç politikayla ilgili kararlar değil dış politikayla ilgili kararlar da alındığını söyleyebiliriz. Bu da kongrenin bir meclis gibi hareket ettiğini gösterir.

- Erzurum Kongresi'nde ulusal güçlerin padişah ve halifeyi kurtaracağı belirtilmiştir.

Yorum: Bu madde Milli egemenlik ilkesi ile çelişmektedir. Ancak Buradaki amaç padişaha bağlı olan halkın tepkisini çekmemek, ulusal birliği sağlamaktır.

SİVAS KONGRESİ (4 - 11 EYLÜL 1919)

- Toplanış amacı, toplanış şekli ve aldığı kararlar açısından ulusaldır.

Şöyle ki; Tüm yurdu geleceğini görüşmek için toplandığı için amacı ulusal, tüm yurttan gelen delegeler katıldığı için şekli ulusal ve tüm yurdu ilgilendiren kararlar alındığı için kararları da ulusaldır.

- Manda ve himaye kesin olarak reddedildi.

Yorum: Kongrenin gündemini en çok meşgul eden konu bu olmuştur. Ancak kesin olarak reddedilmiştir. Böylece Kurtuluş Savaşının gündeminden çıkarılmıştır.

- Temsil Heyeti tüm yurdu temsil eder hale geldi sayı ve yetkileri arttırıldı.
- Tüm yurttaki yararlı cemiyetler, "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adıyla birleştirildi.
- Erzurum Kongresi kararları bazı eklemelerle kabul edilmiştir.

Yorum: Ekleme derken yukarıdaki 2 maddede olduğu gibi eklemeleri kast ediyoruz.

- Kongre, seçilen temsil heyetinden Osmanlı Mebusan Meclisinin tekrar toplanmasını sağlamak için çalışmasını istemiştir.
- Kongrede seçilen temsil heyeti, Ali Fuat Cebesoy'u Batı cephesi Kuvâ-yı Milliye komutanı olarak atamıştır.

Yorum: Bu, temsil heyetinin bir hükümet gibi hareket ettiğini gösterir.

- Ulusal mücadeleyi duyurmak için İrade-i Milliye adıyla gazete çıkartılacaktır.

NOT: Sivas Kongresi, İstanbul Hükümeti ve İtilaf devletlerinin tehdidi altında toplanmıştır. Bu yüzden pek çok delege kongreye katılamamıştır. Delegeler sadece bir hafta görüşme şansı bulmuştur. Bu tehditlerden en bilineni tarihimize "**Ali Galip Olayı**" olarak geçmiştir.

Ali Galip Olayı: Damat Ferit Hükümeti Sivas Kongresini toplanmasını engellemek, delegeleri ve Mustafa Kemal'i tutuklamak, hatta öldürmekle görevlendirdiği Elazığ valisi Ali Galip'i Sivas'a yolladı. Mustafa Kemal, Ali Galip'in geliş nedenini önceden haber alarak tedbirlerini aldı. Böylece girişim engellendi. Ancak bu girişim, İstanbul'daki Damat Ferit hükümetinin milli mücadele için ne kadar zararlı olduğunu bir kez daha gösterdi.

KONU 4: BALIKESİR VE ALAŞEHİR KONGRELERİ / TEMSİL HEYETİNİN ANKARA'YA GELİŞİ

Balıkesir Kongresi (26-30 Temmuz 1919)

- Reddi İlhak cemiyetinin çalışmalarıyla toplanmıştır.
- Kongrede, Yunan hareketi sürdükçe mücadeleye devam edileceği kararı alınmıştır.

ÖNEMİ:

- Anadolu'daki Kuvâ-yı Milliye hareketinin birleştirilmesi
- Kuvâ-yı Milliye batı cephesinin kurulmasını sağlamıştır.

NOT: Kongre padişaha bağlı olduğunu özellikle belirtmiştir. Bu yüzden milli egemenlik ilkesinden yoksundur.

Alaşehir Kongresi (16-25 Ağustos 1919)

- Reddi İlhak cemiyetinin çalışmalarıyla toplanmıştır.
- Erzurum ve Balıkesir Kongresi'nde alınan kararlar gözden geçirilmiştir.
- Balıkesir Kongresi'ndeki kararlar aynen kabul edilmiştir.

NOT: Kongrede, mücadeleye devam edilirken gelişmiş bir devletten yardım alınabileceği belirtilmiştir. Yani manda fikrine sıcak bakılmıştır. Bu yüzden kongre tam bağımsızlık yönünden yoksundur.

<https://tarihdersi.net/>

Temsil Heyeti'nin Ankara'ya Gelmesi (27 Aralık 1919)

DİKKAT: İstanbul Hükümeti, Amasya görüşmelerinden sonra Temsil Heyeti'ne gerek kalmadığını, dağıtılması gerektiğini savunmuştur. Buna rağmen Mustafa Kemal, Temsil heyetini dağıtmamış, Ankara'ya geçerek bu şehri kendisine merkez edinmiştir. İlerleyen süreçte Ankara TBMM'ye ve Milli mücadeleye ev sahipliği yapacaktır.

Temsil Heyeti'nin Ankara'yı seçme sebepleri:

- Anadolu'nun en güvenli yerlerinden biri olması
- Halkın milli mücadele taraftarı olması
- Ulaşım ve iletişim yolları üzerinde olması
- Askeri güç olarak burada bir ordunun bulunmaması
- İstanbul'da toplanacak olan Mebuslar Meclisinin yakından takip edilmek istenmesi

KONU 5: SİVAS KONGRE'SİNDEN AMASYA GÖRÜŞMELERİNE

SİVAS KONGRESİ'NDEN AMASYA GÖRÜŞMELERİNE

- Erzurum ve Sivas Kongresi'nde alınan kararlardan biri, temsil heyetinin Osmanlı Mebusan Meclisi'nin yeniden açılmasını sağlamak için çalışmalar yapmasıydı.
- Ayrıca Sivas Kongresi, Damat Ferit Hükümeti'nin, Ali Galip'i Sivas kongresini engellemekle görevlendirdiği için zor şartlar altında toplanmıştı.
- Tüm bunlardan dolayı temsil heyeti daha vatansever, daha itilaf yanlısı olmayan bir hükümet kurulana kadar Anadolu'nun İstanbul ile ilişkisinin kesilmesi kararını verdi.
- Halksız bir hükümet durumunda kalan Damat Ferit Hükümeti istifa etti.
- Yerine daha ılımlı bir kişi olan Ali Rıza Paşa Hükümeti kuruldu.
- Bu Hükümet, İstanbul Anadolu haberleşmesini tekrar sağlamak için Bahriye Nazırı Salih Paşa'yı Amasya'ya gönderdi.
- Salih Paşa'yla Mustafa Kemal arasında Amasya Görüşmeleri yapılmıştır.

AMASYA GÖRÜŞMELERİ (PROTOKÖLÜ) (20-22 EKİM 1911)

- İstanbul Hükümetini (Ali Rıza Paşa Hükümeti) temsilen Salih Paşa ile Temsil heyeti başkanı Mustafa Kemal arasında olmuştur.
- Salih Paşa, İstanbul-Anadolu irtibatının yeniden sağlanmasına (Yani Anadolu'nun tekrar İstanbul'a tabi olması) karşılık;

Temsil heyetinin aşağıdaki şartlarını İstanbul Hükümeti'ne kabul ettireceğine söz vermiştir.

- İstanbul Hükümeti, Sivas Kongresi kararlarını kabul edecek.
- İstanbul Hükümeti, Türk topraklarının işgaline izin vermeyecek.
- İstanbul Hükümeti Temsil Heyeti'nin onayı olmadan barış görüşmelerine katılmayacak.

Yorum: Bu, İstanbul Hükümeti'nin egemen haklarından verilmiş bir tavizdir. bu yüzden kabul edilmemiştir.

- Osmanlı Mebusan Meclisi yeniden açılacak.

<https://tarihdersi.net/>

SONUÇ: Salih Paşa bu şartlardan sadece Osmanlı Mebusan Meclisinin yeniden açılmasını İstanbul Hükümetine kabul ettirmiştir.

PEKİ NEDEN?

- İstanbul Hükümeti, dolayısıyla İtilaf devletleri neden diğer şartları kabul etmediler de bunu kabul ettiler?
- Çünkü Mebusan Meclisi milleti temsil edecek esas kurumdur.
- Mebusan Meclisi açılırsa Mustafa Kemal'den de Temsil heyetinden de kurtuluruz diye düşünüyorlar.
- Ayrıca bu meclis İstanbul'da açılacağına göre meclise istediğimizi kabul ettirebiliriz diye düşünüyorlar. Buna henüz yapılmamış olan barış antlaşması da dâhil.

ÖNEMİ: Temsil Heyeti'nin varlığı İstanbul Hükümeti tarafından resmen kabul edilmiştir.

DİKKAT: Sivas Kongresinden, TBMM'nin açılışına kadar ki olaylar rahatlıkla birbirine bağlanabilir. Bu kısım zaman zaman sorularda kronoloji şeklinde de sorulmaktadır. Bu olayları birbirine bağlarsak kronoloji ezberlememize de gerek kalmaz.

Şöyle ki;

- Sivas kongresi sırasında yaşananlar (Ali Galip olayı)
- Anadolu-İstanbul bağlantısının kopmasına neden oldu.
- Bu, Damat Ferit hükümetinin düşmesine ve Ali Rıza Paşa'nın başbakan olmasına neden oldu.
- Ali Rıza Paşa hükümeti İstanbul-Anadolu bağına tekrar kurmak için Amasya görüşmelerini gerçekleştirdi.
- Amasya görüşmeleri sonucunda Son Osmanlı Mebusan Meclisi açıldı.
- Mustafa Kemal giden vekillerden Erzurum, Sivas kararlarını mecliste kabul etmelerini istedi.
- Bu kararların adı Misak-ı Milli'dir.
- Osmanlı Mebusan Meclisi, Misak-ı Milli'yi kabul edince İstanbul resmen işgal edildi.
- İstanbul'un resmen işgali, Mustafa Kemal'e Ankara'da TBMM'yi açabileceği ortamı hazırladı.

KURTULUŞ SAVAŞI HAZIRLIK DÖNEMİ	
30 Ekim 1918	MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI
15 Mayıs 1919	İZMİRİN İŞGALI
19 Mayıs 1919	SAMSUN'A ÇIKIŞ
28-29 Mayıs 1919	HAVZA GENELGESİ
22 Haziran 1919	AMASYA GENELGESİ
23 Temmuz 1919	ERZURUM KONGRESİ
4-12 Eylül 1919	SİVAS KONGRESİ
20-22 Ekim 1919	AMASYA GÖRÜŞMELEİ
28 Ocak 1920	MİSAKIMILLİ KARARLARI
23 Nisan 1920	TBMM'NİN AÇILMASI

KONU 6: SON OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ VE MİSAK-I MİLLİ

DİKKAT:

Mustafa Kemal, Mebusan Meclisi'nin İstanbul'da toplanmaması gerektiğini, burada İtilaf devletlerinin baskısı altında rahat çalışamayacağını söylemişse de İstanbul Hükümeti onu dinlememiştir. Bunun üzerine kendisi de Erzurum'dan mebus seçilmesine rağmen İstanbul'a gitmemeye karar vermiştir.

SON OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ'NİN AÇILMASI (12 OCAK 1920)

- Yurt genelinde yapılan seçimleri büyük oranda Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin adayları kazanmıştır.
- Mustafa Kemal, bu vekilleri İstanbul'a gitmeden önce Ankara'ya çağırarak onlardan bazı isteklerde bulunmuştur.

Bu istekler:

- Osmanlı Mebusan Meclisi başkanı beni yapın
Amacı; Meclis kapatılacak olursa bu sıfatla başka bir yerde tekrar toplayabilmek.
- Mecliste, Müdafaa-i Hukuk adında bir grup kurun
Amacı; İstanbul Hükümeti ve İtilaf devletlerine meclis grubunun adı ile mesaj vermek. Ayrıca mebusların, bu meclis grubu çatısı altında birlikte çalışmalarını sağlamak.
- Erzurum ve Sivas Kongrelerinin kararlarını kabul edin
Amacı; Erzurum ve Sivas Kongrelerine resmiyet kazandırmak

Mebusan Meclisi çatısı altında toplanan vekiller;

- Mustafa Kemal'i başkan seçmediler. Onun yerine en yaşlı üye olarak Celaledin Arif Bey seçilmiştir.
- Mecliste Müdafaa-i Hukuk adında da bir grup'ta kurulmadı. Onun yerine Felah-ı Vatan grubunu kurdular.

PEKİ, NEDEN SÖZLERİNDE DURMADILAR: Bunun cevabını Atatürk'ten öğrenelim: " Sözlerinde durmayan bu efendiler. Korkak idiler, Aciz idiler. Çünkü nazik davranarak büyük gayelere ulaşabileceklerini sanıyorlardı." Bu vekillerin vatanseverlikleri ortadadır. Misak-ı Milli'yi kabul etmişlerdir. Ancak İtilaf devletlerini kızdırmadan meclis çatısı altında memleket için çalışabileceklerini düşünmüşlerdir.

- Ancak en önemli isteğini yerine getirdiler. Yani Erzurum ve Sivas Kararları Mebusan Meclisinde yasalaştırıldı. Biz ona "**MİSAK-I MİLLİ**" diyoruz.

MİSAK-I MİLLİ (MİLLİ YEMİN) (28 OCAK 1920) (MİLLİ YEMİN, MİLLİ ANT)

- Osmanlı Devleti'nin, Mondros Ateşkes Antlaşması işgali altında olmayan topraklar bizimdir, bölünemez. (Bu aynı zamanda Osmanlı topraklarında Türklerin çoğunlukta olduğu yerler bizimdir anlamına gelir.)
- Osmanlı topraklarından Arapların çoğunlukta yaşadığı yerlerde bölge halkının oyuna başvurulabilir.
- Batı Trakya'da bölge halkının oyuna başvurulabilir.
- Evliye-i Selase'de (Kars, Ardahan, Batum) bölge halkının oyuna başvurulabilir.
- Boğazların kontrolü bizde kalmak şartıyla dünya ticaretine açılacaktır.
- Milli ve ekonomik bağımsızlığımızı engelleyen kapitülasyonlar kaldırılacaktır.
- Azınlıklara verilecek haklar komşu ülkelerdeki Müslümanlara verilecek haklarla aynı olacaktır.

ÖNEMİ: Erzurum ve Sivas Kongresi'nde alınan kararlar böylece Osmanlı Devleti tarafından kabul edildi.

ÖNEMİ: Bu yüzden Kurtuluş Savaşının **kesin Programı** niteliğindedir.

ÖNEMİ: Misak-ı Milli kararları Kurtuluş Savaşı'nın hedeflerini belirlemiştir.

DİKKAT: Misak-ı Milli'nin Erzurum ve Sivas kongrelerinden en büyük farkı; yani Erzurum ve Sivas'ta olup Misak-ı Milli'de olmayan şey MİLLİ EGEMENLİK ilkesidir.

<https://tarihdersi.net/>

SONUÇ:

- İtilaf devletleri önce Misakı Milli'yi iptal ettirmeye çalışmış başaramayınca da
- 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal etmiştir.

DİKKAT: İstanbul'un resmen işgali ile Osmanlı Devleti'nin fiilen sona erdiği kabul edilmektedir.

DİKKAT: İstanbul'u resmen işgal eden İtilaf Devletleri, işbirlikçi ve milli mücadele düşmanı Damat Ferit'i yeniden Başbakanlığa getirmiştir.

- Osmanlı Mebusan Meclisi dağıtılmış mebusların bir kısmı yakalanmış, yakalanmayanlar ise Anadolu'ya geçmiştir.
- Bu olay Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni açabilmek için Mustafa Kemal'e gereken ortamı hazırlamıştır.

KONU 7: I.TBMM'NİN AÇILIŞI

I.TBMM 23 NİSAN 1920

- İstanbul'un resmen işgali ve Osmanlı Mebusan Meclisinin dağıtılması, İtilaf devletlerinin tehdidinden uzak, milli bir meclisin gerekliliğini ortaya koydu.

Ankara'da açılacak bu yeni meclise;

- Osmanlı Mebusan Meclisinin kurtulabilen üyeleri doğrudan kabul edildi.
- Ancak büyük kısmı İtilaf Devletleri tarafından tutuklanarak Malta'ya gönderilmişti.
- Onların yerini doldurmak için yeniden seçim yapıldı.
- Nihayet I. BÜYÜK MİLLET MECLİSİ 23 Nisan 1920'de açıldı.

DİKKAT: Büyük Millet Meclisinin isminin başına "Türkiye" ifadesi daha sonra; yeni bir devlet kurulduğunu açıkladıklarında yani 1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye) ile eklenecektir.

DİKKAT: BMM'nin açılması ile Temsil Heyeti görevini tamamlamış ve sona ermiştir.

- Meclisin Açıldığı gün Mustafa Kemal, Meclisin çalışma esaslarını belirleyen bir önerge sundu.

Meclis tarafından kabul edilen bu önergeye göre:

- Bir Hükümet kurmak zorunludur.
- Geçici bile olsa bir devlet başkanı atamak ya da padişah vekili seçmek doğru değildir.

YORUM: Bu madde, yeni kurulan düzenin Osmanlı Devleti'nin bir devamı olmadığını, bu meclisin Osmanlı Devleti'nin bir kurumu olmadığını gösterir.

- Mecliste ortaya çıkan milli irade vatanın kaderine fiilen el koymuştur. Meclisin üstünde hiçbir güç yoktur.

YORUM: BMM'nin açılışı Milli egemenlik için atılan ilk fiili adımdır. Bundan önce, örneğin Amasya Genelgesinde, Erzurum Kongresinde ileride milli egemenlik gerçekleştirilecektir. Denilmekteydi. Şimdi ise milli egemenlik fiilen gerçekleşmiş oldu.

- Büyük Millet Meclisi, yasama ve yürütme yetkilerini kendinde toplar.

YORUM: Güçler Birliği ilkesi. (Aşağıda açıklanacaktır.)

- Meclisten seçilip, görevlendirilecek bir heyet hükümet işlerini yürütür. Meclisin başkanı, bu heyetinde başkanıdır.

YORUM: Meclis Hükümeti sistemi (Aşağıda açıklanacaktır.)

- Padişah ve Halife baskıdan kurtarıldığında ileride meclisin düzenleyeceği kanunlarla yerini alır.

YORUM: Milli egemenlik ilkesi ile çelişen bir ifadedir. Bu ifadeye yer verilme sebebi önceliğin milli bağımsızlık olması, halkın bölünmek istenmemesidir.

I. BMM'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Hem yıkıcı hem kurucu meclistir. (Osmanlı Devletini yıktığı için yıkıcı, yeni Türk devletini kurduğu için kurucu)

DİKKAT EDİN: Yeni Türk devletini kurdu. Türkiye Cumhuriyetini değil. Cumhuriyeti ilan eden 2. meclistir.

- I.TBMM üyelerinin yurdu işgalden kurtarma konusunda hemfikirdir. Ancak padişah yönetimin yıkılıp yerine demokrasiye dayalı bir yönetim kurma konusunda görüş ayrılıkları vardır.

YORUM: Milli bağımsızlık konusunda görüş birliği var. Milli egemenlik konusunda görüş ayrılıkları var.

- Bu meclis güçler birliği ilkesini benimsemiştir.
- Güçler birliği ilkesinin benimsenmesi sonucu meclis hükümeti sistemi ile çalışılmıştır.

Güçler birliği:

- Bir devlete devlet olma özelliği kazandıran üç temel güç vardır.
- İnsanların yaşayışını, devletin işleyişini düzenlemek için kanunlar yapma yani yasama,
- Bu kanunları yürürlüğe sokma yani yürütme,
- Bu yasaların uygulanmasından doğacak sorunları çözme gücü yargıdır.
- BMM, bu üç gücü kendisinde toplamıştır.

Güçler Birliği Demokratik bir uygulamama mıdır?

- Cevap kesinlikle hayır. Üç gücün tek bir kişi ya da kurumda toplanması bir çeşit diktatörlük demektir.
- Bu üç gücün farklı eller tarafından kullanılması, birbirlerini sınırlandırmaları ve denetlemeleri gerekmektedir.

O Zaman BMM neden Güçler Birliğini benimsemiştir?

- BMM açıldığı andan itibaren İstanbul Hükümeti ile bir iktidar mücadelesine girmiştir. Bu mücadelede kendi gücünü artırmak, Anadolu'nun tek hâkimi olmak istemektedir.
- TBMM savaş şartlarında olduğu için hızlı kararlar vermek ve bu kararları hızla uygulamak gerekmektedir.

DİKKAT: Bu konuda en çok soru "Aşağıdakilerden hangisi I. TBMM'nin yasama, yürütme, ya da yargı gücünü kullandığının kanıtıdır. Veya kanıtı değildir." şeklinde gelmektedir.

<https://tarhdersi.net/>

Bu konuda;

I.TBMM'nin yasama gücünü kullandığının kanıtı çoktur;

- TBMM döneminde çıkan her kanun. **Örneğin:** Teşkilat-ı Esasiye, Hıyanet-î Vatanîye.
- Savaşa ya da barışa karar vermek, **Örneğin:** "Doğu'da Ermenilerle savaşa karar verdi." ifadesi
- Uluslararası bir antlaşmayı onaylamak, **Örneğin:** 1921 Ankara Antlaşması, Gümrü Antlaşması v.b.
- Olağanüstü hal ilan etmek,
- Seferberlik ilan etmek

I.TBMM'nin yürütme gücünü kullandığının kanıtı da çoktur;

- Meclis hükümeti sistemi,
- Herhangi bir görevlinin atanması. **Örneğin:** Kazım Karabekir'in doğu cephesi komutanlığına atanması
- Kanunları yürürlüğe sokacak kararnameler çıkarmak
- Herhangi bir konuda para harcanmasına karar vermek v.b.

I.TBMM'nin yargı gücünü kullandığının tek bir kanıtı vardır;

- **İSTİKLAL MAHKEMELERİ**

Meclis Hükümeti Sistemi:

- Meclis aynı zamanda hükümettir.
- Doğal olarak meclisin başkanı hükümetinde başkanıdır.
- Yani ayrıca bir başbakan yok. Sadece Meclis başkanı var.
- Bakanlıklar tek tek meclisin oylaması ile dağıtılır.

DİKKAT: Bu yüzden normal şartlarda Kabine sistemi ile kıyaslandığında hükümet kurmak daha zordur. Ancak hâlihazırda olağanüstü şartlar vardır.

KONU 8: TBMM-İSTANBUL HÜKÜMETİ MÜCADELESİ / TBMM'YE KARŞI ÇIKAN İSYANLAR

DİKKAT: I. BMM açıldığı andan itibaren İstanbul hükümeti ile bir iktidar mücadelesi başlamıştır. İstanbul'daki Damat Ferit hükümeti BMM'ni yok etmek için her türlü çabayı sarf etmiştir. Tüm bu çabalar, memleketin dört bir yanında isyanlar çıkmasına neden olmuştur.

TBMM'YE KARŞI ÇIKAN İSYANLAR

İsyanların Nedenleri:

- Damat Ferit Hükümeti, İstanbul'da kurduğu düzmece mahkemede Mustafa Kemal'i yargılayarak vatan haini ilan etti.
- Şeyhülislam'dan Mustafa Kemal ve arkadaşlarının din düşmanı olduklarına dair fetva alındı.
- Bu fetvalar, İngiliz ve Yunan uçaklarıyla Anadolu'ya dağıtıldı.
- Damat Ferit, sadece halkı BMM'ye karşı kıskırtmakla yetinmeyerek doğrudan kuvvetler toplayıp Kuva-yı Milliye'nin ve BMM'nin üzerine göndermiştir.
- Henüz imzalanmayan barış antlaşmasını (Sevr) imzalamak.
- Düzenli ordunun kurulması

1. İstanbul Hükümeti ile İtilaf Devletleri'nin Kışkırtmaları Sonucu Çıkan İsyanlar

- Bolu, Düzce, Hendek, Adapazarı isyanları
- Yozgat Ayaklanması (Çapanoğulları İsyanı)
- Konya, Bozkır Ayaklanması (Delibaş Mehmet, Vali Cemal Bey isyanları)
- Afyonkarahisar Ayaklanması (Çopur Musa İsyanı)
- Bayburt Ayaklanması (Eşref İsyanı)
- Batman Ayaklanması (Cemil Çeto İsyanı)
- Erzincan Ayaklanması (Koçgiri İsyanı)
- Milli Aşiret (Urfa) Ayaklanması

2. Doğrudan İstanbul Hükümeti Tarafından Çıkarılan İsyanlar

A. Anzavur Ayaklanması:

- Manyas, Susurluk, Gönen, Balıkesir, Biga çevresinde çıkmıştır. (Çanakkale Boğazı)
- İsyanın çıkmasında İtilaf Devletleri'nin boğazlar bölgesinin güvenliğini sağlama düşüncesi etkili olmuştur.
- İsyan, Çerkez Ethem tarafından bastırılmıştır.

B. Kuva-yî inzibatiye Ayaklanması:

- İzmit ve Geyve çevresinde çıkmıştır. (İstanbul Boğazı)
- İsyanın çıkmasında İtilaf Devletleri'nin boğazlar bölgesinin güvenliğini sağlama düşüncesi etkili olmuştur.
- İsyan, Ali Fuat Cebesoy tarafından bastırılmıştır.

3. Eskiden Kuvâ-yı Milliyeci iken Sonradan Düzenli Orduya Karşı Çıkanlar Tarafından Çıkarılan İsyanlar

A. Çerkez Ethem İsyanı: (Düzenli ordunun kurulmasına karşı)

- Çerkez Ethem, düzenli ordunun kurulmasına karşı çıkan, Batı Anadolu'daki en güçlü kuvâ-yı Milliye birliklerinin (Kuvâ-yı Seyyare) komutanıydı.
- I. İnönü muharebesinden hemen önce düzenli ordunun komutasına girmemek için isyan etmiştir.
- İsyan, İsmet İnönü komutasındaki düzenli ordu tarafından bastırılmıştır.

B. Demirci Mehmet Efe İsyanı:(Düzenli ordunun kurulmasına karşı)

- Antalya-Isparta çevresinde isyan etmiştir.

C. Milli Aşiret İsyanı: (Kışkırtma nedeniyle)

- Kışkırtmalardan dolayı Urfa çevresinde çıkmıştır.

4. Azınlık İsyamları

- Karadeniz’de Pontus Rum
- Çukurova’da ve Doğu Anadolu’da Ermeniler
- Batı Anadolu’da Rumlar

Mondros Mütarekesinden beri saldırılarına devam etmektedir.

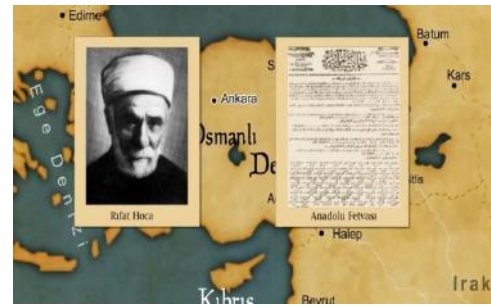
<https://tarihdersi.net/>

TBMM’nin İsyanlara Karşı Aldığı Önlemler

- **Hıyanet-i Vataniye kanunu** çıkarıldı. Bu kanun, TBMM’ye karşı çıkan ve onun varlığını yok sayan herkesi vatan haini ilan etmiştir.
- Hıyanet-i Vataniye kanununa işlerlik kazandırmak için **İstiklal Mahkemeleri** kuruldu.

NOT: İstiklal Mahkemeleri üyeleri TBMM milletvekillerinden oluşan mahkemedir. Ayrıca I. TBMM’nin yargı gücünü kullandığının tek kanıtıdır. Bu mahkemeler alınan kararların sertliği ve hemen uygulama yönüyle Fransız İhtilali’nin Devrim Mahkemeleri’ne benzetilebilir.

- Şeyhülislamın fetvasına karşılık olarak Ankara Müftüsü Rifat Börekçi başkanlığında yaklaşık 150 müftünün imzası ile bir karşı fetva hazırlandı.
- Damat Ferit vatan haini ilan edilerek Türk vatandaşlığından çıkarıldı.
- İstanbul Hükümeti’yle bütün resmî ilişkiler kesildi.
- Düzenli orduya geçilmesi kararı alındı.
- Anadolu Ajansı kuruldu.

KONU 9: SEVR BARIŞ ANTLAŞMASI (10 AĞUSTOS 1920)

- Dünya Savaşı biteli 2 yıl olmasına rağmen barış antlaşması neden şimdiye kadar yapılamamıştır? Diğer İttifak devletleri ile barış antlaşmaları (Versay, Trianon, Sen Jermen, Nöyyi) çoktan imzalanmıştır.
- Ancak, İtilaf Devletleri Osmanlı’nın paylaşımında anlaşamadıkları için barış antlaşmasının imzalanması bu zamana kadar kalmıştır.
- Paris Barış Konferansını hatırlayalım. Daha ayrıntılı bilgi için bakınız: [Paris Barış Konferansı](#)

Şimdi ne değişti de süreç hızlandı? Yani İtilaf Devletleri Barış antlaşması ile ne elde etmeyi umuyorlar?

- Anadolu’nun denetiminin TBMM’ye geçmesi, İtilaf Devletleri’ni ve Osmanlı Devleti’ni endişelendirmiştir.
- Bunun üzerinde derhal barış yaparak TBMM’nin gücünü kırmak istemişlerdir.

Düşünce şu: "Yıllardır savaşan bu halka, kötü de olsa bir barış verirsek savaşmaktan vazgeçecekler. BMM'yi desteklemeyecekler."

Sevr'in Koşulları nerede belirlendi?

- İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti'yle yapacakları barış antlaşmasının koşullarını İtalya'nın San Remo kentinde belirlemişlerdir.
- Bu konferansa Osmanlı Devleti adına, sadece gözlemci olarak Tevfik Paşa katılmıştır. Tevfik Paşa, Osmanlı Devleti'ne önerilecek antlaşmanın koşullarının son derece ağır olduğunu, onaylanmaması gerektiğini hükümete bildirmiştir.

İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti'ni Antlaşmaya zorlamak için ne yaptılar?

- İtilaf Devletleri Yunan ordusuna, Bursa-Eskişehir hattına doğru son derece kapsamlı ve büyük bir saldırı yaptırmışlardır.
- Bir anda büyük miktarda toprak kaybedilmiş, Bursa, Yunan işgaline uğramış, Yunanlılara Eskişehir yolu açılmıştır.
- Böylece Osmanlı hükümetine, antlaşmayı kabul etmeleri için gözdağı vermiş oldular.
- Bu olayın ardından Damat Ferit başkanlığındaki bir heyet Fransa'ya giderek Sevr Antlaşmasını imzaladı. (10 Ağustos 1920)

Sevr Antlaşması imzalanırken, 1920

Diğer yandan;

- Bu taarruz, Mustafa Kemal'in, Kuvâ-yı Milliye'nin artık yetersiz olduğunu kanıtlayabilmesini sağlamıştır.
- Bu olayın ardından düzenli ordunun kurulması kararı alınmıştır.

ANTLAŞMANIN KOŞULLARI

DİKKAT: 11 bölüm, 433 maddeden oluşan bu antlaşmanın önemli maddeleri şöyledir:

- İstanbul, Osmanlı Devleti'nde kalacak ancak azınlık hakları tanınmadığı takdirde İstanbul Türklerden geri alınacaktır.
- Boğazlar, içinde Türk olmayan bir komisyon tarafından yönetilecektir. Boğazlar tüm gemilere açık tutulacaktır.

YORUM: Bu karar ile boğazlar Türk toprağı olmaktan çıkıp uluslararası karasuyu sayılacaktır.

- Doğu Anadolu'da Ermeni, Güneydoğu Anadolu'da Kürt Devleti kurulacaktır. Ermenistan sınırlarını Wilson belirleyecektir.

YORUM: Osmanlı Devleti'ni parçalayıp Anadolu'da iki yeni devlet kurulması amaçlanmıştır.

- Kapitülasyonlardan bütün devletler yararlanacaktır.

YORUM: Bu kararlar Osmanlı Devleti Ekonomik yönden İtilaf Devletleri'ne bağılı kalmıştır.

- İmroz ve Bozcaada Yunanistan'a verilecek,
- İzmir Türk toprağı sayılacak ancak yönetimi Yunanistan'a bırakılacaktır.
- Arap toprakları ve Irak İngiltere'ye bırakılacaktır.
- Mardin, Urfa, Suriye, Çukurova, Sivas ve Malatya Fransa'ya verilecektir.
- Antalya, Konya, Batı Anadolu İtalya'ya bırakılacaktır.

- İç Anadolu ve Karadeniz bölgeleri Osmanlı toprağı sayılacak fakat burada İtilaf Devletleri'nin egemenlik hakları geçerli sayılacaktır.
- Osmanlı 50.700 kişilik bir ordu bulundurabilecek ancak bu ordunun ağır silahları olmayacaktır.
- Türkiye'nin kaynakları savaş tazminatı ödemeye yeterli değildir. Bu nedenle İtilaf Devletleri tarafından mali bir komisyon kurulacaktır.
- Komisyonun atayacağı bir genel müdür, Osmanlı gümrüklerinin başına geçecek ve gümrük gelirleri öncelikli olarak İtilaf Devletleri giderlerine, kalanlar ise Osmanlı'nın ihtiyaçlarında kullanılacaktır.
- Türkiye'nin kara ve denizlerinden İtilaf Devletleri vergi ödemediği yararlanabilecektir.
- Azınlıklar hakları genişletilerek devam edecektir.

SEVR ANTLAŞMASI'NIN ÖNEMİ

- Osmanlı Devleti'nin bütün haklarının elinden alınmasından dolayı Osmanlı Devleti sona ermiştir.
- Osmanlı Devleti'nin imzaladığı son antlaşmadır.
- Ayrıca Sevr Barış Antlaşması **ölü doğmuş** bir antlaşmadır.

SEVR NEDEN ÖLÜ DOĞMUŞ BİR ANTLAŞMADIR?

- Yürürlükte olan Kanun-î Esasî'ye göre uluslararası bir antlaşmanın geçerli sayılabilmesi için Mebuslar Meclisi tarafından onaylanması gerekir. Oysaki Osmanlı Mebusan Meclisi Sevr'in tam tersi olan Misak-ı Millî ilan edildiğinde dağıtılmıştır. Dolayısıyla Sevr'in hukukî bir geçerliliği yoktur.
- Türk ulusunu köleleştirmesi, bağımsızlığını elinden alınmasından ve Misak-ı Millî'ye karşı olmasından dolayı TBMM kabul etmemiştir.
- Türk halkı, savaşarak işgalcileri Anadolu'dan atmış ve Sevr'in uygulanmasını engellemiştir.

Bu nedenle Sevr, imzalandığı halde yürürlüğe girmeyen 'ölü doğmuş' bir antlaşmadır.

NOT: Bu antlaşma, Osmanlı Mebusan Meclisi olmadığı için Damat Ferit başkanlığında toplanan **Saltanat Şurası** tarafından onaylanmıştır.

HAZIRLAYAN:
SERDAR BAYRAK
TARİH ÖĞRETMENİ
<https://tarihdersi.net/>

5. ÜNİTE: KURTULUŞ SAVAŞI (CEPHELER VE MUHAREBELER)

KONU 1: DOĞU CEPHESİ

- Düzenli ordunun savaştığı ilk cephe.
- Doğu Anadolu'da Kazım Karabekir komutasında Osmanlı Devleti'nden kalan düzenli birlik olan 15. Kolordu bulunmaktadır.
- Kazım Karabekir, Mondros hükümlerine uymayarak emrindeki birliği dağıtmamıştır.
- Bu cephede Ermenilerle savaşmıştır.

Ermeni Sorunu

- Ermeniler Osmanlı Devleti'nden ayrılmak için ayaklanan son azınlıklardır. (Millet-i Sadıka)
- Ermeni sorunu, 93 Harbi sırasında Ruslar, Doğu Anadolu'yu işgal edince Ermenileri kıışkırtmaları ve savaş sonunda imzalanan Ayestefanos ve Berlin Antlaşmalarına "Ermenilerin oturduğu yerlerde ıslahatlar yapılacaktır." Maddesini koydurmaları ile başlamıştır.
- I. Dünya Savaşı'na kadar zaman zaman ayaklanan Ermeniler, savaş sırasında ordumuza zarar verince Osmanlı Hükümeti, 1915'te Tehcir Kanunu'nu çıkartarak Ermenileri Doğu Anadolu'dan Suriye'ye zorunlu olarak göç ettirmiştir.

Kurtuluş Savaşı'nda Ermeniler

- I. Dünya Savaşı sürerken Rusya'da Bolşevik İhtilal'ı çıkınca bugünkü Ermenistan'da bir Ermeni devleti kuruldu. (1918)
- Ermeniler, Sevr'i hayata geçirmek, İtilaf Devletleri'nin kendilerini vaat ettiği Doğu Anadolu'yu alabilmek için saldırılara başladı.
- Bunun üzerine Doğu Cephesi Komutanlığı'na getirilen Kazım Karabekir, önce Ermeni saldırılarını durdurdu.
- 28 Eylül'de taarruza geçti. 3 Aralık 1920'de Gümrü'ye kadar olan topraklar Ermenilerden temizlendi.
- Gümrü önlerinde yenilgiyi kabul eden Ermeniler ile Gümrü Antlaşması yapıldı.

GÜMRÜ BARIŞ ANTLAŞMASI (3 ARALIK 1920)

Maddeleri

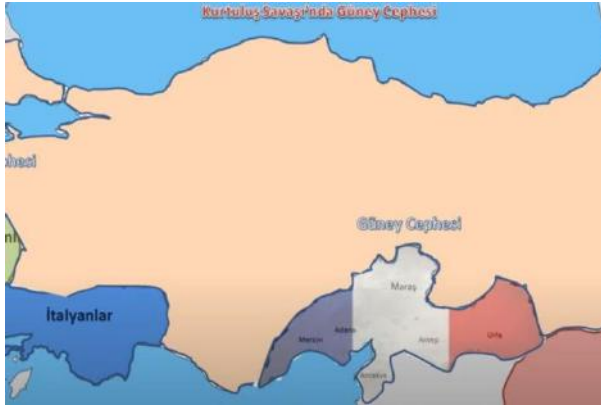
- Kars, Sarıkamış, Kağızman, Iğdır Türkiye toprağı olacak.
- Türkiye-Ermenistan sınırı Aras Nehri-Çıldır Gölü hattı olacak.
- Ermenistan Sevr'i tanımayacak.

ANTLAŞMANIN ÖNEMİ

- Gümrü Antlaşması ile TBMM'nin varlığını kabul eden ilk devlet Ermenistan oldu.
- Misak-ı Millî'yi kabul eden ilk devlet Ermenistan olmuştur.
- Böylece Ermeniler, Sevr'de kendilerine verilen haklardan vazgeçti.
- Doğu Cephesi kapandı ve buradaki birlikler Batı Cephesi'ne gönderildi.
- Bu antlaşma TBMM'nin yabancı bir devletle imzaladığı ilk antlaşmadır.

DİKKAT: Gümrü Antlaşması, doğu sınırimızı belirleyen üç antlaşmadan ilkidir. (Diğerleri Moskova ve Kars Antlaşmaları olacak.)

KONU 2: GÜNEY CEPHESİ

- Güney Cephesi Düzenli ordunun savaşmadığı tek cephe dir.
- Bu cephede mücadele başından sonuna kadar Kuva-yı Milliye birlikleri ile yürütülmüştür.
- Bu cephede Mücadele Fransa'ya karşı yürütülmüştür.
- Ayrıca Tehcir Kanunu ile bölgeye gelen ve Fransızların silahlandığı Ermenilerle mücadele edilmiştir. (Fransızlar Ermenilerden güya intikam tugayları kurmuştur.)

CEPHEDE MÜCADELE

- Güney cephesinde halk, gerek Yıllanoğlu, Tayyar Rahime, Sütçü İmam gibi yerel vatanseverler, gerekse Temsil heyetinin bölgedeki direnişi örgütlemek için gönderdiği, Ali Saip Bey, Üsteğmen Salih (Şahin Bey) gibi askerler sayesinde birleşmiş, örgütlenmiş ve mücadele etmiştir.

DİKKAT: Kuva-yı Milliye hareketi ilk kez bu cephede doğmuştur. (Hatay-Dört yol)

- Adana, Antep, Urfa, Maraş gibi şehirlerimizde büyük bir mücadele ve vatanseverlik örneği gösterilmiştir.

- **Maraş'ta mücadele Sütcü İmam liderliğinde,**

- **Antep'te Üsteğmen Salih (Şahin Bey) liderliğinde,**

- **Urfa'da ise Ali Saip Bey liderliğinde yürütülmüştür.**

TBMM, bu şehirlerimize gösterdikleri üstün direniş ve vatanseverlik nedeniyle;

- Kahraman (Maraş),
- Gazi (Antep),
- Şanlı (Urfa) unvanlarını vermiştir.

CEPHENİN KAPANIŞI

- Fransızlar, Güney cephesinde ummadıkları bir direniş ve mücadele ile karşılaşınca tüm planlarının gerçekleşmesini Batı cephesinde, Yunan ordusunun başarısına bağladılar.

Yunanlıların Batı cephesinde aldıkları yenilgiler, (Buradaki dönüm noktası SAKARYA MUHAREBESİDİR.) üzerine TBMM hükümeti ile 1921 Ankara Antlaşmasını imzalayarak Anadolu'dan çekildiler.

NOT: Ankara Antlaşması daha ayrıntılı olarak Sakarya Muharebesinin sonuçları kısmında işlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: [Sakarya Muharebesi](#)

DİKKAT:

- Anadolu'nun Güney sahilleri İtalya tarafından işgal edilmiştir.
- Ancak İtalya, Paris Barış Konferansında İzmir'in Yunanistan'a verilmesi nedeniyle İtilaf devletleri ile ayrılığa düşmüş, Anadolu işgalinde de diğerleri gibi davranmamıştır.
- Bu yüzden İtalya ile kayda değer bir çatışma yaşanmamıştır.
- İtalya'da tıpkı Fransa gibi Anadolu'da ki kalıcılığını Yunan işgalinin başarısına bağlamış, yunanlıların başaramayacağını anladıkları zaman Anadolu'yu terk etmiştir.

İtalya;

- II. İnönü Muharebesinden sonra Anadolu'da ki askerlerini çekmeye başlamıştır.
- Sakarya Muharebesinden sonra ise Anadolu'dan tamamen çekilmiştir.

KONU 3: BATI CEPHESİ/ I. İNÖNÜ MUHAREBESİ

BATI CEPHESİ VE DÜZENLİ ORDUNUN KURULUŞU

- Kurtuluş Savaşında esas mücadelenin yaşandığı cephe dir.
- Bu cephede düşman Yunanistan'dır.
- İtilaf Devletleri Osmanlı Devletine ait tüm planların gerçekleştirmek için Yunanistan'ı kullanmıştır.
- Batı cephesi fiilen Yunanların İzmir'i işgaliyle açılmıştır.
- Mücadele düzenli ordu kurulana kadar Kuva-yı Milliye Birlikleri ile yürütülmüştür.
- Bu birlikler İzmir Reddi İlhak Cemiyeti'nin çalışmaları, Balıkesir ve Akşehir kongrelerinin çalışmalarıyla birleştirilmiştir.
- Sivas Kongresinde seçilen Temsil Heyeti; Batı cephesi Kuva-yı Milliye birlikleri komutanlığına Ali Fuat Cebesoy'u getirmiştir.
- Böylece Kuva-yı Milliye birlikleri arasında koordinasyon sağlanmıştır.
- Ancak, mücadeleyi sonuna kadar Kuva-yı Milliye ile yürütmek mümkün değildi.

Kuva-yı Milliye'nin Sınırlı Olan Yönleri

- Yunan işgalini yavaşlatsa da durdurabilecek ya da yurttan atabilecek güce sahip olmaması.
- Kuva-yı Milliye birliklerinin askeri düzen ve disiplinden yoksun olması.
- Bazı Kuva-yı Milliye liderlerinin emir almak istememesi.
- Bazı Kuva-yı Milliye liderlerinin bastırdıkları isyandan sonra hukuk devleti anlayışına ters düşen uygulamaları
- İhtiyaçların karşılanmasında zaman zaman halka baskı yapılması ya da Kuva-yı Milliye adının kullanılması.

<https://tarihdersi.net/>

DİKKAT: Kuva-yı Milliye konusunu daha önce işlemiştik. Kuva-yı Milliye ile ilgili daha ayrıntılı bilgi almak için bakınız: [Kuva-yı Milliye](#)

Kuva-yı Milliye'nin Yetersizliğini Ortaya Çıkaran Olay

- Mustafa Kemal bir an önce düzenli ordu kurmak gerektiğinin farkında idi.
- Kuva-yı Milliye'nin yetersizliği İtilaf Devletleri'nin Sevr Antlaşmasını Osmanlı Devleti'ne kabul ettirmek için Yunanlılara yaptırdıkları kapsamlı taarruz ile ortaya çıkmıştı.
- Bir anda büyük miktarda toprak kaybedilmişti. Bursa, Yunan işgaline uğramış; Yunanlılar, Eskişehir kapılarına dayanmıştı.
- Bu olay sonucu BMM düzenli ordunun kurulması kararını verdi.
- Kuva-yı Milliye birlikleri geri çekilerek yeni kurulan düzenli ordu birliklerine katıldı.
- Bu cephede düzenli ordunun kurulması ve 8 Kasım 1920'de İsmet İnönü'nün Batı Cephesi Komutanlığı getirilmesiyle muharebeler dönemi başlamıştır.

NOT: Düzenli ordunun kurulmasıyla Kuva-yı Milliye birlikleri düzenli orduya katılmış ancak Kuva-yı Milliye ruhu savaşın sonuna kadar devam etmiştir.

Kısacası,

- İngilizlerin desteklediği Yunanlılarla mücadele verilmiştir.
- Yeni kurulan düzenli ordu ile savaşılmıştır.

Bu cephede sırasıyla

- I. İnönü Muharebesi,
- II. İnönü Muharebesi,
- Kütahya-Eskişehir Savaşları,
- Sakarya Meydan Muharebesi,
- Büyük Taarruz ve Başkumandanlık Meydan Muharebesi yaşanmıştır.

BİRİNCİ İNÖNÜ MUHAREBESİ (6-10 OCAK 1921)

DİKKAT: TBMM ve Millî Kuvvetler hiçbir siyasî başarıyı kolay elde etmemiştir. Siyasî başarı için Askerî başarı kazanmak gerekmiştir. Bu yüzden hangi savaşın ardından hangi gelişmelerin yaşandığını bilmemiz gerekir. Bu ünite de ki ders çalışma şeklimiz bu olmalı: "Hangi Savaş, hangi siyasî başarıları beraberinde getirdi?"

Çerkez Ethem İsyanı:

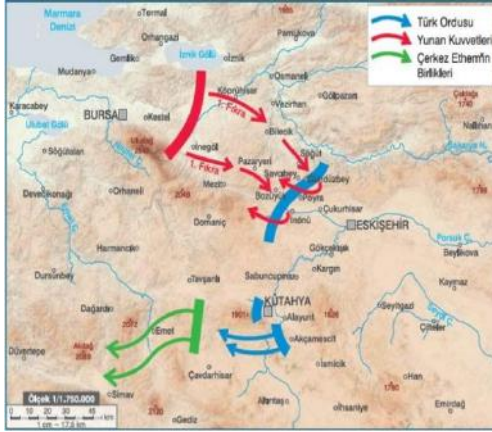
- Çerkez Ethem, Batı Cephesi'ndeki en güçlü Kuva-yı Milliye birliğinin komutanıdır.
- Onun birliklerine Kuva-yı Seyyare denilmiştir.
- Düzenli ordunun kurulması kararı üzerine I. İnönü Muharebesi'nden hemen önce isyan etmiştir.
- Kuruluş aşamasındaki düzenli ordu, önce İnönü önlerinde Yunanlıları püskürtmüştür.
- Ardından bu isyanla ilgilenmiştir. Zor olsa da, bu isyanı bastırmıştır.

I. İnönü Muharebesinin Nedenleri:

- Eskişehir üzerinden Ankara'ya ulaşmak.
- TBMM'yi dağıtmak.
- Sevr'i uygulatmaya çalışmak.
- Ankara'ya giden demiryolunu ele geçirmek.

Muharebe

- Yunanlılar, Sevr'i kabul ettirmek için yaptıkları bir önceki saldırıda çok da önemli bir direnişle karşılaşmadan ilerlemişlerdi.

- Türklerin Kuva-yı Milliye birliklerini geri çekerek düzenli ordu kurdukları haberini alsalar da bu ordudan büyük bir direniş beklemiyorlardı.
- Ayrıca en büyük Kuva-yı Milli birliklerini emri altında tutan Çerkez Ethem İsyan etmişti.
- Yunanlılar, bu isyandan da faydalanmak için Eskişehir'e doğru iki koldan harekete geçtiler. (6 Ocak 1921)
- Eskişehir İnönü mevkiğinde, hiç ummadıkları kadar sert bir savunma ile karşılaşan Yunan ordusu 11 Ocak 1921'de İnönü mevzilerini geçemeyeceklerini anlayarak geri çekildiler.

DİKKAT: I. İnönü Muharebesi Albay İsmet Bey komutasında yapıldığı için bu ismi almamıştır. Savaş Eskişehir'in İNÖNÜ mevkiğinde yapıldığı için bu ismi almıştır. Albay İsmet Bey'de bu başarılarından dolayı İnönü soyadını almıştır.

DİKKAT: I. İnönü Muharebesi, Batı Cephesinde, Yunanlılara karşı düzenli ordunun kazandığı ilk savaştır.

DİKKAT: I. İnönü Muharebesi, Türk ordusu açısından bir SAVUNMA savaşıdır.

I. İNÖNÜ MUHAREBESİNİN SONUÇLARI:

- Türk halkının, TBMM'ye, düzenli orduya ve kurtuluşa karşı olan güveni artmıştır.
- Asker kaçakları azalmış, askere alma işlemleri kolaylaşmıştır.
- Yeni Türk Devleti'nin ilk anayasası olan Teşkilat-ı Esasiye kabul edildi.
- İstiklal Marşı kabul edildi
- İtilaf Devletleri arasındaki görüş ayrılıkları artmış, Londra Konferansı toplanmış ve TBMM çağrılmıştır.
- Sovyet Rusya ile Moskova Antlaşması imzalandı.
- Afganistan ile dostluk antlaşması imzalandı.

NOT: Afganistan, böylece TBMM'nin varlığını ve Misak-ı Milli'yi kabul eden ilk Müslüman devlet olmuştur.

<https://tarihdersi.net/>

TEŞKİLAT-I ESASİYE (1921 ANAYASASI)

Teşkilat-ı Esasiye neden TBMM açıldığında değil de I. İnönü Muharebesi'nden sonra ilan edilmiştir?

- Çünkü yeni bir anayasa ilan etmek, yeni bir devlet kurulduğunun ilan edilmesi anlamına gelmektedir.
- Bu yüzden de önemli bir askeri bir başarı kazanılması beklenmiştir.

NOT: Yine I. İnönü Muharebesinden sonra kabul edilen İSTİKLAL MARŞI'nda yeni bir devlet kurulduğunu ilan etmek anlamına gelir.

Teşkilat- ı Esasiye'nin Önemli Özellikleri:

- Yeni Türk Devleti'nin kurulduğunun hukukî ve siyasî kanıtıdır.
- TBMM'nin açıldıktan sonra günün ihtiyaçlarına göre çıkardığı kanunların birleştirilmesiyle oluşmuş, Milli Mücadelenin düzenli bir biçimde yürütülmesinin sağlamıştır.
- 23 Madden oluşur.
- Olağanüstü koşullarda hazırlandığı için kişi hak hürriyetlerine yer verilmemiştir. Bu kısım Kanun-i Esasi'den aynen alınmıştır.
- Güçler birliği ilkesi ve bunun sonucunda Meclis hükümeti sistemi benimsenmiştir.
- Milli egemenlik, tek meclis, meclis üstünlüğü vb. temel ilkelere dayanır.
- 1924 Anayasasına kadar yürürlükte kalmıştır.

DİKKAT: Sorularda bize Teşkilat-ı Esasiye'nin maddeleri değil, bu maddelerden çıkarılabilecek yorumlar sorulmaktadır.

Teşkilat-ı Esasiye'nin önemli maddelerini yorumlayalım

- Madde, "Egemenlik, kayıtsız, şartsız milletindir."

YORUM: Bu maddeden Milli egemenlik ilkesine ulaşırız.

- Yürütme kuvveti ve yasama yetkisi, milletin tek ve gerçek temsilcisi olan Büyük Millet Meclisi'nde belirir ve toplanır.

YORUM: Bu madde ile ilgili üç yorum yapılabilir.

1. Güçler Birliği ilkesinin benimsendiği anlaşılmaktadır.

2. Meclis üstünlüğü ilkesinin anlaşılmaktadır.

3. Tek meclis ilkesinin benimsendiği anlaşılmaktadır. (Kanun-i Esasi'de Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Ayan birlikte yasama görevini üstleniyordu.)

- Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare edilir ve hükümeti «Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti» adını taşır.

YORUM: Bu madde ile ilgili iki yorum yapılabilir.

1. Millet egemenliğine dayalı yeni bir devlet kurulduğu ilan edilmektedir. Ancak halkın bölünmesi istenmediği için bu devletin adı konmamıştır.

2. Yeni bir devlet kurduğu için İHTİLALCİ bir Anayasa özelliği gösterir.

- Şeriat hükümlerinin uygulanması,..... TBMM'ye aittir.

YORUM: Bu maddeden Laik bir Anayasa olmadığını anlıyoruz.

- Büyük Millet Meclisi, hükümeti oluşturan bakanlıkları, “özel kanun gereğince seçtiği bakanlar vasıtasıyla yönetir. Meclis, yürütme ile ilgili işlerde bakanlara görev tayin eder; gerekirse bunları değiştirir.
- Büyük Millet Meclisi Başkanı, Bakanlar Kurulu’nun da tabii başkanıdır.

YORUM: Bu iki maddeden MECLİS HÜKÜMETİ sisteminin benimsendiği anlaşılıyor.

NOT: Teşkilat-ı Esasiye’de ki en büyük değişiklik Cumhuriyet’in ilanı ve Kabine Sistemine geçilmesi ile 29 Ekim 1923’te yapılmıştır.

LONDRA KONFERANSI (21 ŞUBAT – 12 MART 1921)

- I.İnönü zaferinden sonra İtilaf Devletleri arasında görüş ayrılıkları iyice artmıştır.
- Batı Anadolu kendisine verilmediği için küstürülmüş olan İtalya,
- Güney cephesinde umduğunu bulamayan Fransa, Yunanlıların aldığı yenilgi üzerine, böyle bir konferansın toplanmasını istemişlerdir.
- İngiltere ise Yunanlılara yeni bir saldırı için zaman kazandırmak istemiştir.
- Sonuçta, Londra Konferansı yapılmıştır.

Yukarıdaki özel sebepler yanında,

- İtilaf Devletleri’nin asıl amacı Sevri’i yumuşatarak Türklere kabul ettirmektir.

TBMM'NİN KONFERANSA KATILMA SEBEPLERİ

<https://tarihdersi.net/>

- TBMM bu konferanstan bir sonuç çıkmayacağını biliyordu.
- Konferansa gitmekle İtilaf Devletleri tarafından resmen tanınacağı için,
- İtilaf Devletleri’nin "Türkler barış istemiyor." diye propaganda yapmasını engellemek için ve
- Türk milletinin haklı davasını ve Misak-ı Milli’yi tüm dünyaya duyurmak için konferansa katılmıştır.

NOT: İtilaf devletleri TBMM hükümetini resmen tanımamak için başlangıçta Osmanlı hükümetini çağırılmış ve yanında TBMM’den temsilci getirmesini istemiştir. TBMM ise ya doğrudan davet edilmesini ya da konferansa katılmayacağını bildirmiştir. Bunun üzerine İtilaf devletleri TBMM’yi doğrudan davet etmek zorunda kalmıştır.

KONFERANS

- İtilaf Devletleri konferansta görüş ayrılığı çıkarmak için hem TBMM’yi hem de İstanbul Hükümeti’ni çağırmıştır.
- Osmanlı Devleti adına Tefrik Paşa’ya söz verildiğinde; “Söz milletin gerçek temsilcilerindir.” Diyerek sözü, TBMM’ye bırakmıştır.

Bu durum;

- İstanbul Hükümetinin TBMM’yi milletin gerçek temsilcisi olarak saydığı anlamına gelir.
- Bu davranış, İstanbul hükümeti ve Padişahın TBMM ile girdiği mücadeleyi kaybettiğini kabul etmesi anlamına gelir. Böyle yaparak TBMM ile iyi ilişkiler kurmak ve onun kuracağı yeni düzende yerini almak istemektedir.

- Ayrıca bu sayede itilaf devletlerinin görüş ayrılığı yaratma planı da suya düşmüş olur.

İtilaf Devletleri

- Sevr'de küçük değişiklikler yaparak kabul ettirmeye çalışmış ama Bekir Sami Bey karşı çıkıp Misak-ı Milli kararlarını açıklayınca konferans sonuçsuz kalmıştır.

Londra Konferansının Sonuçları,

- İtilaf Devletleri, TBMM'yi resmen tanımış oldu.
- İtilaf Devletleri'nin, "Türkler barış istemiyor." şeklinde propaganda yapmaları da engellenmiştir.
- Kurtuluş Savaşımızın haklı sebepleri ve Misak-ı Milli Dünya'ya duyurulmuş oldu.
- Konferanstan bir sonuç çıkmayınca II. İnönü Muharebesi başlamıştır.

NOT: TBMM Hükümetinin temsilcisi Bekir Sami Bey İtalya, Fransa ve İngiltere ile konferans dışında karşılıklı esir değişimine dayalı özel protokoller imzalamıştır. Ancak bu protokoller "Devletlerin eşitliği" ilkesine aykırı olduğu için TBMM tarafından reddedilmiştir.

MOSKOVA ANTLAŞMASI (16 MART 1921)

DİKKAT:

- Öncelikle ilk bilmemiz gereken konu, Moskova Antlaşması bir Ateşkes ya da Barış Antlaşması değildir. Bu bir Dostluk Antlaşmasıdır.
- Ortak düşmanlara sahip iki yeni rejim TBMM Hükümeti ve Sovyet Rusya birbirlerine dost olduklarının sözünü vermişlerdir.

Peki, ne oldu da yüzyıllarca düşman olan Rusya ile dost olduk? Sebepleri bu açıdan değerlendirmeliyiz.

Moskova Antlaşmasının Sebepleri

- I.Dünya Savaşı'nda Bolşevik ihtilali çıkmış ve Çarlık Rusya'nın yerine kurulan Sovyet Rusya gizli antlaşmaları açıklayarak savaştan çekilmiştir. Bu, Sovyet Rusya'yla İtilaf Devletlerini düşman haline getirmişti. Yani her iki tarafın da düşmanı ortaktı.
- Kapitalist fikirlerin kendi rejimi için zararlı olduğunu düşünen Rusya, bu ülkelerle arasında bir tampon bölge istiyordu.
- Anadolu ve Boğazlarda bulunan İtilaf Devletleri'nin sosyalist rejimi tehdit etmesi.
- Sovyet Rusya, güney sınırını güvence altına almak istiyordu.
- Rusya'nın dış politikada güçlü bir müttefike ihtiyaç duyması.
- TBMM'nin I. İnönü Muharebesini kazanarak kalıcı olacağını ispatlaması
- TBMM'nin doğu sınırını güvence altına almak istemesi.
- TBMM'nin Rusya'dan alacağı askeri ve ekonomik yardıma ihtiyaç duyması.

DİKKAT: TBMM Hükümeti'nin Londra Konferansına davet edilmesi ve Emperyalist ülkelerle anlaşma ihtimali, Moskova Antlaşmasının sebeplerinden birisi olmasa da süreci hızlandırıcı bir rol oynamıştır.

NOT: Türkiye adına Antlaşmayı Ali Fuat Cebesoy başkanlığında bir heyet imzalamıştır.

Moskova Antlaşmasının Maddeleri

- İki taraftan birinin tanımadığı uluslararası antlaşmayı diğer taraf da tanımayacaktır.

YORUM: İki devletin uluslararası alanda ortak hareket edeceği anlamına gelir.

- Çarlık Rusya ile Osmanlı Devleti arasında yapılan antlaşmalar geçersiz sayılacaktır.

YORUM: Bu madde her iki devlette de rejim değişikliği olduğunun göstergesidir. İki yeni rejim TBMM ve Sovyet Rusya, eski rejimleri yok sayıyor. Böylece birbirlerine meşruiyet kazandırıyorlar.

- Sovyet Rusya Misak-ı Millî'yi kabul edecektir.

YORUM: Rusya, Misak-ı Millî'yi kabul eden ilk Avrupalı devlettir.

- Sovyet Rusya, kapitülasyonların kaldırıldığını kabul edecek.
- Sovyet Rusya, TBMM ile Ermenistan ve Gürcistan arasında yapılan antlaşmaları Batum'un Gürcistan'a verilmesi şartıyla kabul edecektir.

YORUM: Batum, Misak-ı Millî'den verilen ilk tavizdir.

KONU 4: BATI CEPHESİ/II. İNÖNÜ MUHAREBESİ (23 MART-1 NİSAN 1921)

İkinci İnönü Muharebesinin Nedenleri

- Eskişehir üzerinden Ankara'ya ulaşmak.
- I. İnönü'nün intikamını almak.
- Sevr'i zorla kabul ettirmek.
- TBMM'yi dağıtmak.

Muharebe

- Birliklerin komutası, yine Batı Cephesi komutanı İsmet İnönü'dedir.
- Yunanistan'ın I. İnönü Muharebesi'nin yenilgisini unutturarak İngilizlerin desteğini devam ettirmek istemektedir.
- I. İnönü Muharebesinde, Türkleri fazla hafife almışlardı. Bu kez daha iyi hazırlıklarla yine aynı mevzilere saldırdılar.
- Ancak yine başarılı olamayıp geri çekilmişlerdir.

Bu başarıdan sonra Mustafa Kemal,

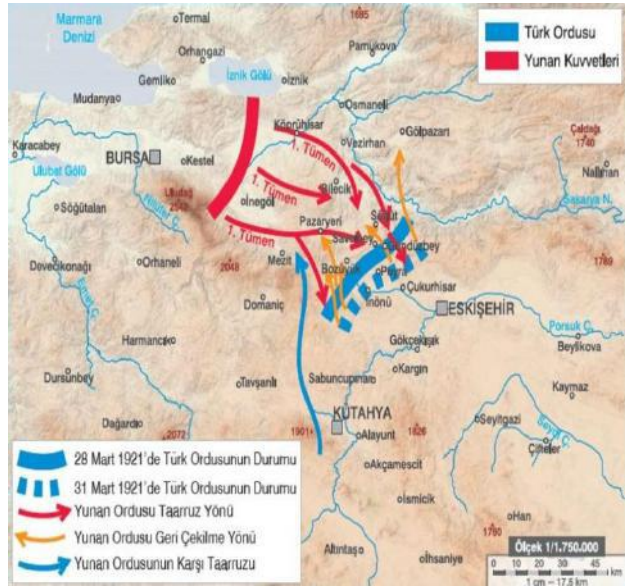

Mustafa Kemal Paşa ise İsmet İnönü'ye gönderdiği tebrik telgrafında "Siz orada sadece düşmanı değil, milletin makus talihini de yendiniz" diyerek zaferin büyüklüğünü ortaya koymuştur.

İsmet İnönü'ye gönderdiği telgrafta: "Siz orada yalnız düşmanı değil, Türk milletinin makûs talihini de yendiniz." Demiştir.

NOT: Bu savaş sırasında Yunan ordusu geri çekilirken Türk ordusu saldırmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Bu da Türk ordusunun henüz taarruzda gücü olmadığını göstergesidir.

NOT: II. İnönü Muharebesi, Batı cephesinde Yunanlılara karşı kazanılan ikinci zafer ve yapılan ikinci savunma savaşıdır.

II. İnönü Muharebesinin Sonuçları

- Yunanlılar mevcut işgal kuvvetleri ile Anadolu işgalinin başarıya ulaşmayacağını anlayarak yeniden hazırlıklara girişti. İngiltere'den büyük miktarda borç alarak Yunanistan'dan yeni birlikler getirdiler.
- İtalyanlar, Anadolu'da işgal ettiği yerleri terk etmeye başlamıştır.
- Fransızlar, görüşmelere başlamak için Ankara'ya temsilci göndermişlerdir.

DİKKAT: II. İnönü Muharebesi sonucunda herhangi bir siyasi başarı yoktur. (Antlaşma, konferans gibi) Bu yönüyle I. İnönü Muharebesinden ayırabiliriz.

KONU 5: BATI CEPHESİ/ KÜTAHYA-ESKİŞEHİR MUHAREBESİ (10 TEMMUZ - 24 TEMMUZ 1921)

Kütahya - Eskişehir Muharebelerinin Nedenleri

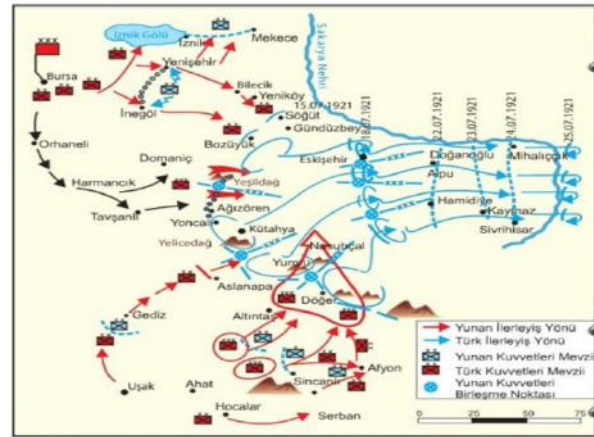
- Eskişehir üzerinden Ankara'ya ulaşmak.
- I. İnönü ve II. İnönü muharebelerinin intikamını almak.
- Sevr'i zorla kabul ettirmek.
- TBMM'yi dağıtmak.

Muharebe

- İnönü muharebelerinden mağlup ayrılan Yunanlılar yeniden geniş çaplı bir saldırıya hazırlandılar. Asker ve teçhizat yönünden güçlerini arttırdılar. İngiliz Hükümeti araç gereç bakımından Yunanlılara yardım etti.
- Daha önceki saldırılardan çok daha büyük kuvvetlerle iki kol üzerinden saldırıya geçtiler. Bir kol Kütahya'ya doğru ilerlerken, diğer kol Eskişehir'e saldırmıştır.
- Türk ve Yunan kuvvetleri arasında zaten bir dengesizlik vardı. Yunan ordusu sayı olarak, teçhizat açısından Türk ordusundan çok üstündü. Şimdi bu fark daha da açılmıştı.
- Bu saldırı ile, Afyon, Kütahya ve Eskişehir'i ele geçirdiler.
- Mustafa Kemal, Türk ordusunun daha fazla kayıp vermesini önlemek için bütün birliklerin Sakarya nehrinin doğusunda çekilmesini tavsiye etti.
- Onun tavsiyesi ile Türk ordusu bir miktar toprağı (Eskişehir ile Sakarya nehri arasında) terk ederek Sakarya Irmağının doğusuna çekildi.
- **Böylece**, Sakarya Nehri, iki ordu arasındaki doğal sınır oldu.

DİKKAT: Mustafa Kemal'in Kurtuluş savaşı ile ilgili temel stratejisi şudur: Yunanlıları bir kez durdurursak bir daha hareket edecek kuvvetleri kalmayacak ve onları Anadolu'nun içlerine çektikçe durdurma ihtimalimiz artacaktır. Bu yüzden Kütahya-Eskişehir Muharebeleri bir bozgunun çok planlı bir geri çekiliştir.

NOT: Kütahya-Eskişehir muharebeleri, Batı Cephesinde Yunanlılara karşı yapılan üçüncü savunma savaşı ve alınan tek yenilgidir.

Eskişehir - Kütahya Savaşlarının Yapıldığı Yer ve Tarafların Harekâtı

Kütahya - Eskişehir Muharebelerinin Sonuçları

- Afyon, Kütahya, Eskişehir gibi önemli merkezler işgal edildi.
- TBMM'deki muhalif gruplar yeniden Mustafa Kemal'i sorumu tuttular ve meclisin Ankara dışına taşınmasını önerdiler.
- I. Ve II. İnönü Muharebeleri ile oluşan olumlu hava bir anda yok oldu. Yeniden asker kaçaklarının sayısı arttı. Askere alma işlemlerinde zorluklar yaşanmaya başladı.
- Mustafa Kemal, BAŞKOMUTANLIK yasası ile Türk ordusunun başına geçti.
- Mustafa Kemal, Başkomutanlık yasasının kendisine verdiği yetkiyi kullanarak, ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için Tekâlif-i Milliye Emirleri'ni yayınladı.

Başkomutanlık Yasası (5 Ağustos 1921)

- Kütahya-Eskişehir Muharebelerinde alınan yenilgilerin ardından moraller bozulmuş, Meclisin, Kayseri ya da Sivas'a taşınması önerileri gündeme gelmiştir.
- Muhalif kesim: "Hani nerede büyük komutan, ordunun başına geçsin de kurtarsın bizi." Diyordu.

- Diğer yandan ona bağlı milletvekilleri de ordunun başına geçmesi gerektiğini düşünüyordu.
- Bu isteklerin ardından Mustafa Kemal ordunun başına geçmeye karar verdi.
- Ancak Türk ordusu kritik bir savaşın eşiğindeydi. Hızlı karar alıp, bunların sorgulanmadan uygulanması gerekiyordu.
- Bu yüzden TBMM'den üç aylığına yasama ve yürütme ile ilgili yetkilerini kendisine devretmesini istedi.

Sonuç olarak 5 Ağustos 1921'de çıkarılan Başkomutanlık yasası ile;

- Mustafa Kemal, Türk ordusunun başına geçmiş,
- TBMM, üç aylığına yasama ve yürütme ile ilgili yetkilerini Mustafa Kemal'e devretmiştir.

DİKKAT: Böylece, Amasya Genelgesi'nden sonra çıkardığı asker üniformalarını bir kez daha giyinmiştir.

Tekâlif-i Milliye Emirleri (7-8 Ağustos 1921)

- Mustafa Kemal Paşa "Başkomutanlık Yasası'nın" kendine verdiği yetkiye dayanarak "yasama" gücünü kullanmış ve Kütahya- Eskişehir Savaşları sonrasında ağırlıklarını büyük ölçüde kaybetmiş Türk ordusunun, ihtiyaçlarının halk tarafından karşılanması amacıyla Tekâlif-i Milliye Emirleri'ni (Millî Yükümlülükler) yayınlamıştır.

Bu emirler:

- Her ilçede birer tane Tekâlif-i Milliye komisyonu kurulacaktır.
- Halk, elindeki silah ve cephaneyi üç gün içinde orduya teslim edecek.
- Her aile bir askeri giydirecek.

- Yiyecek ve giyecek maddelerinin %40'ına el konacak ve bunların karşılığı daha sonra ödenecek.
- Ticaret adamlarının elindeki her türlü giyim eşyasının %40'ına el konacak ve bunların karşılığı daha sonra ödenecek.
- Her türlü makineli aracın %40'ına el konacak.
- Halkın elindeki binek hayvanların ve taşıt araçlarının %20'sine el konacak.
- Sahipsiz bütün mallara el konulacak.
- Tüm demirci, dökümcü, nalbant, terzi, marangoz gibi iş sahipleri ordunun emrinde çalışacak.
- Halkın elindeki ulaşım araçları ile ayda bir defa olmak üzere 100 km'lik mesafeye ücretsiz askerî ulaşım yapacak.

NOT: Yasanın hedefine ulaşması için İstiklal Mahkemeleri'nden yararlanıldı.

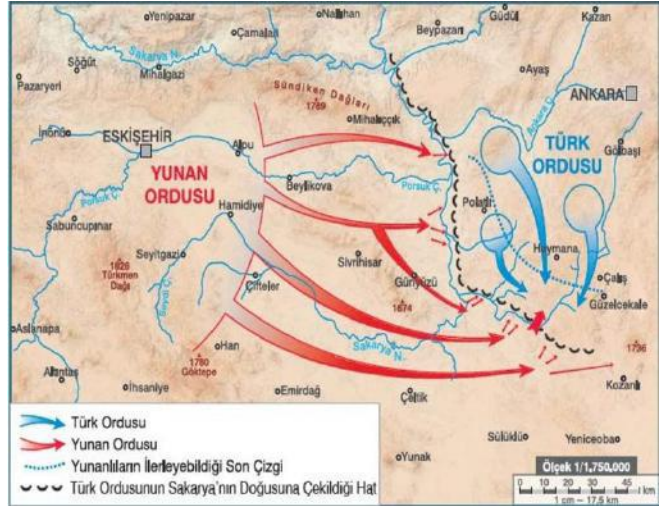
Bu emirlerin yayınlanış amacı

- Sakarya Savaşı öncesinde orduyu hazırlamaktır.
- Bir diğer amaç zaten canıyla savaşta olan Türk milletini malıyla da savaşa ortak etmektir.

KONU 6: BATI CEPHESİ / SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ (23 AĞUSTOS-13 EYLÜL 1921)

Nedenleri

- Eskişehir-Kütahya muharebelerini kazanan Yunanların Türk ordusunun toparlanmasına fırsat vermeden orduyu yok etmek istemeleri.
- Yunanlıların, Ankara'nın ele geçirilip meclisin dağıtılmak ve kurtuluş mücadelemizi sona erdirmek istemeleri.
- Yunanlıların, Sevr Antlaşması'nı Türklere kabul ettirmek istemeleri.

Muharebe

- Türk ordusunun başında Başkomutan Mustafa Kemal vardır.
- Ayrıca Genelkurmay başkanı Fevzi ÇAKMAK ve Batı Cephesi komutanı İsmet İNÖNÜ'DE savaşta görev almıştır.
- Muharebe 100 kilometrelik bir alanda yapıldı.
- Mustafa Kemal, **"Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satih bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı askerlerimizin kanlarıyla sulanmadıkça terk olunamaz. Büyük küçük her birlik düşman karşısında geri çekilmek zorunda kalabilir. Bu birlikler ilk durabildiği noktada tekrar mevzi alıp savaşmaya devam etmelidir. Yanındaki birliğin geri çekilmek zorunda olduğunu gören birlikler geri çekilmeyecektir. Sonuna kadar mevzilerinde savaşa devam edecektir"** diyerek düşmanın bulunduğu her yeri savaş alanı ilan etmiştir.
- Mustafa Kemal'in bu sözleri, Türk ordusuna gönderilmiş bir cephe emridir. Dünya savaş tarihinde ilk kez uygulanan bir savaş taktiğidir.

<https://tarihdersi.net/>

- Yunanlılar 22 gün 22 gece süren saldırıları sonucunda, taarruz gücü tamamen kırılarak geri çekilmeye başladı.
- 13 Eylül 1921'de Türk ordusu parlak bir zafer kazandı ve düşman Sakarya Nehri'nin batısında atıldı.
NOT: Sakarya Meydan Muharebesi çok fazla subay kaybı yaşandığı için tarihimize SUBAYLAR SAVAŞI olarak geçmiştir.
- NOT:** Sakarya Zaferi, Batı Cephesinde Yunanlılara karşı kazanılan 3. zaferdir. Ve son Savunma savaşıdır.

Sakarya Muharebesinin Sonuçları

- 1683'teki II. Viyana Kuşatması'ndan beri süren Türk geri çekilmesi sona erdi.
- Yunanlıların taarruz gücü kırıldı. Roller değişti, saldırı sırası Türklere geçti.
- Kütahya-Eskişehir Muharebeleri'nin tüm olumsuz havası kayboldu.
- İtalyanlar, Anadolu'dan tamamen çekildi.
- Fransa ile Ankara Antlaşması yapıldı.
- Böylece, İtilaf bloğu parçalandı, İngiltere yalnız kaldı.
- Sovyet Rusya aracılığıyla Kafkas Devletleri ile TBMM arasında Kars Antlaşması yapıldı.
- İtilaf Devletleri Yunanlılara toparlanmaları için vakit kazandırmak amacıyla TBMM'ye ateşkes ve barış önerdiler.
- Halkın TBMM'ye olan güveni arttı.
- Mustafa Kemal'e gazilik ve mareşallik unvanı verildi.
- İngilizlerle yapılan anlaşma gereği, İstanbul'un işgali sırasında Malta'ya sürgün edilen Türklerin dönüşleri sağlandı.

KARS ANTLAŞMASI (13 EKİM 1921)

- Sovyet Rusya ile Moskova Antlaşması'nda doğu sınırıyla ilgili bazı noktalar kesin çözüme kavuşmamıştı. (Çünkü Sovyet Rusya ile doğrudan sınırimız yoktu. Doğu sınırimız Kafkas Cumhuriyetleriyle.)
- Sakarya zaferi sonrası TBMM Hükümeti ile Sovyet Rusya güdümündeki Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan Cumhuriyetleri ile imzalandı.
- Sovyet Rusya ile imzalanan Moskova Antlaşmasının sınırlar ile ilgili kısmı asıl sınır komşumuz olan Kafkas Cumhuriyetleri ile tekrar edilmiştir.

ÖNEMİ:

- Kars Antlaşması'yla doğu sınırimız kesin olarak çizildi.
- Doğu sınırimızı belirleyen üç antlaşmadan sonuncusudur. Birinci antlaşma Gümrü, İkincisi ise Moskova antlaşmaları.

ANKARA ANTLAŞMASI (20 EKİM 1921)

- TBMM ile Fransa arasında imzalandı.
- Böylece iki devlet arasındaki savaş sona erdi.
- İskenderun ve Hatay dışındaki bugünkü Türkiye-Suriye sınırı çizildi.

- Hatay'ın alınamaması Misak-ı Milli'ye aykırıdır. Misak-ı Milli'den verilen ikinci tavizdir. (Birincisi Batum)

ÖNEMİ:

- Ankara Antlaşması ile ilk defa bir İtilaf Devleti, Misak-ı Milli'yi kabul etmiş oldu.
- Türkiye-Suriye sınırı güvence altına alındı.
- Güney cephesi kapandı. Buradaki birlikler batıya gönderildi.
- Fransa'nın Misak-ı Milli'yi tanıması İngiltere'yi dış politikada yalnız bıraktı.
- Böylece İtilaf devletleri Bloğu tam anlamıyla parçalandı. (İngiltere, İtalya'dan sonra Fransa'yı da kaybetmiş oldu.)

KONU 7: BATI CEPHESİ / BÜYÜK TAARRUZ VE BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ (26 AĞUSTOS - 18 EYLÜL 1922)

- Sakarya zaferinden sonra TBMM'nin ortadan kaldırılamayacağını anlayan Yunanlılar, Afyon-Eskişehir hattına geri çekildiler. Bu bölgedeki mevzilerini güçlendirerek savunma hatları oluşturmaya başladılar.

- Buna karşılık Türk ordusu işe düşmanı yurttan tamamen atabilmek için taarruz hazırlıklarına hız verdi.

- Mustafa Kemal'in başkomutanlık süresinin bitmesi üzerine, TBMM bu süreyi 3'er aylık dilimlerde birkaç kez daha uzattı. Ardından da süresiz olarak uzattı.

- Yaklaşık bir yıl boyunca süren hazırlıklar sonunda, savunma yapacak Yunan ordusuna denk bir kuvvet meydana getirilebildi.

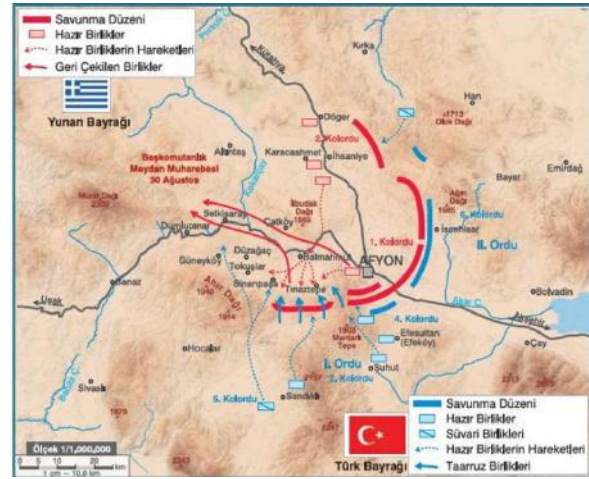
- Türkiye'nin klasik bir cephe savaşına harcayacak ne gücü ne de zamanı vardı. Buna göre bir plan yapıldı.

Türk ordusunun taarruz planı,

- Düşmanı şaşırtıp hızlı sonuç almak üzere kurulmuştu.
- Bunun için düşmanı en son beklediği yerden, savunma hattının merkezinden vurmak üzerine kurulmuştur.
- Planın başarılı olabilmesi için büyük bir gizlilik gereklidir.
- Düşman son ana kadar asıl sonuç alıcı saldırının nereye yapılacağını anlamamalıdır.
- Dumlupınar yönüne doğru baskın biçiminde başlayacak olan taarruz, bir meydan muharebesine dönüştürülecek ve düşman kuvvetleri tamamen yok edilecekti.

BÜYÜK TAARRUZ

- 26 Ağustos günü düşmanın sağlamlaştırılmış cepheleri yarıldı.
- Mevzilerini bırakıp kaçan düşman ordusu, **Dumlupınar'da kuşatılarak 30 Ağustos 1922'de Başkomutanlık Meydan Muharebesi'yle yok edildi.**

Mustafa Kemal, Kocatepe'de

"24 Ağustos 1922'de karargahımızı Akşehir'den, taarruz cephesi gerisindeki Şuhut Kasabası'na getirttik, 25 Ağustos 1922 sabahı da Şuhut'tan savaşı idare ettiğimiz Kocatepe'nin güneybatısındaki çadırlı ordugâha naklettik. 26 Ağustos sabahı Kocatepe'de hazır bulunuyorduk. Sabah saat 5,30'da topçu ateşimizle taarruz başladı." Mustafa Kemal, "Nutuk"ta söylediği gibi, işgalciyi kesin ve sürekli bir saldırıyla söküp atmak üzere, 26 Ağustos 1922'de Kocatepe'deydi... Büyük Taarruz'un saati gelmiş çatmıştı.

DİKKAT: Başkomutanlık meydan muharebesi, Büyük taarruz'un son safhasıdır. Bizzat Başkomutan Mustafa Kemal tarafından yönetildiği için bu ismi almıştır.

- Şimdi yapılması gereken, tamamen bozulmuş şekilde kaçan düşmanın hem toparlanmasına izin vermemek, hem de kaçarken yenilginin acısını masum Türk halkına zulüm etmesini engellemektir.
- Bunun izin hiç durmadan düşmanın kovalanması gerekiyordu.
- Bu amaçla Atatürk tarihi sözlerinden birini daha söyledi: **"Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!"**
- Türk ordusu 2 Eylül'de Uşak'a girdi. Yunan ordusu başkomutanı General Trikopis esir alındı.

- 9 Eylül'de Türk süvarileri İzmir'e girdi. (İzmir'in Kurtuluşu)
- 18 Eylül'de Batı Anadolu'da hiçbir Yunan askeri kalmamıştı.

Büyük Taarruzdan sonra;

- Büyük Taarruzun başarıyla sonuçlanması İngiltere'nin işgal politikasını ve Orta Doğu'daki planlarını alt üst etti.
- Büyük Taarruz'dan sonra Türk ordusunun Trakya'daki Yunan işgaline de son vermek için boğazlara yönelmesi Türk-İngiliz savaşını gündeme getirdiyse de İtilaf Devletleri Türk tarafının isteklerini kabul etmek zorunda kaldı.
- Mudanya'da bir ateşkes antlaşması imzalandı ve sorunların barışçı yoldan çözümünün önü açılmış oldu.

<https://tarhdersi.net/>

KONU 8: MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI (11 EKİM 1922)

- Türk ordusunun İngilizlerin elinde bulunan İstanbul'u ve Yunan işgalinden Trakya'yı kurtarmak amacıyla Çanakkale ve İzmit üzerine (Boğazlar bölgesi) yürümesi nedeniyle, İtilaf Devletleri barış istemek zorunda kaldı.

İngiltere'nin ateşkes görüşmelerini kabul etmelerinde,

- Fransa ve İtalya'nın desteğini kaybetmesi,
- İngiliz sömürgelerinin savaştan bıktığı için asker vermeyi reddetmesi,
- İngiltere'de ki Lody Geroge Hükümeti, kendi kamuoyundan da yeni bir savaş için destek bulamadı.
- Ayrıca İngilizlerin yeni bir savaşı göze alamayışında ki bir diğer sebep; Mustafa Kemal'in "Boğazlar için Türkler ile İngilizler savaşırsa Sovyet Rusya'da savaşa girecek." şeklinde bir dedikodu yaymasıdır.

Türk tarafı ise;

- Bu gergin ortamda, son derece kararlı bir tavır sergilemiştir.
- Hem yeni bir savaş istemediğimizin mesajını vermişiz.
- Hem de Boğazlar ve Özellikle Yunan işgali altındaki Doğu Trakya konusunda ne kadar kararlı olduğumuzu göstermişiz.

DİKKAT: Yunanlılar, Büyük Taarruzun ardından kaçarken savunmaz Türklere karşı büyük katliamlar yapmıştır. Doğu Trakya Türklerinin de Yunan zulmüne uğrayacağı endişesi, bu konuda acele etmemizin sebebidir.

Mudanya Mütarekesini (11 Ekim 1922) imzalayan Türk ve İtilaf Devletleri generalleri. Soldan sıra ile: Fransız Genel Charpy, İngiliz Generali Harrington, Garp Cephesi Orduları Kumandanı İsmet Paşa, İtalyan Generali Mombelli.

Mudanya Ateşkesi'ne

- İngiltere,
- Fransa ve
- İtalya temsilcileri katıldı.
- TBMM adına batı cephesi komutanı, İnönü zaferlerinin kahramanı İsmet Paşa katıldı.
- Yunanistan temsilcisi toplantıya alınmadı.

DİKKAT: Ateşkes görüşmelerine, Yunan temsilcisinin alınmaması aslında Kurtuluş Savaşını kimlere karşı yaptığımızın en büyük kanıtıdır.

ALINAN KARARLAR

- 14-15 Ekim gecesinden itibaren silahlı çatışmalar duracaktır.
- Yunan ordusu 15 gün içinde Doğu Trakya'yı boşaltarak İtilaf Devletleri'ne verecektir. İtilaf Devletleri de en geç bir ay içinde TBMM'ye geri verecektir.

YORUM: Bunu isteme sebebimizi yukarıda söylemiştik. Doğu Trakya'nın Yunan işgalinde olması ve oradaki Türklerin katliama uğrayacağı korkusu.

- İstanbul ve boğazlar, TBMM Hükümeti tarafından yönetilecek ancak İtilaf Devletleri'nin askerleri kesin barış imzalanana kadar İstanbul'da kalacaktır.

YORUM 1: Boğazlar ve İstanbul savaşmadan kazanıldı.

YORUM 2: İtilaf Devletleri, Boğazlar ve İstanbul'u TBMM'ye bırakarak İstanbul Hükümeti'nin sona erdiğini kabul etmişlerdir.

YORUM 3: Böylece Osmanlı Devleti HUKUKEN sona ermiştir.

- Türk ordusu barış imzalanana kadar Çanakkale ve Kocaeli yarımadasında belirtilen çizgide duracaktır.

ANTLAŞMANIN ÖNEMİ

- Kurtuluş savaşı askeri olarak sona erdi, Kurtuluş savaşının diplomatik safhası başladı.
- Türk-Yunan sınırı çizildi. (Meriç nehri)
- Doğu Trakya, Boğazlar ve İstanbul savaşmadan kazanıldı.
- İtilaf Devletleri, Boğazlar ve İstanbul'u TBMM'ye bırakarak İstanbul Hükümeti'nin sona erdiğini kabul etmişlerdir.
- Bundan sonra yapılması gereken sağlam ve esaslı bir barış anlaşması yapmaktır. Silahın yerini kalem aldı.
- İngiltere'de Lloyd Geroge Hükümeti düştü.

<https://tarihdersi.net/>

KONU 9: LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI (24 TEMMUZ 1923)

Barış Konferansı ile ilgili Türkiye'yi bazı önemli meseleler beklemekteydi.

1. Konferans nerede toplanacak?

- Türkiye, konferansın İzmir'de toplanmasını istiyordu.
- Konferans İzmir'de toplanırsa Türkiye'yi Mustafa Kemal temsil etmek istiyordu.
- Ancak karşı taraf böyle bir konferansın tarafsız bir yerde toplanması gerektiğini savunmaktaydı.
- Türkiye, buna itiraz etmedi.
- Böylece konferansın, **tarafsızlığı ile ünlü İsviçre'nin Lozan kasabasında** toplanmasına karar verildi.

2. Türkiye'yi konferansta kim temsil edecek?

- Rauf Orbay bu konuda istekliydi. Mondros Ateşkesinin lekesini üzerinden temizlemek istiyordu.
- Ancak diğer yanda Mudanya gibi diplomatik bir başarı denebilecek antlaşmayı imzalamış İsmet İNÖNÜ vardı.
- İsmet Paşa bu konuda çok istekli olmamasına rağmen, Mustafa Kemal ona güveniyordu.
- Sonuçta **Dış İşleri Bakanı yapılan İsmet İnönü başkanlığında bir heyetin** Lozan'a gönderilmesine karar verildi.

3. İtilaf Devletleri Lozan Konferansına Osmanlı Hükümetini de davet etmişti.

- İtilaf Devletleri böylece iki taraf arasında görüş ayrılığı yaratmak ve bundan yararlanmak istiyordu.
- TBMM hükümeti için bu kabul edilemezdi.
- Buna izin vermemek için **1 Kasım 1922'de Saltanat kaldırıldı.**

DİKKAT: İtilaf Devletlerinin bu tutumu, Mudanya Ateşkes Antlaşması ile çelişmektedir. Çünkü Mudanya Ateşkesinde Osmanlı Devleti'nin hukuken sona erdiğini kabul etmişlerdi.

NOT: Bu konuyu daha ayrıntılı olarak siyasal alanda yapılan inkılaplar kısmında işleyeceğiz.

4. Türk Heyeti anlaşma için hangi konularda taviz verebilir? Hangilerinde asla taviz veremez?

Türk heyetinin asla taviz vermeyeceği iki konu:

A. Ermeni yurdu

B. Kapitülasyonlar

Konferansa Katılan Devletler:

- İngiltere,
- Fransa,
- İtalya,
- Yunanistan,
- Romanya,
- Japonya,
- Yugoslavya,
- Türkiye

<https://tarihdersi.net/>

Boğazlarla ilgili oturlara katılmak üzere

- Sovyet Rusya ve
- Bulgaristan;

Gözlemci devlet statüsünde

- ABD yer almıştır.

I. Tur Görüşmeler

- 20 Kasım 1922’de başlayan Lozan Konferansı’nda İsmet İnönü’nün açılış konuşması çok önemlidir: “ Çok acı çektik, çok kan akıttık. Tek bir isteğimiz var: Bütün özgür uluslar gibi hür ve bağımsız olmak.”
- Ancak Konferansa katılan devletler aynı fikirde değildi.
- Bu yüzden, boğazlar, Musul, borçlar, kapitülasyonlar ve Karaağaç sorunları nedeniyle sonuca ulaşamadığı için görüşmeler 4 Şubat 1923’te kesildi.

Görüşmelere verilen arada;

- Türk orduları boğazlar ve Musul üzerine yürümeye hazırlandı.
- Durum gergindi ancak yeni bir savaşı hiçbir taraf istemiyordu.
- Lozan’a ara verilen dönemde İzmir İ. İktisat Kongresi’ni toplayan Türkiye, gerekirse ekonomik bağımsızlık için savaşaacağını duyurdu. (Misak-ı İktisadi)

NOT: Bu konuyu ayrıntılı olarak ekonomi alanında yapılan inkılaplar konusunda işleyeceğiz.

II. Tur Görüşmeler

- 23 Nisan 1923’te ikinci tur görüşmeler başladığında İtilaf Devletleri daha uzlaşmacı bir tutum içine girmişlerdir.
- Çok çetin geçen görüşmeleri ardından 24 Temmuz 1923’te Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır.

LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASINDA ALINAN KARARLAR

1. SINIRLAR

Batı Sınırı:

- Sınırımız Mudanya Ateşkes Antlaşması'ndaki şekliyle kabul edilmiştir.
- Meriç nehri iki ülke arasında sınır olarak belirlenmiş,
- Karaağaç kasabası Türkiye'ye verilmiştir.

Suriye Sınırı:

- 20 Ekim 1921'de Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması'ndaki şekliyle kabul edilmiş,
- Hatay Suriye'ye bırakılmıştır.

Irak Sınırı:

- Lozan'da çözülemeyen tek konudur.
- Musul konusu, daha sonra Türkiye ile İngiltere'nin aralarında yapacakları görüşmelere bırakılmıştır.

Doğu Sınırı:

- Kars Antlaşması'ndaki şekli ile belirlenmiştir.

2. EGE ADALARI

- Balkan Savaşları'yla elden çıkmış olan Ege Adaları İmroz ve Bozcaada dışında geri alınamadı.
- Ancak bu adaların Türk sınırına yakın olanları asker bulundurmayacak ve herhangi bir askeri tesis kurulamayacaktır.

3. SAVAŞ TAZMİNATI

- Türkiye'nin maddi tazminat talebi reddedilmiş, Yunanistan'ın savaş tazminatı olarak Karaağaç kasabasını Türkiye'ye bırakmasına karar verilmiştir.
- Türkiye de I. Dünya Savaşı öncesi İngiltere'den sipariş ettiği ve parasını peşin ödediği iki gemiden vazgeçti.

4. KAPİTÜLASYONLAR

- Türk ulusunun gelişimini yüzyıllarca önlemiş olan, geri kalmışlığın simgesi haline gelen kapitülasyon, tüm sonuçlarıyla birlikte kaldırılmıştır.
- Bu karara bağlı olarak ülkemizde bulunan yabancı ticaret kuruluşlarının da Türk yasasına uyma zorunluluğu getirilmiştir.

5. DIŞ BORÇLAR

- 1845'te başlayan 1881'de Osmanlı ekonomisinin iflasına ve Duyun-u Umumiye'nin (Genel Borçlar İdaresi) kuruluşuna yol açan Osmanlı borçları zamanla daha çok artmıştır.
- Lozan Konferansı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması sonucu kurulan yeni devletlere pay edilen Osmanlı borçlarından, Türkiye kendi payına düşeni kabul etti.
- Bu borçlar kâğıt para ve taksitle ödenecekti.

DİKKAT: Alacaklı devletlerin bunu kabul etmesi Yeni Türk Devleti'ne güvendiklerinin göstergesidir.

- Duyumu Umumiye İdaresi kaldırıldı.

6. AZINLIKLAR SORUNU

- Yeni Türk Devleti'nin sınırları içinde yaşayan tüm azınlıkların, Türkiye vatandaşı olduğu ilkesi benimsendi.
- Türk vatandaşları hangi haklara sahipse azınlıklar da o haklara sahip olacak, ayrıcalık tanınmayacaktı.
- Türkiye, azınlıkların uluslararası antlaşmalardan doğan haklarını kabul etti.

7. NÜFUS MÜBADELESİ SORUNU

- Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmadan önce Batı Trakya'da oturan Türklerle İstanbul'daki Rumlar dışında,
- Diğer bölgelerdeki Türkler ile Rumların yer değiştirmesi kararı alındı.
- Ancak bu konu Cumhuriyet döneminde de Türkiye ile Yunanistan arasında sorun olmaya devam etti.

8. YABANCI OKULLAR SORUNU

- Türkiye bu konuyu kendi iç meselesi olduğunu ve Lozan'da görüşülmesini kabul etmeyeceğini bildirdi.
- Yabancı okullar açık kalacak ama Türk kanunlarına bağlı kalacaktı.

9. BOĞAZLAR

- Boğazlar, başkanı Türk olan uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecekti.
- Türkiye savaş durumunda boğazlarını silahlandırabilecekti.
- Barış zamanında ise her iki yakada da 20 km genişliğinde bir askersiz alan olacaktı.

10. PATRİKHANE SORUNU

- Türkiye, Kurtuluş Savaşı'ndaki politikası nedeniyle Fener Rum Patrikhanesi'nin ülke dışına çıkarılmasını istemiştir.
- Konferansta Türkiye'nin bu talebi kabul edilmedi ve Patrikhane Türk kanunlarına bağlı kalmak şartıyla açık bırakıldı.
- Patriğin tüm Ortodoksları temsil etme özelliği ve yetkisi yoktur. (Yani Ekümenik / Evrensel değil)

11. İSTANBUL'UN BOŞALTILMASI

- Lozan Antlaşması TBMM tarafından onaylandıktan 6 hafta sonra işgal kuvvetleri İstanbul'dan gidecekti.

MİSAK-I MİLLÎ'YE GÖRE ÇÖZÜMLENEMEYEN SORUNLAR

- Irak Sınırı – Musul
- Boğazlar (Daha sonra Misak-ı Millî'ye göre çözümlenebilmiştir.)
- Güney Sınırı – Hatay (Daha sonra Misak-ı Millî'ye göre çözümlenebilmiştir.)

<https://tarhdersi.net/>

OSMANLI'DAN KALMA ASIRLIK SORUNLAR

- Kapitülasyonlar çözüldü
- Dış borçlar çözüldü
- Azınlıklar çözüldü
- Patrikhane taviz verildi.
- Yabancı okullar çözüldü.
- Boğazlar taviz var. (Daha sonra Misak-ı Millî'ye göre çözümlenebilmiştir.)

LOZAN ANTLAŞMASI'NIN ÖNEMİ

- Lozan'la Türkiye'nin bağımsızlığı ve Misak-ı Millî sınırları bütün devletler tarafından tanınmıştır.
- Lozan, Mondros ve Sevr ile Türk ulusunun elinden alınmak istenen topraklarını ve bağımsızlığını geri getirdi.
- Ulusal sınırlar içinde yeni bir Türk Devleti'nin varlığı sağlandı ve dünyaya kabul ettirildi.
- I.Dünya Savaşı böylece kesin olarak sona erdi. I.Dünya Savaşı'nı sona erdiren antlaşmalar içinde günümüze kadar geçerliliğini koruyan tek antlaşmadır.
- Sevr Antlaşması ile doğu sorununu dilediği gibi çözmek isteyen İngiltere ve Fransa, Türkiye'nin isteklerine boyun eğmek zorunda kaldı.
- Türk ulusunun bu başarısı emperyalistlere karşı mücadele veren tüm mazlum uluslara örnek oldu ve güç verdi.
- Yeni Türk Devleti gerçekleştirmeyi düşündüğü inkılâplar için gerekli olan barış ortamına kavuşmuş oldu
- Daha sonraki dönemde bu barışın iki önemli eksikliği de giderildi. (Hatay ve boğazlar.)

Bununla birlikte bazı çevrelerde bu barış, eleştiri konusu olmaktadır.

Eleştiriler, özetle şu noktada toplanmaktadır:

- Batı Trakya'nın ve Ege Adaları'nın elde edilmemesi,
- Rum Patrikhanesi'nin İstanbul'dan çıkmaması ve
- Musul'u geri alamamış olmamız.

Bu eleştiriler

- İlk bakışta doğru gibi gözükse de olayın geçtiği zaman göz önünde bulundurulduğunda eleştirilerin haksız olduğu açıkça anlaşılır.
- Lozan'da geri alamadığımız Batı Trakya ile Ege Adaları zaten 1913 Londra Antlaşması hükümlerine göre Osmanlılar Dönemi'nde hukuksal olarak de elden çıkmıştı. Onları almak için yapılacak savaşın belirli bir hukuksal gerekçesi kalmamıştı.
- Musul'u almak için çok uğraşıldı. Ancak bu uğraşlar İngiltere'nin kışkırttığı Şeyh Said İsyanı yüzünden boşa gitti.
- İstanbul'daki Rum Patrikhanesi Lozan'daki tüm çabalarımıza rağmen kaldırılamadı. 1926 Medenî Kanun'un kabulü ile patrikhanenin azınlıkları gerekçe göstererek Türkiye'nin iç işlerine karışma şansı kalmadı.

HAZIRLAYAN:
SERDAR BAYRAK
TARİH ÖĞRETMENİ
<https://tarhdersi.net/>

6. ÜNİTE: CUMHURİYET DÖNEMİ İNKILÂPLARI

KONU 1: SİYASİ ALANDA YAPILAN İNKILÂPLAR

A. SALTANATIN KALDIRILMASI (1 KASIM 1922)

Saltanat'ın Kaldırılmasının Sebepleri:

- Saltanat, Sultanlık demektir. Yani Padişahlık. Mutlak Monarşinin bizdeki adıdır.
- Mutlak Monarşi ise yönetimde, tek kişinin ya da ailenin olduğu yönetim şeklidir.
- Mustafa Kemal, Amasya genelgesinden itibaren ulus egemenliğine dayanan bir devlet kurmayı amaçlıyordu.
- TBMM'nin açılışı ile birlikte ulus

egemenliğe fiilen gerçekleşmiş oldu.

- İstanbul Hükümeti'nin ve padişahın varlığına rağmen temeli milli egemenlik olan yeni bir devlet kurulmuştu, ancak ulusal bağımsızlık savaşı devam ettiği için ve kamuoyu henüz böyle bir yönetim değişikliğine hazır olmadığı için saltanat kaldırılmamıştı.
- TBMM, mücadelesini hem işgalcilere hem de saltanata karşı verdi. Büyük Taarruz'la birlikte padişahın işbirliği yaptığı işgalci güçlere karşı kesin bir zafer kazanılmıştır. Şimdi Türkiye'nin bağımsızlığını sağlamak amacıyla barış antlaşması imzalanacaktır.

DİKKAT: Bu konudaki en güzel açıklamayı mecliste Saltanatın kaldırılması ile ilgili yoğun tartışmaların olduğu bir sırada Mustafa Kemal yapar:

"Egemenlik ve saltanat hiç kimse tarafından hiç kimseye, ilim icabıdır diye; görüşme ile verilmez. Egemenlik, saltanat, kuvvetle, kudretle ve zorla alınır. Osmanlıları, zorla Türk Milleti'nin egemenlik ve saltanatına el koymuşlardı; Türk Milleti, egemenlik ve saltanatını, isyan ederek kendi eline açıkça almış bulunuyor. Bu, zaten olmuştur. Söz konusu olan; millete saltanatını, egemenliğini bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız? Meselesi değildir. Mesele zaten olupbitti haline gelmiş bir hakikati ifadeden ibarettir. Bu, mutlaka olacaktır. Burada toplananlar, Meclis ve herkes meseleyi böyle görürse, fikrimce uygun olur. Aksi takdirde, yine gerçek gerektiği şekilde ifade olunacaktır. Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir."

Saltanat'ın kaldırılmasını hızlandıran olay;

- İtilaf Devletleri barış görüşmelerinin yapılacağı Lozan Konferansı'na Osmanlı Devleti'nin de temsilci göndermesini istediler. Amaçları iki hükümet arasında görüş ayrılığı çıkarmaktı.
- TBMM bu çağrıya sert tepki gösterdi. Türkiye'de artık padişaha ve saltanata yer verilemezdi. İstanbul Hükümeti'nin Lozan'a katılma isteği saltanatın kaldırma sürecini hızlandırdı ve kolaylaştırdı.
- TBMM, 1 Kasım 1922'de çıkardığı yasa ile önce saltanat ve hilafeti ayırdı. Aynı gün bir yasa ile saltanatu kaldırdı.

DİKKAT: Saltanatın kaldırılması Cumhuriyet'in ilanından önceki tek İNKILÂPTIR.

DİKKAT: Saltanatın kaldırılması, I. TBMM tarafından gerçekleştirilen tek İNKILÂPTIR.

Saltanat'ın kaldırılmasının Sonuçları:

- Saltanatın kaldırılmasıyla Osmanlı Devleti resmen sona erdi.

DİKKAT:

1. İstanbul'un resmen işgali ile **fiilen** sona ermiştir.
 2. Mudanya Ateşkes Antlaşması ile **hukuken** sona ermiştir.
 3. Saltanatın kaldırılması ile **resmen** sona ermiştir.
- Bütün yetkiler TBMM'de toplandı. Cumhuriyete giden yol açılmış oldu.
 - Saltanatın kaldırılmasıyla Osmanlı Devleti'nin Lozan'a gitmesi ve İtilaf devletlerinin görüş ayrılığı yaratma çabası engellenmiş oldu.
 - Saltanatın kaldırılmasıyla devlet düzeninin birleştirilmesi yolunda önemli bir adım atılmış oldu.

DİKKAT: TBMM'nin 23 Nisan 1920'de açılışından beri ikili bir yönetim ve bu iki yönetim arasında bir iktidar mücadelesi vardır. Bir tarafta İstanbul'da ki Osmanlı hükümeti, diğer tarafta Ankara'da ki TBMM hükümeti.

- Saltanatın kaldırılmasına rağmen adı konmuş bir devlet olmadığı için devlet başkanı ve devlet rejimi sorunları ortaya çıkmıştır.

NOT: TBMM saltanatı kaldırmasına rağmen kamuoyundan fazla tepki çekmemek için halifeliği kaldırmadı. Ancak eski padişah Vahdeddin halife sıfatıyla İngiltere'ye sığınınca İngiltere'nin Halifeliği kendi çıkarlarına göre kullanmaması için TBMM, Osmanlı soyundan gelen Abdülmecit Efendi'yi halife ilan etti.

DİKKAT:

- Saltanatın kaldırılması, milli egemenlik yolunda atılmış en önemli adımlardan birisidir. Bu yüzden, Atatürk ilkelerinden önce **Cumhuriyetçilik** ilkesi ile ilgilidir.
- Diğer yandan Saltanat ve Halifelik birbirinden ayrıldığı ve Halifenin siyasi yetkileri elinden alındığı için ikinci dereceden **Laiklik ilkesi** ile de ilgisi vardır.

B. II. TBMM'NİN AÇILIŞI (11 AĞUSTOS 1923)

II. TBMM'ne neden ihtiyaç vardı?

- Kurtuluş Savaşı devam ettiğinden I. TBMM 1921 Anayasası'nda belirtilen iki yıllık görev süresini doldurmasına rağmen seçimleri yenileyememişti.
- I. TBMM zor şartlar altında çalışmış, Kurtuluş Savaşını yürütmüş, ancak bu arada çok yıpranmıştı.
- Ayrıca I. TBMM görüş ayrılıklarının oldukça fazla olduğu bir meclisti. Milletvekillerinin ortak amacı milli bağımsızlığın kazanılması idi. Kurtuluş Savaşı bittiğinde bu görüş ayrılıkları iyice su yüzüne çıkmıştı.
- Kurtuluş Savaşı sonrası gündeme gelen ekonomi ve inkılaplar konusunda görüş ayrılıkları artmış, hükümet bunalımları doğmuş, işler durmuş, meclis iş yapamaz hale gelmişti.

- Mustafa Kemal, bu meclisle inkılabları gerçekleştirmesinin zor olduğunu farkındaydı.
- Bu nedenle Yeni Türk Devleti'ni çağdaş ve demokratik bir şekilde, her alanda kurumsallaştırabilecek ve yapılacak inkılabları benimseyecek ve destekleyecek insanların çoğunlukta olduğu yeni bir meclise ihtiyaç vardı.

NOT: I. TBMM döneminde siyasi partiler yoktur. I. Grup ve II. Grup adında iki meclis grubu vardır.

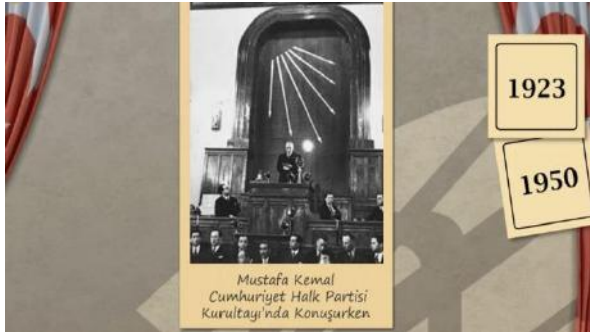
I. Grubu, Mustafa Kemal'in de aralarında bulunduğu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetindekiler oluştururken;

II. Grup, muhalif milletvekillerinden oluşmuştur.

Zaman içinde mecliste; Tesanüt, İstiklal, Halk, Müdafaa-i Hukuk, İslahat gibi gruplar oluştu.

Sonuç olarak;

- 1 Nisan 1923'te seçimlerin yenilenmesi kararı alındı.
- Mustafa Kemal, seçimlere Anadolu ve Rumeli Müdafaa-î Hukuk Cemiyeti kanalıyla girdi.
- II. TBMM, 11 Ağustos 1923'te yeni dönem çalışmalarına başladı.

DİKKAT: Mustafa Kemal, seçimlerden sonra yürütülecek inkılabları destekleyecek bir kadroya sahip olmak amacıyla 9 Eylül 1923'te Türk Devleti'nin ilk siyasi partisi olan Halk Fırkası'nı kurdu. Fırka, Cumhuriyet'in ilanından sonra Cumhuriyet Halk Fırkası adını aldı. 1935'te de Cumhuriyet Halk Partisi oldu. Bu parti, 1950 yılına kadar iktidarda kalmıştır.

II. TBMM'İN ÖZELLİKLERİ

- TBMM İhtilal meclistir. II. TBMM ise İnkılap meclisidir. İnkılabların büyük kısmı II. TBMM tarafından gerçekleştirilmiştir.
- 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması, 23 Ağustos 1923'te II. TBMM tarafından onaylandı. (II. TBMM'nin ilk icraatı)
- Ankara'yı Başkent ilan etmiştir.
- Cumhuriyet'i ilan etmiştir.
- Halifeliği kaldırmıştır.

DİKKAT: Saltanatı I. TBMM kaldırmıştır. Saltanatın kaldırılması I.TBMM'nin yaptığı tek inkılabtır.

<https://tarhdersi.net/>

C. ANKARA'NIN BAŞKENT İLAN EDİLiŞİ (13 EKİM 1923)

Ankara'nın Başkent ilan edililişinin sebepleri

- 6 Ekim 1923'te İstanbul İtilaf Devletleri tarafından boşaltıldı. İstanbul'un boşaltılması üzerine devlet merkezi sorunu ortaya çıktı.
- Başta Emperyalist güçler olmak üzere, herkesin beklentisi yeni devletin Başkentinin İstanbul olacağı yönündeydi. Ankara, İstanbul'la kıyaslandığında büyükçe bir köy ölçeğindedi.
- Ancak, Ankara şehri ve şehir halkı, Kurtuluş Savaşı boyunca TBMM'ne ve Mustafa Kemal'e kucak açmıştı.
- Ankara, bir şehir olmaktan çok Emperyalizme ve Saltanata karşı girişilen mücadelenin sembolü olmuştu.
- Ankara'nın Güvenlik ve stratejik açıdan da avantajları vardır. Anadolu'nun ortasında yer almaktadır.
- Ayrıca Lozan Barış Antlaşması'nda İstanbul bize verilmiştir. Ancak Boğazların kontrolü bizde değildir. Türkiye Boğazların her iki yakasında 20'şer kilometrelik bir bölümü askerden arındırmayı kabul etmiştir. Bu da İstanbul için önemli bir güvenlik zafiyeti oluşturmaktadır.

Tüm bu sebeplerden dolayı

- 13 Ekim 1923'te çıkarılan bir kanunla Ankara, hukuksal olarak devlet merkezi haline geldi.

NOT: Ankara Başkent ilan edildiğinde bozkırın ortasında büyükçe bir köy görünümündedir. Atatürk'ün ifadesi ile: "**Türkün imkânsız mümkün kılan gücünü bir kere daha dünyaya göstermek istedim.**"

Türk'ün imkânsız imkân hâline getiren gücünü dünyaya bir daha tekrar etmek istedim. Bir gün gelecek şu çorak tarlalar, yeşil ağaçların çevrelediği villaların arasından uzanan yeşil sahalara, asfaltlarla bezenecek... Hem bunu hepimiz göreceğiz.

DİKKAT: Ankara'nın yeni Türk Devleti'nin başkenti olarak seçilmesi, herkes için çok önemli bir mesaj niteliğindedir. Bundan sonra gelecek çok büyük İnkılâpların habercisidir. Verilmek istenen mesaj çok nettir: "**Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak.**"

Ç. CUMHURİYETİN İLANI (29 EKİM 1923)

Cumhuriyet Nedir?

- Cumhuriyet, millet egemenliğine dayalı devlet biçiminin adıdır.
- Demokrasi, rejimin (yönetim biçimi) adı iken, Cumhuriyet devlet yapısını adıdır.
- Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti, demokrasi ile yönetilen bir cumhuriyettir.

<https://tarihdersi.net/>

- Sonuç olarak, demokrasi ve cumhuriyet, birbirini tamamlayan, biri olmazsa diğeri anlamsız kalacak iki kavramdır.

Cumhuriyetin İlanını Gerektiren Nedenler:

1. Çoktan doğmuş olan çocuğun adının konulmasının vakti gelmiştir.

- Aslında TBMM açıldığı andan itibaren milli egemenliğe dayalı bir yönetim biçimi zaten doğmuştur. Yapılması gereken bu yönetim biçiminin adının konulmasıdır.

DİKKAT: Mustafa Kemal'in bu konudaki benzetmesi son derece aydınlatıcıdır: "**Çoktan doğmuş olan çocuğun adının konulmasının vakti gelmişti.**"

- Kurtuluş Savaşı sırasında Mustafa Kemal, yönetim biçimini açıkça söylemenin sakıncalı olacağını belirtmişti. Bunun nedenleri ise; bağımsızlık savaşının devam etmesi, birlik ve beraberliğin bozulacağı düşüncesi, kamuoyunun buna hazır olmamasıydı.

2. Saltanat'ın kaldırılması ile iyice su yüzüne çıkan devlet başkanlığı sorunu

- 1 Kasım 1922 saltanatın kaldırılması ile zaten var olan devlet başkanlığı sorunu iyice su yüzüne çıktı. Önceden Padişah vardı. Ama artık yok.
- Diğer yandan Mustafa Kemal bir devletin değil bir kurum olan TBMM'nin başkanı durumundadır.
- Ortada adı konulmuş bir devlet olmadığı için, bir devlet başkanı da yoktur.

3. Meclis Hükümeti sisteminden kaynaklanan hükümet bunalımı

- 1923 yılı sonbaharında Ali Fethi Bey'in başkanlığındaki hükümet istifa etmişti.
- Yeni hükümetin kurulmasında zorluklar çıktı.
- Eski bakanların yerine bir türlü yenileri seçilemiyordu. Bu durum, hükümet bunalımlarına neden oldu.

DİKKAT: Meclis Hükümeti sisteminde, bakanlıkların her biri teker teker meclis tarafından seçildiği için hükümet kurmak daha zordur. Ancak şimdiye kadar milletvekilleri ortak bir amaç için birleşmişler ve bu, sorun olmamıştı. Ancak, Kurtuluş Savaşı bitmiş, milli bağımsızlık sağlanmıştır. Yani ortak amaç ortadan kalkmıştır. Böylece görüş ayrılıkları, siyasi çekişmeler daha belirgin hale gelmiştir.

4. Lozan Barış Antlaşması'nın TBMM'de onaylanmasıyla Kurtuluş Savaşı'nın her yönüyle tamamlanmış olması.

Cumhuriyetin İlan ediliş süreci

- Yenilikleri gerçekleştirmede her fırsatı değerlendiren Mustafa Kemal, bu hükümet bunalımında cumhuriyetin ilanı için de iyi bir fırsat olarak değerlendirdi.
- Bu sorunun ancak anayasa değişikliği ile çözülebileceğini belirtti.
- Anayasanın bazı maddeleri değiştirildi ve 1. maddenin sonuna "Türkiye Devleti'nin yönetim şekli cumhuriyettir" cümlesi eklendi. Böylece yönetim şeklinin cumhuriyet olduğu resmen ilan edildi.
- TBMM, cumhurbaşkanını atayacaktı. Cumhurbaşkanı, bir milletvekiline hükümeti kurma görevi verecekti. Başbakan adayı, dilediği milletvekillerinden oluşan hükümet listesini hazırlayarak,

hazırladığı çalışma planını meclise sunacaktı. Plan, meclisten güvenoyu alırsa hükümet kurulmuş olacaktı. **(KABİNE SİSTEMİ)**

- TBMM, Mustafa Kemal'i cumhurbaşkanı seçti. Mustafa Kemal de İsmet İnönü'yü başbakan olarak atadı. İsmet İnönü'nün hükümet kurması ile cumhuriyet Dönemi'nin ilk hükümeti kurulmuş oldu. Bu dönemin ilk meclis başkanı Fethi Okyar oldu.

Cumhuriyetin İlanının Sonuçları

- Devletin adı Türkiye cumhuriyeti oldu.
- Türkiye devletinin rejiminin Cumhuriyet olduğu kanunlaştı. Böylece rejim tartışmaları sona erdi.
- Cumhurbaşkanının seçimiyle devlet başkanı sorunu çözümlendi.
- Meclis hükümeti yerine kabine sistemine geçildi. Böylece hükümet bunalımı gibi sorunlar ortadan kalktı. Yürütme işlerinin gecikmeden belli bir düzen içinde sürdürülmesi sağlandı.

DİKKAT: Meclis hükümeti sisteminden, Kabine sistemine geçiş ile Yasama ve yürütme yetkilerinin kullanımı ayrılmıştır. Böylece, Güçler Ayrılığına giden yolda ilk adım atılmıştır.

- Cumhuriyetin ilanı, inkılâplara ortam hazırladı.

D. HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 MART 1924)

Halifelik nedir?

- Halife, Arapça Halef kelimesinden gelmektedir. "sonradan gelen" anlamına gelir.
- Hz. Muhammed'in vefatından sonra İslam dininin bir lidere ihtiyacı yoktur. Ancak, onun kurduğu İslam devletinin bir lidere ihtiyacı vardır.
- Peygamberimizin ardından İslam Devletinin yöneticiliğine Hz. Ebubekir'in seçilmesi ile halifelik kavramı ortaya çıkmıştır.
- Başlangıçta siyasi anlamı ağır basan halifelik kavramı Abbasiler döneminde, halifelerin siyasi güçlerini kaybetmeleri sonucu "İslam dünyasının dini liderliği" haline dönüşmüştür.

Halifeliğin kaldırılmasının sebepleri

- Cumhuriyet rejimi ile halifelik kurumunun bağdaşmaması.

NOT: Demokrasi rejimleri yani cumhuriyet yönetimleri gücünü millettten almayan her türlü güç odağına karşıdır.

- Saltanatın kaldırılması ve ardından cumhuriyetin ilanı ile halifeliğin gereğinin kalmaması.
- Ulusçuluk ve laiklik temelleri üzerine kurulan Türkiye'de halifeliğe yer olmaması.
- Halifeliğin, devlet düzeninin laikleştirilmesinde önemli bir engel olması ve cumhuriyetin her yönüyle gelişmesini sağlamak için laikliğe geçişin zorunlu görülmesi.
- Halifeliğin, saltanat yanlılarının güç aldığı bir makam olması, bazı komutan ve milletvekillerinin halifeyi halkın üstünde görmesi.
- Halife Abdülmecit Efendi'nin padişah gibi davranması ve cumhuriyetin aleyhine propaganda yapması.
- Halifenin, hükümete danışmadan yabancı heyetler davet edip onlarla görüşmesi.

- Halifelik nedeniyle Müslüman ülkelerin içişlerine karışma korkusuyla Türkiye'ye uzak durması.

Halifeliğin kaldırılma süreci

- Halifenin davranışları cumhuriyeti kuran orduyu kızdırmıştı.
- Bunun üzerine Mustafa Kemal İzmir'de komutanlarla buluşarak ordunun da görüşünü aldı.
- Ardından konuyu meclise taşıdı.
- TBMM, uzun ve ateşli tartışmalardan sonra halifeliği kaldırdı.

DİKKAT:

- Halifeliğin kaldırılması, laiklik yolunda atılmış en önemli adımdır. Dolayısıyla Atatürk ilkelerinden en çok **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Ayrıca, Demokrasiyi daha ideal hale getiren bir düzenleme olduğu için ikinci dereceden **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

DİKKAT: Halifeliğin kaldırılması ve aynı gün yapılan diğer düzenlemeler, "**Din elden gidiyor!**" propagandasına neden olmuştur. Bu gergin ortamda açılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının yaklaşımı da eklenince 1925'te Şeyh Said İsyanı patlak vermiştir.

Halifeliğin kaldırıldığı gün devlet düzenini daha sağlıklı işletebilmek amacıyla aynı gün dört önemli kanun daha kabul edildi.

1. Osmanlı hanedan üyeleri yurt dışına çıkarıldı.

AMAÇ: Böylece gelecekte saltanat ve hilafet iddialarında bulunmaları engellendi.

2. Erkan-ı Harbiye vekâleti kaldırıldı yerine Genelkurmay Başkanlığı kuruldu.

AMAÇ: Erkan-ı Harbiye Vekâleti, Savaş bakanlığı demektir. Ordu komutanının aynı zamanda bakan olması demektir. Yapılan bu değişikliğin amacı orduyu siyasetten ayırmaktır.

DİKKAT: Yukarıda ne demiştik. Demokrasiler gücünü milletten almayan her türlü güç odağına karşıdır. Halife nasıl gücünü dinden alıyorsa siyaset yapan komutanlarda güçlerini ordudan almaktadır. Sonuç olarak Demokrasiyi daha iyi işler hale getiren her türlü düzenleme, bizi Atatürk ilkelerinden **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesine ulaştırmalıdır.

3. Şer'îye ve Evkaf Vekâleti kaldırıldı yerine başbakanlığa bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı kuruldu.

İslam dininin inançlar ve ibadetlerle ilgili bütün hükümlerinin ve işlerinin yürütülmesi ve dini kurumların yönetimi için Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur. Başkanlığına, Ankara müftüsü Rifat Börekçi getirilmiştir.

DİKKAT: Osmanlı Devleti şeriat ile yönetilen bir devletti. Şer'îye ve Evkaf Vekâleti (Din işleri ve Vakıflar bakanlığı) bunu sağlayan kurumdu. Yapılan bu değişiklik Laikliğin ne olup, ne olmadığını çok net bir şekilde gösterir. Devlet din kurallarına göre yönetilmeyecektir. Dolayısıyla böyle bir bakanlığa ihtiyaç yoktur. Öte yandan Halka sağlıklı din hizmeti vermek devletin görevidir. Bunun için de Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur. Sonuç olarak yapılan bu düzenleme Atatürk ilkelerinden en çok **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.

4. Tevhid-i Tedrisat kanunu çıkartılarak tüm okullar Millî eğitim Bakanlığı'na bağlandı.

AMAÇ: eğitim ve öğretimde birliği sağlamak, eğitime laik, çağdaş ve ulusal nitelik kazandırmak.

DİKKAT: Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Medreseler de Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Miadını doldurmuş, geri kalmış, hiçbir işe yaramaz hale gelmiş kurumlar olan medreseler kapatılmıştır. Böylece dini eğitim, yerine Laik eğitime geçilmiştir. Bu sebeple Tevhid-i Tedrisat Kanunu Atatürk ilkelerinden en çok **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.

NOT: Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Eğitim ve Kültür alanında yapılan inkılâplar içerisinde ayrıntılı olarak işlenecektir.

E. 1924 ANAYASASININ KABULÜ

1924 Anayasası neden hazırlanmıştır?

- Teşkilat-ı Esasiye (1921 Anayasası), olağanüstü şartlarda hazırlanmış, bir savaş dönemi anayasası idi. Kurtuluş Savaşı'nın şartlarında ayrıntılı bir Anayasa hazırlayacak vakit ve imkân yoktu.
- Ama şimdi Kurtuluş Savaşı kazanılmış ve yeni kurulan sistemin işlemlerini sağlayacak ayrıntılı bir Anayasanın hazırlanma vakti gelmişti.

1924 Anayasası,

- II. Dönem TBMM tarafından 20 Nisan 1924'te kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.
- 1924 Anayasası bazı değişikliklerle birlikte 1960 askeri darbesine kadar 36 yıl yürürlükte kalmıştır.

Madde 1: Türkiye Devleti bir cumhuriyettir.

Madde 2: Devletin başkenti Ankara, dili Türkçe, dini İslam'dır.

Madde 3: Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.

Madde 4: Türk milletini ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi temsil eder ve millet adına egemenlik hakkını yalnız o kullanır.

Madde 5: Yasama yetkisi ve yürütme gücü Büyük Millet Meclisinde belirir ve onda toplanır.

Madde 6: Meclis, yasama yetkisini kendisi kullanır.

DİKKAT: 1924 Anayasası yukarıdaki maddelerde görüldüğü gibi **laik bir anayasa değildir**. 1928 ve 1937 yıllarındaki değişikliklerle laik bir hale gelecektir.

1924 Anayasasının belli başlı özellikleri:

- Karma bir hükümet sistemi kurulmuş; Güçler Birliği, görevler ayrılığı ilkesi kabul edilmiştir.

DİKKAT: Kabine sistemine geçilmesi ile uygulamada Güçler Ayrılığı başlamıştır. Ancak ilke olarak hala Güçler Birliği benimsenmektedir.

- Kişi temel hak ve Hürriyetleri, siyasi haklar düzenlenmiştir.
- Sosyal haklar düzenlenmemiştir.
- Ayrıca Meclisin yapabileceği sınırlamaların ölçüsü belirlenmemiştir.

DİKKAT: 1924 Anayasası normal bir meclis tarafından hazırlandığı için Türkiye'nin en sivil anayasası olarak kabul edilmektedir.

<https://tarhdersi.net/>

1924 Anayasasında yapılan belli başlı değişiklikler:

- 1928 yılında 2. Maddede yer alan "Devletin dini İslam'dır." ifadesi ve 26. Maddede yer alan "TBMM'nin şer'i hükümlerin yerine getirmesi" ifadeleri Anayasadan çıkarılmıştır.

DİKKAT: Bu değişiklikler Atatürk ilkelerinden **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.

- 1934 yılında 10. Madde "30 yaşını bitiren kadın, erkek her Türk milletvekili seçilebilir." şeklinde değiştirilmiştir.

DİKKAT: Kadınlara Seçme-seçilme hakkının verilmesi demokrasinin katılım ilkesi ile ilgilidir. Bu yüzden Atatürk ilkelerinden en çok **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir. İkinci dereceden ise HALKÇILIK ilkesi ile ilgilidir.

- 1937 yılında, Atatürk ilkeleri Anayasanın ikinci maddesine eklendi.

DİKKAT: Atatürk ilkelerinden birisi de Laiklik olduğuna göre, bu değişikliği de Laikliğin aşamalarından biri olarak sayabiliriz.

F. ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

- Demokratik yönetimin olmazsa olmazı siyasi partilerdir. Birbirinden farklı fikir ve istekleri benimseyen siyasi partiler halkın görüş ve isteklerinin yönetime yansımaya ortam hazırlamaktadır.
- Bu amaçla, Mustafa Kemal Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk siyasi partisi olan **Halk Fırkası'nı** kendisi açmıştır.
- Aşağıda demokrasinin temel ilkeleri yer almaktadır. Bu ilkelere sahip olan, uygulayabilen demokrasiler, daha iyi işleyen demokrasilerdir.
- Demokrasiyi daha ideal hale getiren her türlü düzenleme ise bize **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesini vermelidir.

Mustafa Kemal ATATÜRK döneminde, ülkemizde çok partili hayata geçebilmek için iki girişim olmuştur:

- **1925'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**
- **1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası**

DEMOKRASİNİN İLKELERİ:

<https://tarihdersi.net/>

Çoğulculuk:

- Bir ülkede, birden fazla görüşün temsil edilmesi demektir.
- Bir demokraside ne kadar fazla sayıda görüş dile getirilir ve temsil edilirse demokrasi o kadar ideal hale gelir.
- Yani ne kadar fazla Siyasi parti var ise o kadar iyi demokrasi vardır.
- **Çok partili yaşama geçme** gerekliliği Çoğulculuk ilkesinin bir gereğidir.

Çoğunluk:

- Çoğunluğun istediğinin olması demektir. Herkesin istediğinin olması demokrasilerde imkânsızdır. Vatandaşların çoğunluğunun istediğinin olması demokrasiler için gereklidir.
- Örneğin ülkemizde 1946'ya kadar uygulanan **2 dereceli seçim sistemi**, çoğunluk ilkesine aykırı bir durum yaratabileceği için demokratik bir uygulama değildir.

NOT: İki dereceli seçim sistemi: Önce halk bir seçim yapıyor ve milletvekillerini seçecek kişileri seçiyor. İkinci aşamada seçilen bu kişiler, meclise girecek milletvekillerini seçiyor.

Katılım:

- Ülkede yaşayan insanların mümkün olduğu kadar çoğunun demokratik sürece katılımı gerekir.
- Yani, ne kadar fazla sayıda vatandaş o kullanırsa demokrasi o kadar iyi işliyor demektir.
- Örneğin, **seçmen yaşının 22'den 18'e düşürülmesi** daha fazla sayıda insanı seçime kattığı için daha demokratik bir uygulamadır. Yukarıda söylediklerimizi unutmayalım: Demokrasiyi daha iyi hale getiren her türlü düzenleme **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Aynı şekilde, **kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi**, toplumun yarısını seçim sürecine kattığına göre yine **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

Seçimler ve Temsil:

- Herkesin aynı anda devlet yönetimi işi ile ilgilenmesi mümkün olmadığı için, uygulanabilen demokrasi çeşidi **TEMSİLİ DEMOKRASİ'DİR**.
- Yani insanlar seçimler yoluyla kendilerini temsil edecek Milletvekilini (Mebus) seçip, meclise göndermesi gerekir.
- Bunu yaparken hiç bir müdahalenin olmaması gerekir.
- Seçimlerin sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi için ise **GİZLİ OY, AÇIK TASNİF** esastır.

1. TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI (1925)

- Mustafa Kemal'in eski silah arkadaşları olan Rauf Orbay, Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy ve Refet Bele ve Adnan Adıvar tarafından, **Mustafa Kemal'e muhalefet amacıyla** kurulmuştur.
- Partinin genel başkanı Kazım Karabekir'dir.
- Partinin kurulmasında Mustafa Kemal'in arkadaşlarıyla olan görüş ayrılıkları etkili olmuştur.
- Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra başlayan köklü İnkılâplar konusunda görüş ayrılığı yaşamışlardır.
- Bu görüş ayrılığını Rauf Orbay'ın bir açıklaması yeterince anlatır: "Benim babam Padişahın ekmeği ile büyüdü. Ben de Padişahın ekmeği ile büyüdü. Ben nankör değilim."
- İlginç olan ise partinin isminin Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası olmasıdır. Yani ilerici Cumhuriyet Partisi
- Parti, ekonomi konusunda Serbest (Liberal) ekonomiyi savunmuştur.
- 1924'te halifeliğin kaldırılması ile birlikte ülkede 'din elden gidiyor' tartışmalarının olduğu bir dönemde açılan parti, programına "parti dini inançlara saygılıdır." İbaresini koymuştur. Ayrıca ilk şubelerini Urfa'da açmıştır.

BU DURUM; partinin laiklik ilkesinden yoksun olduğunun göstergesidir.

NOT: Partinin açılış sürecinde TBMM, çıkardığı bir kanunla askere siyaset yasağı getirdi.

Böylece;

- Ordunun siyasete bulaşması engellenmiş oldu. (Cumhuriyetçilik)
- Muhaliflerin arkasındaki ordu gücünü ellerinden almış oldu.

<https://tarihdersi.net/>

ŞEYH SAİT İSYANI

Nedenleri

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın açılmasıyla gerilen siyasi ortam.
- Halifeliğin kaldırılmasından itibaren başlayan "Din elden gidiyor." propagandası.
- İngiltere'nin, Musul nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesine gönderdiği ajanlar.

NOT: Şeyh Sait, yakalandıktan sonra bunu mahkemede itiraf etmiştir. Ona isyanını destekleyeceklerini ve bölgede bağımsız bir Kürt devleti kuracaklarını söylemişlerdi.

İsyan:

- Piran köyünde başlayan isyan, bölgedeki bazı aşiretlerin de katılımıyla kısa sürede büyüdü.
- Fethi Okyar başbakanlığında ki hükümet, ciddi tedbirler almakta gecikince Güneydoğu Anadolu'nun büyük kısmına yayıldı.
- Fethi Okyar hükümeti istifa etti. Yerine İsmet İnönü başbakan oldu.
- Meclis'te **TAKRİR-i SÜKÛN kanunu** kabul edildi.
- Bu kanun, İsyanı bastırmak için hükümete sert tedbirler alma yetkisi veriyordu.
- Bölgeye ordu birlikleri sevk edildi. İsyancılar çember içine alınarak, isyan bastırıldı.
- Şeyh Sait yakalandı. Beraberindeki 46 kişi ile birlikte çıkarıldıkları **İSTİKLAL MAHKEMESİNDE** idama mahkûm edildiler.

DİKKAT: Şeyh Said İsyanı, demokrasi tarihimizin ikinci;(Birincisi 31 Mart vakası) Cumhuriyet tarihimizin ilk gerici nitelikli isyanıdır.

Şeyh Sait İsyanının Sonuçları

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, siyasi ortamı "Din elden gidiyor." Tartışmaları ile için gerdiği için. Böylece İsyanın çıkmasında ki rolü nedeniyle Takrir-i Sükûn Kanunu'na dayanılarak mevcut hükümet tarafından kapatılmıştır.
- Bu isyan sonrasında Tekke ve Zaviyeler kapatılır. Mustafa Kemal ünlü konuşmalarından birini bu isyan sebebiyle yapmıştır: "Efendiler ve Ey millet, iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti, şeyhler, dervişler, müritler, meczuplar memleketi olamaz."
- Şeyh Said İsyanı sebebiyle Türkiye Musul'a saldırıp ele geçirme fırsatını kaçırdı. Bu sebeple **1926'da Ankara Antlaşması** imzalandı.

Bu antlaşmaya göre,

- Musul Irak'a ait olacak.
- Musul bölgesinden elde edilen petrolün %10'u 25 yıl boyunca Türkiye'ye verilecek.

SONUÇ OLARAK:

- Türkiye'nin çok partili yaşama geçmesi için erken olduğu,
- Bunun için gereken siyasi olgunluğa henüz ulaşamadığı anlaşılmıştır.
- Böylece ilk çok partili hayata geçiş denememiz başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

2. İZMİR SUİKASTI (MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ) 1926

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Şeyh Said isyanının ardından Mustafa Kemal'in şahsına ve Cumhuriyete karşı girişimler son bulmadı.
- Bu kez, eski İttihat ve Terakki üyeleri tarafından Mustafa Kemal'i öldürmek, ardından da iktidarı ele geçirmek amacıyla bir suikast planlandı.
- Suikast Planı, Mustafa Kemal'in 17 Haziran 1926'da İzmir'i ziyaretine göre yapılmıştır.
- Ancak Mustafa Kemal'in İzmir'e bir gün geç kalması üzerine, suikastçıları Yunanistan'a kaçırarak olan Giritli Şevki'nin panikleyerek suikastı ihbar etmesi sonucu suya düşer.

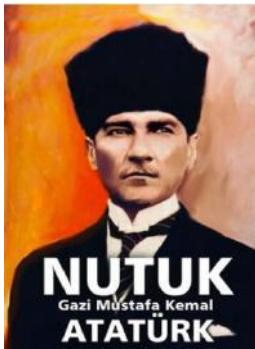
DİKKAT: Mustafa Kemal'in girişim sonrasında söylediği "Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır, ama Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır." Sözüyle bu tür girişimlerle başarıya ulaşamayacaklarını belirtmiştir.

- Suikastta yer alanlar İstiklal Mahkemeleri'nde yargılandı.

DİKKAT: İstiklal Mahkemeleri'nin görev yaptığı son olaydır.

SONUÇ:

- Girişimin başarısızlığının ardından tüm muhalefetin sindirilmesi sağlandı.
- Böylece oluşan ortamda beş yıl boyunca pek çok inkılâp gerçekleştirildi.
- Bu da Mustafa Kemal'i yeniden çok partili hayata geçmesi konusunda cesaretlendirdi.

DİKKAT:

- Hem Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın açılışı ile eski silah arkadaşları ile yaşadığı görüş ayrılığı,
- Hem de Suikast girişimi, Mustafa Kemal'i Nutuk'u yazmaya itti.
- Türk milletine hesap verme amacıyla yazılan Nutuk, 1919'dan 1927'ye kadarki süreci anlatmaktadır.
- Mustafa Kemal, 1927'de ki CHP'nin ikinci büyük kongresinde 15-20 Ekim tarihleri boyunca 37 saate yakın bir sürede okumuştur.

3. SERBEST CUMHURİYET FIRKASI (1930)

Partinin Açılış sebepleri

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Şeyh Said isyanının üzerinden beş yıl geçmişti.
- Bu süreçte, son derece köklü inkılâplar neredeyse hiç itirazsız gerçekleştirilmişti.
- Mustafa Kemal, hayattayken demokrasinin tam anlamıyla ülkede yerleştiğini görmek istiyordu.

DİKKAT: Çok partili hayatın demokrasi için neden gerekli olduğunu daha önceki konularımızda açıklamıştık.

- Ayrıca, tek parti iktidarının pek çok sakıncaları vardı. İktidarın, muhalefet aracılığıyla denetlenmesi, halkın bilgilendirilmesi gerekiyordu.

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI

- Mustafa Kemal'in teşviki ile Fethi Okyar tarafından kurulmuştur.
- Parti, cumhuriyetin temel değerlerine saygılıdır. (Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Laiklik ilkesinden yoksundu.)
- 1929'da çıkan Dünya Ekonomik Buhranı Türkiye'yi de etkiler. İktidardaki CHP'nin devletçi politikasına karşı Serbest Cumhuriyet Fırkası, **ekonomide liberalizmi** benimser. İsminin başındaki "Serbest" ifadesi buradan gelmektedir.
- Parti açılır açılmaz siyasi ortam yeniden gerilir. Partinin şubeleri rejim karşıtlarının kontrolüne geçmeye başlar.
- Daha vahim bir olay yaşanmamasını isteyen Fethi Okyar, ağustosta açtığı partisini kasımda kapatır.
- **Aralık, 1930 Menemen olayı**, Fethi Okyar'ın ne kadar isabetli bir karar aldığına kanıttır.

MENEMEN OLAYI (23 ARALIK 1930)

- Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasının ardından Manisa'da bulunan Derviş Mehmet adındaki bir kişi, etrafına topladığı kişilerle İzmir'in Menemen ilçesinde bir cuma namazı çıkışında halkın dinî duygularını istismar ederek isyan çıkarmıştır.

- İsyancılar, isyanı engellemek isteyen öğretmen Asteğmen Mustafa Fehmi Kubilay'ı ve iki bekçiyi şehit etmişlerdir. Bu olaydan güç alan Derviş Mehmet halkı daha da çok kızdırmıştır.
- Giderek büyüyen isyanı bastırmak için Menemen'de sıkıyönetim ilan edilmiş.
- Suçlular yakalanarak Divanı Harpte yargılanmış ve cezalandırılmıştır.

Menemen Olayının Sonuçları,

- Ülkenin çok partili hayata geçmeye hazır olmadığı anlaşılmıştır.
- Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasının çok doğru bir karar olduğu anlaşılmıştır.
- Halkın büyük bir kısmının bu isyanı kınaması, halkın cumhuriyeti sahiplendiğinin göstergesidir.
- Bu olayın ardından uzun süre çok partili hayata geçiş denemesi yapılmamıştır.

DİKKAT: Demokrasi tarihimizin üçüncü; cumhuriyet tarihimizin ikinci gerici isyanıdır.

SONUÇ OLARAK;

- Türkiye'nin çok partili yaşama geçmesi için erken olduğu,
- Bunun için gereken siyasi olgunluğa henüz ulaşamadığı anlaşılmıştır.
- Böylece ikinci çok partili hayata geçiş denememiz başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

DİKKAT: Ülkemizde çok partili yaşam tam olarak;

- 1945 Millî Kalkınma Partisi
- 1946 Demokrat Partinin (Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuat Köprülü, Hasan Polatkan) açılması ile başlamıştır.

G. KADINLARA SİYASÎ HAKLARIN VERİLMESİ

- 1930'da Belediye seçimlerine katılma hakkı verildi.
- 1933'de Köy ve Mahallelerde muhtar olma, ihtiyar meclisine seçilme hakkı verildi.
- 1934'te de milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildi.

NOT: Türk Kadınlarına siyasi haklar, hukuk sistemlerini örnek aldığımız pek çok Avrupa ülkesinden bile önce verilmiştir.

DİKKAT:

- Kadınların yönetime katılması milli egemenliği gerçekleştirme yolunda atılan önemli adımlardan birisidir.(Katılım ilkesi) Bu yüzden Atatürk ilkelerinden en çok **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Ayrıca kadın ile erkek arasındaki eşitliği sağladığı için ikinci dereceden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

DİKKAT: Kadınlara siyasi haklar verilmesi hem **Siyasal alanda** yapılan inkılâplardan birisidir. Hem de **toplumsal alanda** yapılan inkılâplardan birisidir.

KONU 2: HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKİLÂPLAR

A. TÜRK MEDENİ KANUN'UNUN KABULÜ (1926)

DİKKAT: Osmanlı devleti dönemindeki hukuk sistemini bilirsek, bu inkılâba neden ihtiyaç duyulduğunu da yapılan inkılâbın tam olarak ne olduğunu da daha iyi anlayabiliriz.

Osmanlı Hukuk sistemi:

1. Şer'i hukuk kuralları geçerli idi. Bu kurallar toplumsal hayat içerisinde kadın ile erkek arasında eşitsizliğe neden oluyordu.

Örneğin:

- Kadınların evlenme ve boşanma hakkı yoktu.
- Bir erkek birden fazla kadınla evlenme hakkına sahipti.
- Kadınların herhangi bir işte çalışma hakkı yoktu.
- Kız çocukların miras hakkı yoktu.
- Mahkemelerde iki kadının şahitliği, bir erkeğin şahitliğine eşit kabul ediliyordu.

2. Osmanlı ülkesinde bir hukuk birliği de yoktu.

- Müslüman tebaa kendi dininin kurallarına göre mahkeme edildiği için, gayrimüslim tebaa bu kurullarla mahkeme edilemezdi. Bu yüzden onların kendi Cemaat mahkemeleri vardı.
- Ayrıca Şer'î kuralların yorumlanması konusunda da kadılar arasında farklılık olabiliyordu.

Medeni Kanun nedir?

İnsanların günlük yaşantısında karşılaştıkları; kişiler arası ilişkiler, aile ilişkileri (evlenme, boşanma), vb. ilişkiler hakkında kurallar getirerek toplumsal hayatı düzene sokan kanundur.

DİKKAT: Medeni kanunun içerisinde devlet yapısı, yönetim şekli v.b konulara ilişkin getirilen kurallar bulunmamakta, daha çok kişilerin günlük hayatına ilişkin kurallar yer almaktadır.

TÜRK MEDENİ KANUNU

- Dönemin en yeni, çağdaş, sorunlara kalıcı çözümler sunan ve Türk yaşantısına en uygun Medeni Kanunu olan İsviçre Medeni Kanunu esas alınarak 17 Şubat 1926'da Türk Medeni Kanunu hazırlanmıştır. Bu kanun 4 Ekim 1926'da uygulamaya konulmuştur.

Medeni Kanun'un Türk Kadınına Sağladığı Bazı Haklar

- Kadına istediği mesleği seçme hakkı vermiştir.
- Tek eşle evlilik kabul edilmiştir.
- Resmî nikâh zorunluluğu getirilmiştir.
- Mirastan eşit pay almaları sağlanmıştır.
- Mahkemede kadının şahitliğinin kabul edilmesi sağlanmıştır
- Boşanma, şartlara bağlanmıştır.
- Evlenme yaşı sınırı getirilmiştir.

Medeni Kanun'un Önemi

- Sosyal ve ekonomik alanda kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır.

DİKKAT: Siyasal alanda henüz değil. Türk Medeni kanunu ile kadınlara seçme seçilme hakkı verilmemiştir.

- Azınlıklarda Türk Medeni Kanun'unu kabul etmişlerdir.

DİKKAT: Zaten, Lozan Barış Antlaşmasında azınlık statüsü ortadan kaldırılmıştı. Dolayısıyla yapılan bu inkılâp bu açıdan da bir mecburiyetti.

- Böylece hukuk alanında birlik ve düzen sağlanmıştır.
- Patrikhane ve konsoloslukların mahkeme kurma hakkı ellerinden alınmıştır.
- Türk kadının toplumdaki yeri ve saygınlığı güçlenmiştir.

<https://tarhdersi.net/>

DİKKAT:

- Türk Medeni Kanununun kabulü, kadın ile erkek arasındaki eşitliği sağladığı için Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.
- Şer'i hükümlerin yerine çağdaş kurallar getirdiği için **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Batı'yı örnek alarak, çağdaş hukuk kuralları getirdiği için **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.
- ANCAK, Devlet yapısı, yönetim şekli ile ilgili herhangi bir kural olmadığı içinde **CUMHURİYETÇİLİK ilkesi ile ilgili değildir.**

B. HUKUK ALANINDA YAPILAN DİĞER İNKILÂPLAR

- İtalya'dan Ceza Kanunu (1926)
- Alman ve İtalyan kanunlarından, Ticaret Kanunu (1926)
- Almanya'dan Ceza Muhakemeleri Kanunu (1929)
- Alman ve İtalyan kanunlarından, Deniz Ticaret Kanunu (1929)
- İsviçre'den İcra ve İflas Kanunu (1929) örnek alınarak hazırlanmıştır.

DİKKAT: Bu kanunların hazırlanması ve kabul edilmesi Atatürk ilkelerinden en çok **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

KONU 3: EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

A. TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU (3 MART 1924)

DİKKAT: Osmanlı devleti dönemindeki eğitim sistemini bilirsek, bu inkılâba neden ihtiyaç duyulduğunu da yapılan inkılâbın tam olarak ne olduğunu da daha iyi anlayabiliriz.

Osmanlı Devleti döneminde

1. Eğitim-Öğretimde birlik yoktur. Bir tarafta eski usül eğitim veren mahalle mektepleri ve medreseler varken diğer yanda, Tanzimat döneminden itibaren açılmaya başlayan batılı tarzda, modern eğitim veren okullar vardır. Bu iki eğitim sisteminden birbirini anlamayan, dünya görüşleri tamamen farklı insanlar yetişmekteydi. Bu durum milli birlik ve beraberliğe büyük zarar vermektedir.
2. Bu okulların yanında Cemaat okulları ve yabancı okullar vardı. Bu okullardaki eğitim-öğretime Osmanlı devleti hiç karışmamıştı. Bu okullarda devlete büyük zarar veren eğitim faaliyetleri yürütülmüştü.
3. Osmanlı Devletinin belirgin ve tek elden yürütülen bir eğitim politikası, müfredat programı yoktu. Her eğitim kurumu kendi müfredatını uygulamaktaydı.
4. Osmanlı'dan kalan eğitim kurumlarının Türkiye Cumhuriyeti'nin ihtiyaçlarını karşılamamaktaydı.

Sonuç olarak:

- Mustafa Kemal'in eğitim-öğretimde köklü değişiklikler yapmak istemesinin birçok sebep vardır.
- Mustafa Kemal Türk milletinin düştüğü durumun asıl sebebinin cahillik olduğunun farkındaydı. Cahillik Ancak, devlet eliyle planlı ve koordineli bir eğitim seferberliği ile yenilebilirdi.
- Eğitim sadece devletin kontrolünde olmalıydı.
- Yeni kurulacak eğitim sistemi modern ve laik eğitim vermeli, çağın ihtiyaçlarını karşılamalıydı.
- Tüm halkı kapsamalı, Eğitimde fırsat eşitliği yaratmalıydı.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)

- Kanunun kelime anlamı: "Öğretimde Birliğin sağlanması" demektir.

Çıkarılan bu kanunla;

- Türkiye'deki bütün eğitim öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığına bağlandı.
- Şeriyeye ve Evkaf Vekâletine bağlı bütün medreseler, Askerî Rüştiye ve İdadiler, yetim mektepleri Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.
- Artık işlevini yerine getiremez durumdaki medreseler kapatıldı.
- İlahiyat Fakülteleri ve din adamı yetiştirecek okulların kurulmasına karar verilmiştir.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim birliği bir sistem olarak benimsenmiş ve uygulanmıştır.
- Eğitimin birleştirilmesi ile, özellikle 19. yüzyıl sonlarından beri eğitiminde yaşanan medrese-mektep ikililiğine son verilmiştir.
- Bu Kanun ile öğretim ve eğitim birliği sağlanarak milli kültür birliğine yönelmek istenmiştir.
- Öğretim ve eğitime milli bir karakter veren Tevhid-i Tedrisat Kanunu, azınlık ve yabancı okullarının da kontrol altına alınmasını sağlamıştır.

Ayrıca; Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile

Yabancı okullara kısıtlamalar getirilmiştir.

- Bu okulların tamamı MEB'e bağlandı.
- Bu okullarda, Türk öğretmenler tarafından Türkçe genel kültür dersleri verilmesi zorunlu hale getirildi.
- Bu okulları Türk müfettişlerin denetlemesi zorunlu hale getirildi.
- Bu okullardaki öğretmenlerin dini kıyafetle okulda dolaşmaları yasaklandı.
- Bu okullarda öğrencilerin dini ayinlere zorlanmaları yasaklandı.

NOT: Yabancı Okullar ile ilgili bu düzenleme yapıldığında Yabancı Devletler konuyu görüşmek için başvuru yaptılarsa da hiç biri kabul görmedi. Çünkü Lozan Barış Antlaşmasında bu konunun bir iç mesele olduğu kabul edilmiştir.

DİKKAT:

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Dini eğitimin yerine Çağdaş eğitimi getirdiği için, Bu kanun kapsamında medreseler kapatıldığı için Atatürk ilkelerinden ilk ve en çok **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Özellikle Yabancı okullar ilgili düzenleme sorulduğu takdirde o zaman Atatürk ilkelerinden **MİLLİYETÇİLİK** ilkesine ulaşabiliriz.
- Ayrıca biraz dolaylı düşünürsek rahatlıkla **Halkçılık ve İnkılâpçılık** ilkelerine de ulaşabiliriz.

Maarif Teşkilatı Kanunu(1926)

- Millî Eğitim Bakanlığı'nın nasıl çalışacağı Maarif Teşkilatı Kanunu ile belirlenmiştir.
- Türkiye'de ilkökul, lise ve üniversitelerde verilecek eğitimin esasları bu kanunla düzenlenmiştir.
- Bu kanunla bugünkü eğitim sisteminin ana çizgileri oluşturuldu.

B. HARF İNKILÂBİ (1 KASIM 1928)

DİKKAT: Osmanlı devleti dönemindeki alfabeyi ve özelliklerini bilirsek, bu inkılâba neden ihtiyaç duyulduğunu da yapılan inkılâbın tam olarak ne olduğunu da daha iyi anlayabiliriz.

Osmanlı Devleti döneminde:

- Kullanılan dil Türkçedir. Türkçe Arap alfabesi ile yazılmaktadır.

DİKKAT: Osmanlıca diye bir dil yoktur. Osmanlı dönemi Türkçesi diyebiliriz.

- Bu dönem Türkçesi içerisinde fazlaca Arapça ve Farsçanın olduğu bir Türkçedir. Bu Türkçe, Arap harfleri ile yazılmaktadır.
- Mustafa Kemal, toplumun içinde bulunduğu durumun, geri kalmışlığının asıl sebebinin Cehalet olduğunun farkındadır. Cehaletin en büyük düşmanı ise kitaplar ve okumaktır.
- Memlekette okuma yazma oranını artıracak tedbirler alınması şarttı.
- **Arap Alfabesi ile Türkçe arasında okuma-yazmayı zorlaştıracı bir takım uyumsuzluklar vardır.**

Örneğin;

- Arap Alfabesinde harfler kelimenin başında, sonunda ve ortasında şekil değiştirmektedir.
- Arap dilinde olup, Türkçede bulunmayan sesler vardır.
- Türkçede olup Arap alfabesinde olmayan sesler vardır.
- Osmanlı Türkçesi sesli harf ya da hareke (Arap alfabesinde sesli harflere karşılık gelen işaretler) olmadan yazılmaktadır.
- Tüm bunlar kelimeleri okumak yerine biçimlerini ezberlemeye yol açıyordu.
- Bu yüzden ülkede okuma yazma bilen sayısı çok azdı.

ATATÜRK DİYOR Kİ

Her şeyden önce her gelişmenin ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttan önce büyük Türk milletine onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol dışında kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır. Büyük Türk milleti cehaletten az emekle, kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir.

TBMM Zabıt Ceridesi, C 5, Dönem 3, s. 4 (Düzenlenmiştir.).

HARF İNKILÂBİ

- Öncelikle şair, tarihçi, edip, dil uzmanı ve milletvekillerinden oluşan bir "Dil komisyonu" kuruldu.
- Bu komisyon, Latin alfabesini temel alarak Türk Alfabesini hazırladı.
- Komisyonun teklifi en hızlı beş yıl, en geç 15 yıl içinde bu alfabeğe geçilebileceği şeklindeydi.

- Mustafa Kemal, buna “Bu iş ya üç ayda olur. Ya da hiç olmaz.” Şeklinde karşılık verdi.
- Mustafa Kemal, çıktığı yurt gezilerinde birçok ilde yeni harfleri halka tanıttı.
- 1 Kasım 1928’de TBMM, “Yeni Türk Harfleri Hakkında Kanun”u kabul etti.

DİKKAT: Harf İnkılâbı ile ilgili, “bir gecede bütün bir millet cahil bırakıldı.” “bu inkılâpla milleti dininden koparmak istediler.” Şeklindeki iddialar gerçeği yansıtmamaktadır. Şöyle ki; Harf inkılâbından önce ülkede okuma yazma bilenlerin oranı erkeklerde % 7, kadınlarda %4(binde 4) Harf inkılâbından sadece 10 yıl sonra bu oran %20’ye çıkar.

DİKKAT: Yukarıda anlattığımız sebeplerden dolayı, Harf İnkılâbı doğrudan **İNKILÂPÇILIKLA** ilgilidir. **Kesinlikle Laiklikle ilgisi yoktur.**

DİKKAT: Harf inkılâbının kabul edildiği yıllarda Orta Asya Türkleri de Latin alfabesi kullanmaktaydı. Latin harflerini kabul etmemizin bir sebebi de budur. Orta Asya Türkleri ile aynı yazıyı kullanarak, kültürel bağlar kurmak isteriz. Ancak Rusya buna izin vermez. Biz Latin harflerini kabul edince onlarda Kiril alfabesine geçiş yaparlar.

MİLLET MEKTEPLERİ

- Harf inkılâbından sonra, Ülkede okuma-yazma seferberliği ilan edildi.
- 24 Kasım 1928’de Millet Mektepleri açıldı. Okul çağının dışında kalmış, 16-45 yaş arasındaki herkes, okuma-yazma öğrenebileceği Millet Mekteplerine gitmiştir.

DİKKAT: Mustafa Kemal, 24 Kasım 1928’de Başöğretmen sıfatını almıştır. Bu tarih ülkemizde "**öğretmenler günü**" olarak kutlanmaktadır.

DİKKAT:

- Millet mektepleri sosyal devlet anlayışının bir ürünü olduğu için Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.
- Ayrıca okur-yazar oranını artırma temel amaç olduğu için **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

<https://tarihdersi.net/>

C. TÜRK TARİH KURUMUNUN AÇILMASI (13 NİSAN 1931)

- **Mustafa Kemal Atatürk'e göre millet;** Ortak bir geçmişe ve kültüre sahip, geçmişte birlikte yaşamış, gelecekte de bir arada yaşama ülküsüne sahip insan topluluğudur.
- Tanımdan da anlaşılacağı üzere, **ortak geçmiş bilinci,** milli birlik ve beraberliğin en önemli unsurlarından birisidir.
- Milleti oluşturan insanları tuğlalara benzetirsek milli tarih ve milli dil bu tuğlaların birbirine tutunmasını sağlayan çimentodur.

Osmanlı Devleti için tarih;

- Ya Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile başlayan **HANEDANCI TARİH ANLAYIŞI**
- Ya da İslamiyet'in doğuşu ile başlayan **ÜMMETÇİ TARİH ANLAYIŞI** şeklindeydi.

Hâlbuki

- Türkiye Cumhuriyetinin, MİLLİYETÇİ bir tarih anlayışına ihtiyacı vardı.
- Osmanlı Devleti'nden ya da İslamiyet'ten önce de Türkler yaşamış, pek çok devlet kurmuş, bir kültür inşa etmişti. Dünya tarihinin seyrini değiştirecek kadar önemli etkileri vardı. Türkler tarih boyunca çok büyük roller üstlenmişti.
- İşte özellikle bu konularla ilgili araştırmalar yaparak, atalarını tanıyan, Türk olmaktan gurur duyan nesiller yetiştirilmeliydi.
- Bu amaçlarla 13 Nisan 1931'de **Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti** kurulmuştur. (Türk Tarih Kurumu)

Atatürk, Türk tarih kurumundan;

- Osmanlı Devleti'nden önceki Türk tarihi hakkında araştırma yapmasını,
- Türklerin, Dünya medeniyetine katkıları ile ilgili araştırmalar yapmasını,
- Türk Yurdu ile ilgili kuşkuları giderecek araştırmalar yapmasını istemiştir.

Atatürk ve tarih

- Atatürk, milli bir tarih oluşturmanın, millet bilincini ne kadar güçlendireceğinin farkındadır. Bu yüzden tarih konusunu çok önemsemiştir. Kendisi de tarih çalışmaları yapmış, tarihçileri çalışmaları gereken konularda yönlendirmiştir.
- Onun etkisi ile 15 Nisan 1932'de toplanan I. Tarih Kongresi'nde **"Türk tarihi tezi"** kabul edilmiştir.
- Kurumun çalışmalarını yayınlaması için çıkarılan **"Bellekten"** dergisinin adı bizzat onun tarafından konulmuştur.
- Atatürk, İş bankasında ki hisselerinin bir kısmını Türk Tarih Kurumuna miras bırakarak, tarih alanında sürekli çalışmalar yapmasını istemiştir.

DİKKAT: Türk Tarih Kurumu'nun kurulması, Milliyetçilik ilkesiyle ilgilidir.

C. TÜRK DİL KURUMUNUN AÇILMASI (12 TEMMUZ 1932)

- **Mustafa Kemal Atatürk'e göre millet;** Ortak bir geçmişe ve kültüre sahip, geçmişte birlikte yaşamış, gelecekte de bir arada yaşama ülküsüne sahip insan topluluğudur.
- Tanımdan da anlaşılacağı üzere milli birlik ve beraberliğin sağlanmasında ortak kültür, ortak kültürün olabilmesi için de **MİLLİ BİR DİL** şarttır.

Osmanlı dönemine;

- Kullanılan dil Türkçedir. Ancak bu Türkçenin içine oldukça fazla Arapça ve Farsça kelime girmiştir.
- Diğer yandan İstanbul ve Saray'da kullanılan Türkçe ile Anadolu'da halkın kullandığı Türkçe arasında büyük farklar vardır. (Divan edebiyatından hatırlayalım)
- Atatürk'e göre dil, birlik ve beraberliğin sağlanmasındaki temel koşullardan birisidir.
- Bu yüzden 1932'de Türk Dil Kurumu'nu açmıştır.

Türk Dil Kurumu:

- Türk dili üzerinde araştırmalar yaparak Türk dilinin zenginleşmesini sağlamak,
- Dilimizi yabancı kelimelerden arındırmak,
- İstanbul ve Anadolu arasındaki farklılığı gidermek,
- Türkçeyi bilim dili haline getirmek,
- BÖYLECE okuma-yazma oranını artırmakla görevlendirilmiştir.

DİKKAT: Türk Dil Kurumu'nun kurulması

Milliyetçilik ilkesiyle ilgilidir.

DİKKAT: Atatürk'ün etkisi ile "**GÜNEŞ DİL TEORİSİ**" ortaya atılmıştır. Bu teori, bütün dillerin temelinin yani güneşinin Türkçe olduğunu iddia eder.

D. ÜNİVERSİTE REFORMU (DARÜLFÜNUN YERİNE İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ)

- Üniversitelerin özerk olması gerektiği için, Cumhuriyet bir süre darülfünun'a müdahale etmedi. Bu kurumun, yeni eğitim sistemine ve Cumhuriyetin ihtiyaçlarına ayak uydurması beklendi.
- Ancak **Darülfünun** bu konuda pek de çaba sarf etmeyince kapatıldı.
- Onun yerine **İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ** KURULDU.(1933)
- Üniversitenin kuruluşunda yabancı akademisyenlerden yardım alındı. Bunların başında İsviçreli pedagoji uzmanı **Albert Malşe** gelmektedir.
- Yeni oluşturulan Üniversite çağdaş ve milli bir eğitim sistemi benimsedi.

DİKKAT: Üniversite reformu Atatürk ilkelerinden en çok İNKILÂPÇILIK ile ilgilidir.

Eğitim alanında yapılan diğer inkılâplar,

- 1933'te Yüksek Ziraat Enstitüsü açıldı.

- 1936'da Ankara'da Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi kuruldu.

KONU 4: TOPLUMSAL ALANDA YAPILAN İNKILÂPLAR

A. TEKKE, ZAVİYE VE TÜRBELERİN KAPATILMASI (1925)

Tekke: Tarikat üyelerinin toplandıkları, ibadetlerini yaptıkları ve hatta yaşamlarını sürdürdükleri mekânlara denir.

Zaviye: Tekkenin küçüğüdür. Yani zaviye de tarikat merkezidir.

DİKKAT: Buraları **Cami ve mescit** ile karıştırmamak gerekir. Bunların arasındaki fark bize laikliğin ne olup; ne olmadığını gösterir.

- Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında önemli işler üstlenen tarikatlar, zamanla asıl amaçlarını kaybederek bazı kişilerin siyasi ve ekonomik çıkarlarına hizmet eden yerler olmuşlardır.
- Özellikle Şeyh Sait isyanı süreci hızlandıran bir etken olmuştur.
- Mustafa Kemal, Şeyh Sait İsyanının ardından "Ölümlerden medet ummak, medeni bir cemiyet için, şindir (lekedir). Efendiler ve ey

millet, biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler ve meczuplar memleketi olamaz. En doğru en hakiki tarikat, medeniyet tarikatıdır." sözleriyle, tekke ve zaviyelerin kapatılacağını işaretini verdi.

- Dinin devlet kontrolü altına alınması ve toplumun birleşmesi gerekiyordu.
- Bu amaçla 1925'de tekke, zaviye ve türbeler kapatıldı.
- Ancak; bu yerlerin mülkiyet haklarına karışılmadı. Cami ve mescitlere dokunulmadı.

DİKKAT: Bu inkılâp Atatürk ilkelerinden en çok **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.

- Aynı kanunla genelde tarikat üyelerinin kullandığı ve toplumda ayrıcalık bildiren şeyh, mürit, seyyid, şerif, derviş, falcı, üfürükçü, türbedar gibi unvanlar da kaldırılmıştır.

DİKKAT: Kanun önünde eşitliği sağlamak amacıyla yapılan bu inkılâp da Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir. Yalnız buna dikkat edelim, Tekke ve zaviyelerin kapatılması sorulursa cevabımız Laiklik olmalı; Halkçılığa ulaşmamız için soruda yukarıdaki kısmın verilmesi gerekir.

B. KILIK-KİYAFET KANUNU (ŞAPKA KANUNU) 1925

DİKKAT: Osmanlı devleti döneminde halkın giydiği kılık-kıyafeti bilirsek, bu inkılâba neden ihtiyaç duyulduğunu da, yapılan inkılâbın tam olarak ne olduğunu da daha iyi anlayabiliriz.

Osmanlı toplumunda;

- Kıyafet birliği yoktu. Bir insanın kıyafetinden rütbesi, zenginliği ve ne iş yaptığı anlaşılabilirdi.
- Kadınlar peçe ve çarşaf kullanıyordu.

DİKKAT: Şapkadan önce devlet memurlarının kullandığı "Fesin" İslamiyet ile hiçbir alakası yoktur. Hatta fes giyilmesini zorunlu kılan Osmanlı Padişahı II. Mahmut'a halk "Gâvur Padişah" demiştir.

<https://tarihdersi.net/>

İnkılâbın amacı

- Türk toplumunun çağdaş medeniyetler gibi yaşamasında görünüşü de önemliydi.
- Ayrıca kıyafet farklılığı toplumda eşitsizliğe neden oluyordu.

Tüm bunlardan dolayı Atatürk,

- İlk olarak 1925'te **Kastamonu** gezisinde şapka ve kasket kullanmaya başladı.
- Bu gezinin ardından da meclisten kılık kıyafet kanunu (Halkın söylemiyle ŞAPKA KANUNU) çıkarıldı.(1925)

Kanuna göre;

- Devlet memurlarına şapka zorunluluğu getirilmiştir.
- Din adamı dışındaki kimselerin dini kıyafetler giymesi yasaklanmıştır.

DİKKAT: Bu kanunda kadınların kıyafetleri ile ilgili herhangi bir düzenleme yoktur.

DİKKAT:

- Kılık-kıyafet Kanunu, görünüm olarak da Türk halkını çağdaş bir toplum haline getirmeyi amaçladığı için Atatürk ilkelerinden **İNKILÂPÇILIKLA**,
- Herkesin benzer kıyafetler giymesini sağlayarak, toplumda giyimden kaynaklanan ayrılığı ortadan kaldırdığı için **HALKÇILIKLA**,
- Din adamları dışındakilerin dini kıyafetler ile dolaşmasını yasakladığı için de **LAİKLİK** ile ilgilidir.

Ayrıca,

- 1934 yılında din adamlarının ibadethaneler dışında dini kıyafetler ile dolaşması yasaklanmıştır. Ülkede dini kıyafet ile dolaşma hakkı yalnızca dinin en üst temsilcisine tanınmıştır. (Örneğin Müslümanlar için sadece Diyanet İşleri Başkanı, bu hakka sahiptir.

C. SOYADI KANUNU (1934)

- Osmanlı'da soyadı kullanılmıyordu. Kişilerin baba adı ve memleketleri ile birlikte resmi işlemler yapılmaktaydı. (Ahmet oğlu Mehmet / Niğde gibi)
- Bu da hem günlük hayatta hem de resmi işlerde pek çok karışıklığa yol açıyordu.
- Bu karışıklığın önüne geçebilmek için 1934'te soyadı kanunu çıkarıldı.

Kanuna Göre:

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkes
- Gülünç ve ahlaka aykırı olmayan,
- Aşiret, yabancı ırk ve millet ismi bildirmeyen,
- Rütbe veya makam belirtmeyen ve
- Türkçe bir soyadı kullanacaktır.

DİKKAT: Mustafa Kemal'e de milleti yani TBMM, tarafından **ATATÜRK** soyadı uygun görüldü.

- Aynı yıl çıkarılan kanunla da ayrıcalık ifade eden ağa, bey, paşa, hazret v.b gibi unvanların kullanılması da yasaklandı.

DİKKAT: Soyadı kanununun kabul edilmesi, özellikle toplumda ayrılık bildiren soyadlarını engellediği, unvanları yasakladığı için Atatürk ilkelerinden en çok **HALKÇILIK** ilkesiyle ilgilidir.

D. TAKVİM, SAAT VE ÖLÇÜDE DEĞİŞİKLİK

İnkılâpların amacı:

- Batı ile daha kolay ilişki kurabilmek
- Batı ile kurulan ticari, resmi, sosyal ilişkileri kolaylaştırmak
- Osmanlı döneminde yaşanan karışıklığa son vermek

Yapılan Başlıca İnkılâplar:

- 26 Aralık 1925'te eskiden kullanılan Hicri ve Rumi takvim yerine **Miladi takvime** geçilmiştir. Bu takvim 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başladı.
- Aynı gün, alaturka saat sistemi yerine, **uluslararası saat sistemi** uygulandı.
- 1928'de **Milletler arası rakamlar** kabul edildi.
- 1931'de arşın, endaze yerine **metre**; okka yerine **kilogram** kullanıldı.
- 1935'te cuma günü olan **hafta tatili pazar** gününe alındı.

DİKKAT: Bu inkılâpların tamamı batıyla daha iyi ilişki kurabilmek ve çağdaşlaşmak için yapıldığından **İNKILÂPÇILIKLA** ilgilidir.

KONU 5: EKONOMİ ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

A. İZMİR İKTİSAT KONGRESİ (I. İKTİSAT KONGRESİ) 1923

- Kongre, 17 Şubat 1923 Lozan Barış görüşmelerinin kesildiği sırada toplanmıştır.

DİKKAT: Kongrenin toplanma zamanı son derece önemlidir. Çünkü Lozan görüşmeleri, Emperyalist devletlerin bizim tam bağımsızlık ilkemize saygı göstermedikleri için başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Görüşmeleri tıkayan meselelerin başında Kapitülasyonlar ve Osmanlı borçları gelmektedir. Bu yüzden İzmir İktisat Kongresi, Lozan görüşmelerine bir cevap niteliğindedir. Verilmek istenen cevap ise şudur: **"Ekonomik bağımsızlık, bizim kırmızı çizgimizdir. Bunun içinde Kapitülasyonlar kaldırılmak zorundadır."**

- İzmir İktisat Kongresi, Türk tarihinde ekonomik meselelerin ayrıntılı olarak görüşüldüğü ilk kongredir.
- Kongreye, Çiftçi, tüccar, esnaf, sanayici, işçi kesimlerini temsil eden 1135 üye katılmıştır.

- Mustafa Kemal, kongrenin açılışında, kongrede alınacak kararlara yön veren bir konuşma yapmıştır: “Askeri ve siyasi zaferler ne kadar parlak olurlarsa olsunlar ekonomik zaferler ile taçlandırılmazlarsa sönmeye mahkûmdurlar. Ekonomik bağımsızlık, en az siyasi bağımsızlık kadar önemlidir.”

MISAK-I İKTİSADI

- Bu kongreden çıkan en önemli sonuç Misak-ı İktisadi (Ekonomik yemin)'dir. Misak-ı İktisadi, Misak-ı Milli'nin ekonomi alanındaki karşılığıdır.
- Buna göre, büyük özveriyle kazandığımız milli bağımsızlığımızdan hiçbir ödün verilmeyecektir.
- Ekonomik kalkınmamız milli bağımsızlık içinde sağlanacaktır.
- Ayrıca devletlerin ekonomik boyunduruğu altına girmeden kendi öz kaynaklarımızla kalkınmamız gerekecektir.

DİKKAT: Misak-ı İktisadi Atatürk ilkelerinden en çok **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

Kongrede Ekonomik kalkınma ile ilgili yol haritası da çizilmiştir.

Bu model;

- Ne tam olarak liberal (serbest) ekonomi sistemi; Ne de tam olarak Kontrolcü (Sosyalist) ekonomi sistemi benimsenmiştir.
- Özel teşebbüs teşvik edilecek, kalkınma özel sektör vasıtasıyla gerçekleştirilecek,
- Özel teşebbüsün yetersiz olduğu alanlarda devlet yatırımlar yaparak gerektiği kadar ekonomiye müdahale edecek
- Herhangi bir imtiyaz olmadan, kanunlara uyarak gelen yabancı sermayeye ise karşı olunmayacak.

İzmir İktisat Kongresi'nde Alınan Kararlarla Yeni Türk Devleti'nin Ekonomik Alanda Yaptığı Çalışmalardan Bazıları			
1924	Türkiye İş Bankası kuruldu.	1930	Ankara'da Sanayi Kongresi toplandı.
1924	Türkiye Taş Kömürü Kurumu kuruldu.	1930	Gölcük'te modern Türk donanmasının temelleri atıldı.
1925	Türk Hava Kurumu (Türk Tayyare Cemiyeti) kuruldu.	1933	Sümerbank kuruldu.
1925	Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kuruldu.	1934	Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı uygulamaya konuldu.
1925	Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu kabul edildi.	1935	Maden Tetkik Arama Enstitüsü kuruldu.
1926	Demir - çelik sanayinin kurulmasına dair kanun kabul edildi.	1935	Etibank kuruldu.
1926	Kayseri Uçak Fabrikası kuruldu.	1935	Gölcük tersanelerinde yapılan ilk Türk gemisi denize indirildi.
1926	Uşak Şeker Fabrikası açıldı.	1936	Türkiye'de ilk tank imalatı gerçekleştirildi.
1927	Teşvik-i Sanayi Kanunu kabul edildi.	1939	Karabük Demir ve Çelik Fabrikası'nın temeli atıldı.
1928	Kırıkkale Mermi Fabrikası üretime başladı.	1945	Ankara'da Türkiye'nin ilk Uçak Motoru Fabrikası kuruldu.

<https://tarihdersi.net/>

B. SANAYİ ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

- 1923 İzmir İktisat Kongresinden 1933'te I. Beş Yıllık Kalkınma Planının hazırlanışına kadar ki 10 yıllık süreçte kalkınmanın daha çok özel teşebbüs eliyle gerçekleştirilmesi yönündedir.
- Bu amaçla atılan en önemli adım **1927'de çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu**'dur.

TEŞVİK-İ SANAYİ KANUNU 1927

- 1927'de sanayiye geliştirmek, özel teşebbüse kolaylık sağlamak amacıyla Teşvik-i Sanayi kanunu çıkartıldı.

Bu kanuna göre,

- Ucuz enerji ve bina sağlandı
- Taşıma indirimleri sağlandı
- Vergide muafiyet sağlandı
- Ulaştırma ve depolama imkânları sağlandı
- Yeni ürünlere kolaylıklar getirme primleri sağlandı

Yapılan tüm bu kolaylaştırmalara rağmen Teşvik-i Sanayi kanunu başarılı olamamıştır.

Bu başarısızlığın sebepleri:

- Özel teşebbüsün yeterli sermayeye sahip olmaması
- Teknik bilgi ve eleman eksikliği
- Makine ve yedek parçaların dışarıdan getirilmesinde yaşanan sorunlar
- 1929'a kadar sanayiye koruyacak bir gümrük duvarının olmaması
- 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nın Türkiye'yi de etkilemesi.

DİKKAT:

- Teşvik-i Sanayi Kanunu, bağımsız ve milli bir sanayi için çıkarılmıştır. Bu yüzden Atatürk ilkelerinden **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Diğer yandan devlet kolaylıklar sağlamak yoluyla ekonomiye müdahalesi söz konusudur. Bu nedenle **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile de ilgisi vardır.

PLANLI EKONOMİYE GEÇİŞ

- 1923 İzmir İktisat Kongresinden 1933'te I. Beş Yıllık Kalkınma Planının hazırlanışına kadar ki 10 yıllık süreçte kalkınma beklenen düzeyde gerçekleşemedi.
- Bu süreçte yalnızca Uşak'ta bir şeker fabrikası açılabilirdi.
- Bu yüzden kalkınmanın devlet eliyle gerçekleştirilmesine karar verildi.
- **1933'te I. Beş Yıllık Kalkınma Planı**

hazırlanarak DEVLETÇİ ekonomiye geçildi. Bu plan **1934'te uygulanmaya** başladı.

Devletçi ekonomi, özel teşebbüsün yetersiz kaldığı yerlerde veya büyük yatırım isteyen bazı alanlarda devletin ekonomiye doğrudan yatırım yapmasıdır.

- Cumhuriyetin ilk dönemlerinde sanayi yatırımlarının hedefi, temel tüketim malzemeleri ve diğer sanayi kolları için hammadde durumundaki malzemelerin üretimi olmuştur.
- Bu amaçla 3 siyah (Demir, kömür, petrol) ve 3 beyaz (Un, şeker, pamuk) projesine ağırlık vermiştir.
- Beş Yıllık Kalkınma Planındaki hedefler başarıyla uygulanmıştır.

Bu süreçte,

- Malatya, Bursa, Manisa ve Kayseri’de tekstil sanayi
- Gemlik’te yapay ipek
- Paşabahçe’de cam
- Beykoz’da deri
- İzmit’te büyük bir kâğıt sanayi
- Karabük’te demir-çelik fabrikası kuruldu
- **1939’da 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlandı. Ancak bu sırada II. Dünya savaşı çıktığından uygulanamadı.**

SANAYİ ALANINDA ATILAN DİĞER ADIMLAR

- 1925’te yabancıların elinden sigara tekeli (Reji idaresi) satın alındı. (**Milliyetçilik ve Devletçilik** ilkesi ile ilgilidir.)
- 1925’te sanayicilere kredi sağlamak için sanayi ve maden bankası açıldı. (Daha çok **Devletçilik** ilkesi ile ilgilidir.)
- 1933’te bu bankanın yerine Sümerbank kuruldu. (Daha çok **Devletçilik** ilkesi ile ilgilidir.)
- 1935’te maden işleriyle uğraşmak için Etibank ve MTA kuruldu. (Daha çok **Devletçilik** ilkesi ile ilgilidir.)

C. TARIM ALANINDA YAPILAN İNKİLÂPLAR

Atatürk döneminde tarım politikası

- Cumhuriyetin ilk yıllarında halkın %80’i tarımla geçimini sağlayan köylülerden oluşuyordu. Türkiye tam anlamıyla bir tarım toplumu.
- Ancak tarım, eski metotlarla ve son derece verimsiz yapılmaktaydı.
- Tarımda makineleşme neredeyse sıfırdı.
- Çiftçi ürününü pazarlamakta zorluklar yaşıyordu.
- Atatürk tarım konusuna büyük önem vermiştir. Onun “Köylü milletin efendisidir.” Sözü tarımın ve köylünün, ülke için ne kadar önemli olduğunu gösterir.

Atatürk döneminin tarım politikası şu hedeflere göre şekillenmiştir:

- Köylünün kullanacağı tarım araçlarını artırarak tarımda makineleşmeye geçmek,
- Ülkeyi, iklim, su imkânları, verimlilik açısından bölgelere ayırmak,
- Bu bölgelerde kurulacak üretim çiftlikleri ile, köylüye hangi ürünü nasıl üretecekleri konusunda rehberlik etmek,
- Topraksız çiftçi bırakmamak, (toprak reformu)
- Köylüyü rahatlatacak önlemler almak, (Aşar vergisini kaldırmak)
- Köylünün ürettiği ürünü pazarlayabileceği imkânlar sumak ve kooperatifleşmeye özendirmek.

Atatürk döneminde tarım alanında yapılan başlıca inkılâplar

- 1925'te sadece çiftçiden alınan **Aşar Vergisi kaldırıldı.**

DİKKAT: Aşar vergisi sadece köylüden alınan bir vergidir. Köylü ve kentli herkesi eşit hale getirdiği için bu inkılâp Atatürk ilkelerinden Halkçılıkla ilgilidir.

- 1925'te **Atatürk Orman Çiftliği** kuruldu.
- Atatürk Anakara'nın bataklık olan bir bölgesini özellikle seçti. Burada bir şey yetişmez diyenlere modern tarım yöntemlerini uygulamalı olarak göstermeyi amaçladı. Bu çiftlik modern tarım yöntemlerinin uygulandığı ilk örnek oldu.

DİKKAT: Atatürk Orman Çiftliği çağdaş tarım metotları ile ülke tarımına örnek olduğu için Atatürk ilkelerinden en çok **İNKİLÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

- 1926'da tütün tekellerini elinde bulunduran reji idaresinin (bedeli verilerek) imtiyazları elinden alındı.

DİKKAT: Bu inkılâp ekonomimizi bağımsız hale getirmeyi amaçladığı için **MİLLİYETÇİLİK**, satın alan devlet olduğu için **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

- Köylüye ucuz kredi verebilmek için Ziraat Bankası olanakları artırdı.

DİKKAT: Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

- Köylüye kooperatifi özendirmek amacıyla tarım kredi kooperatifleri kuruldu.

DİKKAT: Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

- Tarımda bilimsel araştırmalar yapılabilmesi için yüksek ziraat enstitüsü kuruldu.

DİKKAT: Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK ve İNKİLÂPÇILIK** ilkeleri ile ilgilidir.

- 1929'da topraksız çiftçiye toprak verilmesi hakkında kanun çıkartılarak tarım reformu için ilk adım atıldı. Ancak Atatürk'ten sonra devamı gelmedi. Reform tam anlamıyla gerçekleştirilemedi.

DİKKAT: Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

<https://tarihdersi.net/>

D. TİCARET ALANINDA YAPILAN İNKİLÂPLAR

- Atatürk döneminde ekonominin temel hedefi milli ve bağımsız olmaktır.
- Ticaret konusunda da bu amaçla çok önemli adımlar atılmıştır.

DİKKAT: Ekonomik bağımsızlık için atılan adımlar öncelikle **MİLLİYETÇİLİK** ilkesinin gereğidir. Devletçilik ilkesi ile karıştırmamaya dikkat etmeliyiz. Ekonomi alanında yapılan tüm inkılâplar devletçilik olmayabilir.

Atatürk döneminde ticaret alanında yapılan başlıca inkılâplar

- Lozan Barış Antlaşması ile kapitülasyonlar kaldırıldı. Böylece Ekonomimizin bağımsızlığı için en büyük engel ortadan kalktı.

DİKKAT: Kapitülasyonların kaldırılması, Atatürk ilkelerinden **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

NOT: Ayrıca Lozan Barış Antlaşmasında Duyun-u Umumiye’de (Genel Borçlar İdaresi) kaldırıldı. Ticaret alanı ile ilgili olmasa da ekonomik bağımsızlığımızı sağlayan bir diğer gelişmedir ve dolayısıyla **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

- Özel girişimciye kredi sağlamak amacıyla Türkiye’nin ilk özel bankası olan **Türkiye İş Bankası** kuruldu.

DİKKAT: İş bankası özel bir bankadır. Dolayısıyla Devletçilik ilkesi ile ilgili değildir. Cevap yine **MİLLİYETÇİLİK** olmalıdır.

- 1 Temmuz **1926’da Kabotaj Kanunu** çıkarıldı. Bu kanunla Türk karasularında gemi işletmesi hakkı sadece Türk denizcilerine verilmiştir.

DİKKAT: Kabotaj Kanunu da **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

DİKKAT: 1 Temmuz günü ülkemizde hala Kabotaj ve Denizcilik Bayramı olarak kutlanmaktadır.

- 1929 yılında Türk üreticisini koruyacak gümrük tedbirleri alındı.

DİKKAT: önce **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgili, ikinci dereceden **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile de ilgilidir.

- 1930’da Türk parasının değerini korumak, Türk ekonomisine yön vermek amacıyla Merkez Bankası kuruldu.

DİKKAT: önce **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgili, ikinci dereceden **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile de ilgilidir.

KONU 6: SAĞLIK ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

- Mustafa Kemal, diğer alanlarda olduğu gibi sağlık alanında da çağdaş ülkelerin düzeyine gelmemizi sağlayacak bir sistem kurulması gerektiğini düşünüyordu.
- Süreç, daha Kurtuluş Savaşı yıllarında “Sihhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâleti”nin (Sağlık Bakanlığı) kurulması ile başlamıştır.
- 1925 yılında **Doktor Refik Saydam**’ın sağlık bakanı olması ile sağlık alanındaki atılımlarda hızlanmıştır.

- 1923 de 86 kuruma sahip olan sağlık bakanlığı 1930’da 182 kuruma ulaşmıştır.
- Yurdun her yerinde NUMUNE Hastaneleri açılmıştır.

Cumhuriyet döneminde Bulaşıcı ve salgın hastalıklarla mücadele etmek için;

- 1925’te Trahomla Savaş Kanunu,
- 1926’da Sıtma Mücadelesi Kanunu,
- 1930’da Umumi Hifzıssıhha Kanunu, çıkarıldı.

Böylece,

- Bulaşıcı ve salgın hastalıklarla mücadele etmek için önleyici ve koruyucu sağlık tedbirleri belirlendi.

Tüm bu önlemler sayesinde;

- Verem, sıtma, trahom, frengi kontrol altına alındı.
- Veba, çiçek, tifüs, kolera gibi hastalıklar neredeyse hiç görülmez oldu.
- Tüm bu çalışmalara katkıda bulunan önemli bir kurum da **Türk Kızılayı**’dır.

NOT: 1868’de “Osmanlı yaralı askerlere yardım cemiyeti” adıyla kurulan Kızılay, 1877’de “Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti” adını almıştır. 1935’te ise “Türkiye Kızılay Cemiyeti” olmuştur.

DİKKAT: Devletin sağlık alanında yaptığı tüm bu çalışmalar “sosyal devlet” anlayışının bir gereğidir. Bu yüzden Atatürk ilkelerinden en çok **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir. İkinci dereceden **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile de ilgi kurulabilir.

HAZIRLAYAN:
SERDAR BAYRAK
TARİH ÖĞRETMENİ
<https://tarihdersi.net/>

7. ÜNİTE: ATATÜRK İLKELERİ

KONU 1: ATATÜRK İLKELERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Atatürk ilkeleri; Mustafa Kemal Atatürk tarafından, Türk milletinin ihtiyaçlarına göre oluşturulmuş ve İnkılâplar yoluyla hayata geçirilmiş Atatürkçü düşünce sistemini oluşturan parçalardır.

Atatürk ilkeleri, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine, dünyada esen milliyetçilik rüzgârlarına, saltanat yönetiminin eksikliklerine, dini taassubun halkı sürüklediği cehalete ve Osmanlı toplumunun geri kalmışlığına bizzat şahit olmuş, Mustafa Kemal tarafından düşünülmüş ve onun öncülüğünde uygulanmışlardır.

ATATÜRK İLKELERİ

- CUMHURİYETÇİLİK
- MİLLİYETÇİLİK (ULUSÇULUK)
- LAİKLİK
- HALKÇILIK
- İNKILÂPÇILIK (DEVİRİMCİLİK)
- DEVLETÇİLİK

NOT: Atatürk ilkeleri, 1937 yılında Anayasaya girmiştir.

ATATÜRK İLKELERİNİN ORTAK ÖZELLİKLERİ

- Türk Milletinin güncel ihtiyaçlarından doğmuşlardır.
- İlkelerin ortaya çıkmasında herhangi bir dış baskı ya da taklitçilik yoktur. Tamamen Mustafa Kemal'in düşünce yapısının ürünüdür.
- **DİKKAT:** İlginç bir örnek vermek gerekirse Almanların Faşist lideri Hitler, Ona komünist der, Sovyetlerin komünist lideri Stalin ise Faşist olduğunu iddia eder. Buna son noktayı şöyle koyalım: "Ne sağdan, ne soldan; Atatürk'ün çizdiği yoldan!"
- İlkeler, Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmayı amaç edinmiştir.

- Atatürk ilkeleri bir bütündür. Birbirinden ayrı düşünülemez. Çünkü birbirlerini tamamlarlar.
- Atatürk ilkeleri Türk milletinin karakterine ve geleneklerine uygundur.
- Atatürk ilkeleri gerçekçidir. Ayakları yere basmayan felsefi öğretiler gibi düşünmemek gerekir.
- Atatürk ilkeleri, Türk milletinin siyasi, sosyal, ekonomik, kısacası her açıdan gelişmesini amaçlar.
- Atatürk ilkeleri ve Atatürkçü düşünme sistemi durağan değil, dinamik bir yapıya sahiptir.

ATATÜRK İLKELERİ İLE İLGİLİ ÖNEMLİ İPUÇLARI

- Atatürk'ün her türlü siyasi tartışmanın dışında tutulması gerektiğini söylediği iki ilkesi, CUMHURİYETÇİLİK VE LAİKLİK'TİR.
- Tüm Atatürk ilkelerinin merkezinde yer alan ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda temel oluşturan ilke MİLLİYETÇİLİK ilkesi'dir.
- HALKÇILIK ilkesi, Cumhuriyetçilik ve Milliyetçilik ilkelerinin sonucu ortaya çıkmıştır.
- Atatürk ilke ve inkılâplarını durağanlıktan kurtaran Atatürk ilkesi İNKILÂPÇILIKTIR. Böylece Atatürk ilke ve inkılâplarını koruyucu bir rolü vardır.
- Her ilke birbirinin bütünüleyicisi ya da tamamlayıcısıdır. İlkeleri işlerken hangi ilkenin, hangi yönden bir diğerinin bütünüleyicisi olduğunu göreceğiz.
- Atatürk ilkeleri, birbirlerini tamamlar. Biraz dolaylı düşündüğümüzde her inkılâptan her ilkeyi çıkarmak mümkündür. Bu yüzden, böyle sorularda mümkün olduğu kadar direkt düşünmeliyiz.

KONU 2: CUMHURİYETÇİLİK İLKESİ

Cumhuriyet, demokrasi rejimi ile yönetilen devlet ve hükümet şeklinin adıdır.

- Kurtuluş Savaşı'nın en başından itibaren Atatürk'ün hedefinin hem milli bağımsızlık, hem de milli egemenlik olduğunu biliyoruz.
- Milli egemenliği sağlamak için atılan her adım, cumhuriyetçilik ilkesinin bir gereğidir.

Cumhuriyetçiliği gerçekleştirmek için atılan adımlar iki şekilde değerlendirilebilir:

1. Milli Egemenliği sağlamak için atılan her türlü adım bize cumhuriyetçilik ilkesini verir;

- Amasya Genelgesinde yer alan "Milletin bağımsızlığını, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." maddesi,
- Erzurum kongresinde yer alan "Kuva-yı Milliye'yi etkin, milli iradeyi egemen kılmak esastır." maddesi,
- Sivas Kongresinde, Erzurum'da alınan kararlar aynen kabul edildiği için Sivas Kongresi,
- 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılması,
- 1921'de Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye)
- 1 Kasım 1922'de Saltanat'ın kaldırılması
- 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilan edilmesi

<https://tarihdersi.net/>

2. Kurulmuş olan demokrasi rejimini daha ideal hale getirmek için yapılan inkılâplar da bize Cumhuriyetçilik ilkesini verecektir.

NOT: Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bakınız: [DEMOKRASİNİN İLKELERİ](#)

- 29 Ekim 1923'te Kabine Sistemine geçilerek Güçler ayrılığına doğru önemli bir adım atılması
- 3 Mart 1924'te Halifeliğin kaldırılması
- 3 Mart 1924'te Harbiye Vekâletinin kaldırılması (Askerin siyasetten ayrılması için atılan ilk adım.)
- 1924 Anayasası
- 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının açılışı sırasında askerlere siyaset yasağının getirilmesi,
- Seçmen yaşınının 20'den 18'e düşürülmesi
- İki dereceli seçim sisteminden tek dereceli seçim sistemine geçilmesi
- Çok partili siyasi yaşama geçiş denemeleri ve çok partili siyasi yaşama geçilmesi
- 1934 de kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi

Sorularda karşımıza çıkan; şu kavramlar bize cumhuriyetçilik ilkesini verir:

- Milli egemenlik,
- Ulusal egemenlik,
- Ulusal İrade,
- Demokrasi,
- Parlamenter sistem,
- Parlamento,
- Seçim,
- Meclis,
- Milletvekili,
- Mebus,
- Cumhuriyet

DİKKAT: Cumhuriyetçilik ilkesini Halkçılık ve Milliyetçilik ilkeleri bütünler.

KONU 3: MİLLİYETÇİLİK İLKESİ

• Bilindiği gibi Fransız İhtilal'ından itibaren tüm dünya hızla ulus devletler dünyasına dönüşmüştür. Osmanlı Devleti çok uluslu bir yapıya sahip olduğu için milliyetçilik fikirlerinin ülkesine girmesini engellemek için her türlü çabayı sarf etmiştir. Bu yüzden ulusçuluk fikirleri Anadolu'ya nispeten geç ulaşmıştır. Atatürk böyle bir mirası devralmıştır.

• Anadolu'da ulusçuluk esasına dayalı bir devlet kurulmuştur. Şimdi yapılması gereken Anadolu halkından, kendisini padişahın kulu olarak gören bir toplumdaki; bir millet oluşturmaktır. Türk olduğunun farkında olan, bununla gurur duyan bir millet haline gelebilmemiz için pek çok çalışma yapılmıştır.

Atatürk'e göre millet:

Geçmişte bir arada yaşamış, halen yaşamakta olan ve gelecekte de birlikte yaşama istek ve idealini güden, aralarında kültür, dil ve duygu birliği olan insanlar topluluğudur. Görüldüğü gibi Atatürk milliyetçiliği, ırk birlikteliği aramaz. Onun yerine kültür birliğini koyar. Atatürk'ün “**Ne mutlu Türk'üm diyene**” sözü her şeyi açıklar niteliktedir.

Milliyetçiliği bütünleyen ilkeler

- Atatürk milliyetçiliğinin olabilmesi için Demokrasi, Milli hâkimiyet ve Milletlerarası eşitlik gereklidir. Bu yüzden Atatürk milliyetçiliği **CUMHURİYETİÇİLİK** ilkesi tarafından bütünlenir.
- Atatürk milliyetçiliği ırk ayrımını ve Sınıf ve zümre ayrımını reddeder. Bu yüzden de **HALKÇILIK** ilkesi tarafından bütünlenir.

Atatürk milliyetçiliğinin unsurları:

- Siyasi Birlik,
- Coğrafi Birlik,
- Kültür Birliği,
- Tarih Birliği,
- Ülkü Birliği,

Sorularda karşımıza çıkan şu kavramlar bize milliyetçilik ilkesini verebilir:

- Ulusçuluk,
- Türkçülük,
- Milli bağımsızlık,
- Ulusal Bağımsızlık,
- Tam bağımsızlık,

Sorularda milliyetçilik ilkesini ararken özellikle iki noktaya dikkat etmeliyiz:

1. Kurtuluş Savaşı, milliyetçilik esasına göre yapılmıştır. Bu yüzden Milli bağımsızlık yolunda atılan her adım, bize milliyetçilik ilkesini vermelidir.

Ayrıca milli bağımsızlığın olabilmesi için tam anlamıyla, siyasi, ekonomik, hukuki v.b yani her yönden bağımsız olmamız gerekir. Sonuç olarak tam bağımsız olmamız için atılan her adım bize yine milliyetçilik ilkesini vermelidir.

Bu Amaçla atılan belli başlı adımlar:

- Erzurum ve Sivas Kongrelerinde kabul edilen “Milli sınırlar içerisinde vatan bir bütündür, bölünemez.” Maddesi
- Yine Erzurum ve Sivas Kongrelerinde Manda ve Himaye fikrinin reddedilmesi
- Misak-ı Milli'nin ilanı,
- Kurtuluş Savaşının kendisi,
- Lozan'da Kapitülasyonların kaldırılması,
- Lozan'da Duyun-u Umumiye'nin kaldırılması
- Misak-ı İktisadi,
- Kabotaj Kanunu,
- Yabancıların elindeki liman, Demiryolu, vapur işletmelerinin, Reji idaresinin devlet tarafından satın alınarak millileştirilmesi,

<https://tarihdersi.net/>

- Koruyucu gümrük uygulamaları,
- Devlet Merkez Bankasının kurulması

DİKKAT: Ekonomik bağımsızlık da tam bağımsızlığın bir parçasıdır. Yukarıdaki inkılâpların bir kısmı devletçilik ilkesi ile de alakalıdır. Ancak ekonomimizi yabancıların elinden kurtarmak için atılan her adım önce Milliyetçilik ilkesi ile ilgilidir.

2. Ülkede milli bilinci kuvvetlendirmek için atılan adımlar, insanlara Türklük şuuru ve gururu verecek çalışmalar, bize yine milliyetçilik ilkesini vermelidir.

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu,
- Türk Tarih Kurumunun kurulması,
- Türk Dil Kurumunun kurulması,
- I. Türk tarih kongresinde kabul edilen “Türk Tarih Tezi”,
- Güneş Dil Teorisi
- Dil, Tarih, Coğrafya fakültesinin açılması
- Atatürk döneminde yoğun faaliyet gösteren Türk Ocakları

KONU 4: LAİKLİK İLKESİ

- Mustafa Kemal Atatürk, askerlik yılları boyunca Osmanlı ülkesini baştanbaşa dolaşmış, çok değerli tecrübeler edinmişti. Ülkenin geri kalmasının en büyük sebebinin her türlü özgür düşüncüyü boyunduruk altına alına bağnazlık ve dini taassup olduğunu görmüştü.
- Bu yüzden Kurtuluş Savaşını kazanınca ikinci savaşını bu düşünceye karşı açtı.
- Laiklik, Atatürk'ün en çok önem verdiği ilkelerinden birisidir. Her türlü siyasi tartışmanın dışında tutulması gerektiğini belirtmiştir.
- Atatürk'ün mücadele ettikleri dindar insanlar ya da İslam dini değildir. O, İslamiyet'i birer rant kapısı haline getirmiş, din simsarları, bağnazlar ve yobazlara karşı savaş açmıştır.

NEDİR LAİKLİK?

- Laiklik Din ve Devlet işlerinin birbirinden ayrılmasıdır. Yani devletin din kurallarına göre yönetilmemesi demektir. Bu da kurumsal bir varlık olan devletin dinsiz olması anlamına gelir.

DİKKAT: Şu hassas noktaya lütfen dikkat edelim. Laiklik insanların dinsiz olmasını amaçlamaz. Devletin dinsiz olmasını amaçlar. Tam tersine laiklik insanların inançlarına saygı göstererek, güvence altına alan bir sistem öngörür.

- Laiklik aynı zamanda Din ve Vicdan hürriyetidir. Laik bir devlet içerisinde insanlar istediklerine inanırlar, istedikleri gibi düşünürler.
- Son olarak, laiklik her türlü araştırma ve bilimi yok sayan dogmatik düşüncenin yerine akı ve bilimi koymaktır.

Laiklik ilkesini bütünleyen ilkeler

- Akılcı ve Bilimsel düşünce, **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ortak noktadır. Bu yönüyle İnkılâpçılık ilkesi, laikliği bütünler. Böyle bir soru ile karşılaşarsak önce cevabımız İnkılâpçılık olmalıdır. Seçenekler arasında İnkılâpçılık yoksa laikliği seçebiliriz.
- Laik devlet yönetiminde dinin, dini temsil eden kişi ya da grupların herhangi bir etkisi olmaz. Yani devleti yönetenler güçlerini sadece millettten alırlar. Laiklik, bu yönüyle de **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi tarafından bütünlenir.
- Laik bir devlet ve toplum düzeninde dini temsil eden kişilerin hiçbir ayrıcalığı yoktur. Laiklik bu yönüyle de **HALKÇILIK** ilkesi ile bütünleşir.
- Laiklik, millet bilincinin kuvvetlenmesini sağlar. Bu yönüyle de MİLLİYETÇİLİK ilkesi ile bütünleşir.

Sorularda karşımıza çıkan şu kavramlar bize laiklik ilkesini verebilir:

- Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması,
- Düşünce ve vicdan özgürlüğü,
- Akılcı ve bilimsel düşünce

LAİKLİĞİ GERÇEKLEŞTİRMEK İÇİN ATILAN ADIMLAR:

- 1 Kasım 1922’de Saltanat’ın kaldırılması
- 3 Mart 1924’te Halifeliğin kaldırılması
- 3 Mart 1924’te Şeriye ve Evkaf Vekâletinin kaldırılması
- 3 Mart 1924’te Tevhid-i Tedrisat Kanunu
- 1925’te Tevhid-i Tedrisat Kanununa bağlı olarak medreselerin kapatılması
- 1925’te Tekke ve Zaviyelerin kapatılması
- 1925’te Kılık-kıyafet düzenlemesi
- 1926’da Türk Medeni Kanununun kabulü
- 1928’de Anayasa’dan “Devletin dini İslam’dır.” ifadesinin çıkarılması
- 1937’de Laiklik ilkesinin Anayasaya girmesi

KONU 5: HALKÇILIK İLKESİ

- Aslında Halkçılık ilkesi CUMHURİYETÇİLİK ve MİLLİYETÇİLİK ilkelerinin kaçınılmaz bir sonucudur.

Şöyle ki;

- **Demokrasi:** Halkın, halk tarafından ve halk iradesi ile yönetilmesidir. Demokrasi demek cumhuriyet demektir.
- Diğer yandan, Atatürk:”Türkiye Cumhuriyetini kuran, Türkiye halkına, Türk milleti denir.” Diyerek Türk milletini tanımlamıştır.
- Görüldüğü gibi Atatürk için **millet ve halk eş anlamlıdır.**

HALKÇILIK İLKESİ

<https://tarihdersi.net/>

- Halkçılık diyince ilk aklımıza gelmesi gereken kavram **EŞİTLİKTİR.**
- Eşitlikten kast ettiğimiz ise, devletin gözünde hiçbir vatandaşın, bir diğerinden farkı olmaksızın eşit muamele görmesidir.
- Eşitlik her açıdan geçerlidir.

ÖRNEĞİN:

- Kadın ile erkek arasında,
- Zengin ile fakir arasında,
- Köylü ile kentli arasında,
- İşçi ile patron arasında,
- Müslüman ile Hıristiyan arasında

DİKKAT: Halkçılığın, **cumhuriyetçilik ve milliyetçilik** ilkeleri tarafından bütünlendiğini zaten yukarıda belirtmiştik. Devletin hangi dinden olursa olsun vatandaşına eşit muamelede bulunması açısından da **LAİKLİK** ilkesi ile bütünlüşür.

- Halkçılık ilkesinin benimsenmesi aynı zamanda “Sosyal devlet” anlayışını beraberinde getirir.

SOSYAL DEVLET: kendi olanaklarından, vatandaşlarının eşit şekilde yararlanmasını sağlayabilen devlettir. Sosyal devlet, dengeli gelir dağılımını, sosyal güvenlik ve sosyal adaleti sağlamak zorundadır.

DİKKAT: “Sosyal devlet” anlayışı halkçılık ilkesi ile devletçilik ilkesinin ortak noktasıdır. Şöyle açıklayalım: vatandaşa sağlık hizmeti vermek için bir hastane açmak halkçılık ilkesi ile ilgilidir. Bu hastanenin masraflarının devlet tarafından karşılanması devletçilik ilkesi ile ilgilidir.

Halkçılık ilkesi sorularda karşımıza iki şekilde çıkabilir:

1. Halkı eşit hale getirmeyi amaçlayan her türlü adım bize halkçılık ilkesini verir.

- 1925’te Kılık-kıyafet Kanunu
- 1925’te Aşar vergisinin kaldırılması
- 1926’da Türk Medeni Kanunu
- 1934’te Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi
- 1934’te Soyadı Kanunu

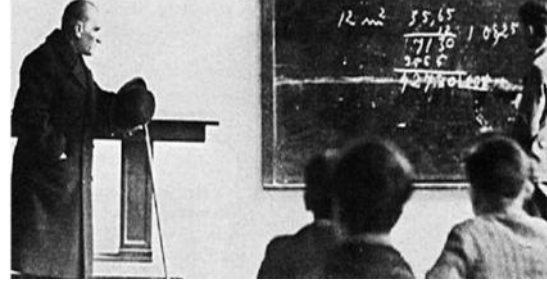
2. Sosyal devlet anlayışından hareketle atılan adımlar da bize halkçılık ilkesini verebilir.

Örneğin:

- Millet Mekteplerinin açılması
- Eğitimin parasız olarak devlet okullarında verilmesi
- Herkese parasız sağlık hizmeti vermek için devletin bir hastane açması

KONU 6: İNKILÂPÇILIK İLKESİ

İnkılâpçılık ilkesi

• **Mustafa Kemal Atatürk'e göre inkılâp:**

“Mevcut müesseseleri zorla değiştirmek demektir. Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan müesseseleri yıkarak yerlerine, milletin en yüksek medeni icaplara göre ilerlemesini temin edecek yeni müesseseleri koymuş olmaktır.” diye tanımlamıştır.

- **Ayrıca Atatürk Türk İnkılâbı için:** “Bu inkılâp kelimesinin ilk anda işaret ettiği ihtilâl manasından başka, ondan daha geniş bir değişikliği ifade etmektedir.” demiştir.
- İnkılâpçılık, **çağdaşlaşmak, uygarlaşmak, yüksek uygarlık seviyesine çıkabilmek ve batılılaşmak için değişme, gelişme, yenileşmeye açık olmak** demektir.
- Kısacası çağdaş medeniyet yolunda yürüyebilmek için atılan her türlü adımdır.
- Aynı zamanda inkılâpçılık, **akılcı ve bilimsel düşünce** demektir.

İNKILÂPÇILIĞIN İKİ AMACI VARDIR:

- Geri kalmış kurumları kaldırmak.
- Yerlerine çağdaş kurumlar getirmek.

Atatürk inkılâplarının ve inkılâpçılık ilkesinin esasları:

- Evrenseldir.
- Uygulanabilir.
- Taklitçi değildir.
- Gerçekçidir.
- Akla ve bilime dayanır.

İnkılâpçılık ilkesi;

- Atatürkçü düşünce sistemini dinamik hale getiren, böylece her zaman çağa ayak uydurmasını sağlayarak Atatürk ilke ve inkılâplarını koruyan ilkedir.

Sorularda şu kavramlar karşımıza çıktığında bize inkılâpçılık ilkesini verir:

- Çağdaşlaşmak.
- Batılılaşmak.
- Medenileşmek.
- Akılcı ve bilimsel düşünce.
- Devrimcilik

DİKKAT: Tüm Atatürk inkılâpları inkılâpçılık ilkesi ile mutlaka alakalıdır. Soruları çözerken doğrudan çağdaşlaşmak ve batılılaşmak adına atılan adımlar bize inkılâpçılık ilkesini verir.

İnkılâpçılık ilkesi doğrultusunda atılan belli başlı adımlar:

- Türk Medeni Kanununun kabulü
- Harf inkılâbı
- İstanbul Üniversitesinin kurulması
- Kılık-kıyafet düzenlemesi
- Takvim, saat ve ölçülerde yapılan değişiklik

<https://tarihdersi.net/>

KONU 7: DEVLETÇİLİK İLKESİ

Devletçilik;

Özel teşebbüsün yetersiz olduğu, büyük yatırım isteyen alanlarda devletin ekonomiye doğrudan müdahale ederek yatırımlar yapmasıdır.

1923'te İzmir İktisat Kongresinden sonra karma bir kalkınma planı uygulanmış ve kalkınmanın özel teşebbüs sayesinde gerçekleştirilmesi düşünülmüştür.

- Ancak 10 yıl içerisinde kalkınma istenilen düzeyde olmayınca 1933'te hazırlanarak 1934'te uygulamaya konan I.Beş Yıllık Kalkınma planı ile tam anlamıyla devletçilik başlamıştır.
- **Devletçilik ilkesi**, Özel teşebbüsü de Yabancı sermayeyi de reddetmez
- **Devletçilik ilkesi**, sosyalist ekolden kaynaklanmaz. Tamamen Türkiye'nin gerçeklerinden ve ihtiyaçlarından doğmuştur.

DİKKAT: Devletçilik sadece ekonomi alanına geçerli bir ilkedir. Bu soruları çözmemizi sağlayacak önemli bir ipucu olabilir.

Ancak şu noktaya da dikkat etmeliyiz: Ekonomi ile ilgili pek çok inkılap devletçilik olmayabilir. Ya da devletçilik ikinci ulaşacağımız ilke olabilir. Özellikle ekonomik bağımsızlığımız için atılan adımlar önce milliyetçilik ilkesinin bir gereğidir.

Devletçilik ilkesini bütünleyen ilkeler

- Devletin yaptığı her yatırım ekonomik bağımsızlığımız için atılmış bir adımdır. Bu yönüyle **MİLLİYETÇİLİK** ilkesini bütünler.
- Öte Yandan, Devletçilik beraberinde “sosyal devlet” anlayışını getirir. Bu yönüyle de **HALKÇILIK** ilkesini bütünlemektedir.

Ülkemizde devletçilik ilkesi gereği atılan belli başlı adımlar şunlardır:

- 1933'te hazırlanan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
- 1939'da hazırlanan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
- Bu Planlar dâhilinde atılan adımların her biri (Malatya, Bursa, Manisa ve Kayseri'de tekstil sanayi, Gemlik'te yapay ipek sanayi, Paşabahçe'de cam, Beykoz'da deri, İzmit'te büyük bir kâğıt sanayi, Karabük'te demir-çelik fabrikası kuruldu.)
- 1925'te yabancıların elinden sigara tekeli (Reji idaresi) satın alındı. (Milliyetçilik ve Devletçilik ilkesi ile ilgilidir.)
- 1925'te sanayicilere kredi sağlamak için sanayi ve maden bankası açıldı. (Daha çok Devletçilik ilkesi ile ilgilidir.)
- 1933'te bu bankanın yerine Sümerbank kuruldu. (Daha çok Devletçilik ilkesi ile ilgilidir.)
- 1929 yılında Türk üreticisini koruyacak gümrük tedbirleri alındı.(önce MİLLİYETÇİLİK ilkesi ile ilgili, ikinci dereceden DEVLETÇİLİK ilkesi ile de ilgilidir.)
- 1930'da Türk parasının değerini korumak, Türk ekonomisine yön vermek amacıyla Merkez Bankası kuruldu. (Önce MİLLİYETÇİLİK ilkesi ile ilgili, ikinci dereceden DEVLETÇİLİK ilkesi ile de ilgilidir.)
- 1935'te maden işleriyle uğraşmak için Etibank ve MTA kuruldu. (Daha çok Devletçilik ilkesi ile ilgilidir.)

KONU 8: BÜTÜNLEYİCİ İLKELER

- Bu ilkeler altı temel ilkeyi bütünleyen, onların anlamını kuvvetlendiren ilkelere dir.

1. Ulusal egemenlik

- Cumhuriyetçilik ilkesini bütünlemektedir.

2. Milli birlik, beraberlik ve Ülke bütünlüğü

- Öncelikle Milliyetçilik ilkesini bütünlemektedir.
- İkinci dereceden Halkçılık ilkesini bütünler.

3. Ulusal bağımsızlık

- Milliyetçilik ilkesini bütünler.

4. Yurtta barış, Dünya’da barış

- Yoruma göre değişmekle birlikte Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, Halkçılık, laiklik ilkelerini bütünler.

5. Akılcılık ve bilimsellik

- Öncelikle İnkılâpçılık ilkesini bütünlemektedir.
- İkinci dereceden ise laiklik ilkesini bütünler.

6. Çağdaşlık ve batılılaşma

- İnkılâpçılık ilkesini bütünler.

7. İnsan ve İnsanlık sevgisi

- Milliyetçilik ve Halkçılık ilkelerini bütünler.

HAZIRLAYAN:

SERDAR BAYRAK

TARİH ÖĞRETMENİ

<https://tarihdersi.net/>

8. ÜNİTE: ATATÜRK DÖNEMİ DIŞ POLİTİKA

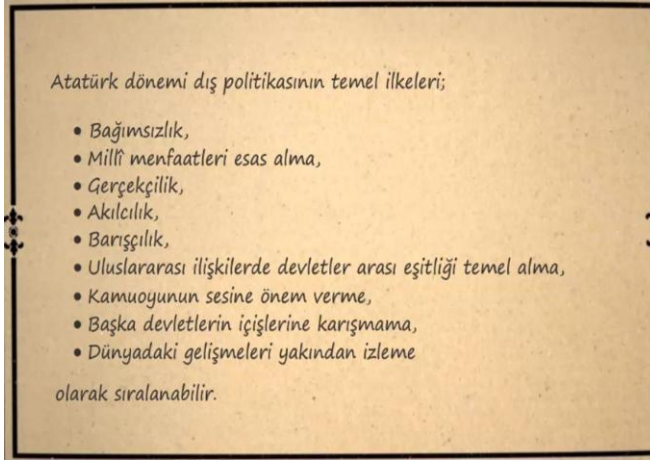
KONU 1: ATATÜRK DÖNEMİ DIŞ POLİTİKANIN GENEL ESASLARI

Dış Politika:

- Bir devletin, diğer devletlerle milli çıkarları gözeterek kurduğu diplomatik, siyasi, ekonomik ilişkilerin toplamına dış politika denir.

Atatürk döneminde dış politikanın temel esaslarını şöyle sıralayabiliriz.

- Millî gücümüze dayanmak Gerçekleştiremeyeceğimiz emeller peşinden koşmamak.
- Başkalarının iç işlerine karışmamak, kendi iç işlerimize karışılmasını engellemek.
- Devletlerarası ilişkilerde, eşitliğe dayanan karşılıklı dostluklar kurmak.
- Ulusun hayatı tehlikede olmadığı sürece savaşa girilmeyecek.
- Tüm bu öğeler Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh." sözüyle özetlenebilir.

Atatürk Döneminde Dış politika olaylarını ana hatları ile iki kısma ayırabiliriz.

1. 1923-1930 arasındaki dönemde Lozan Barış Antlaşmasından kalan, ya da Lozan Barış Antlaşmasında istediğimiz yönde çözemediğimiz meselelerle uğraşmıştır.

Bu meseleler:

- Musul Sorunu,
- Yabancı Okullar Sorunu, (Aslında bir Dış sorun değildir.)
- Dış Borçlar (Osmanlı Borçları)
- Nüfus Mübadelesi

2. 1930'dan itibaren yaşanan olaylarda ise temel belirleyici husus; Almanya ve İtalya'nın hızla silahlanarak saldırgan politikalar izlemesi ve dünya barışını tehdit etmeleridir.

Bu süreçte Türkiye bir yandan, Dünya barışına hizmet etmek için bir takım adımlar atmıştır:

- Milletler Cemiyetine Giriş,
- Balkan Antantı,
- Sadabat Pakti

Bir yandan da Almanya ve İtalya'nın saldırgan politikalarını, Lozan Barış anlaşmasından kalma sorunları çözerken kullanmıştır.

- Montrö Boğazlar Sözleşmesi,
- Hatay'ın Anavatan'a katılması

KONU 2: MUSUL SORUNU

- Lozan konferansında Türkiye'de İngiltere'de taviz vermeyince, Musul meselesi daha sonra İngiltere ile Türkiye arasında yapılacak görüşmelere bırakılmıştır.
- Bu görüşmelerden bir sonuç çıkmayınca konu Milletler Cemiyeti'ne gitti.
- Milletler Cemiyeti, Musul'un Irak'a bırakılması kararını aldı. (İngiltere tarafından kurulan bu cemiyet, dünya barışından çok İngiltere'nin çıkarlarına hizmet etmektedir. Musul konusunda da İngiltere'nin istediği yönde karar vermiştir.)
- Türkiye diplomatik yollardan problem halledemeyince Musul'a askerî harekât yapma planlarına başladı.
- Tam bu sırada Şeyh Said Ayaklanması çıkınca zaman ve güç kaybedildi. Önemli bir fırsat kaçırılmış oldu.

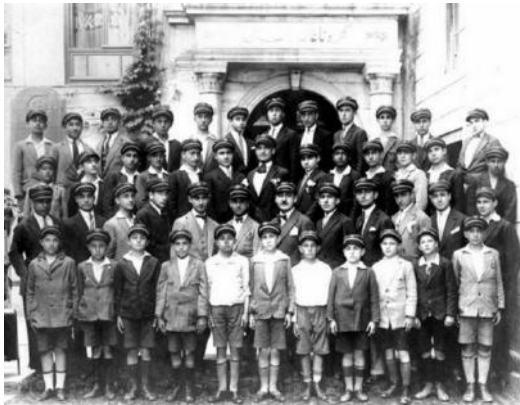
NOT: Türkiye 1925 yılında Dünya'daki genel politik şartlardan dolayı daha kararlı ve daha saldırgan bir politika takip etmekten çekinmiştir.

Sonuç olarak; Türkiye Milletler Cemiyeti'nin kararına uyarak Türkiye İngiltere arasında **1926 Ankara Antlaşması** imzalanmıştır.

1926 Ankara Antlaşmasına göre:

- Musul ve Kerkük Irak'a bırakıldı.
- Irak, Musul bölgesinden elde ettiği petrolün %10'unu 25 yıl süreyle Türkiye Cumhuriyeti'ne verecek.

NOT: Musul, Misak-ı Millî'den verilen bir tavizdir.

KONU 3: YABANCI OKULLAR SORUNU

- Lozan Barış Antlaşması'nda yabancı okullar konusunun Türkiye'nin bir iç meselesi olduğunu muhatabımız olan ülkelere kabul ettirmiştik.
- Yabancı okullar da, Türkiye'deki diğer okulların tabii olduğu kanun ve kurallara tabi olacaktı.
- 1925-1926 öğretim yılında Türkiye, Tevhid-i Tedrisat Kanununa göre, yabancı okulların durumunu

düzenleyen bir dizi kanun çıkarttı.

- Başta Fransa ve Papalık olmak üzere, yabancı devletler, bu durumu görüşmek istediler.
- **Ancak Türkiye;** Bu konunun Türkiye'nin bir iç meselesi olduğunu, diplomatik ilişkiye açık bir konu olmadığını söyleyerek bu istekleri kesin bir dille reddetti.

NOT: Türkiye'nin Yabancı okullar ile ilgili yaptığı düzenlemeler için BAKINIZ: [Tevhid-i Tedrisat Kanunu](https://tarhdersi.net/) Türkiye'nin getirdiği yeni düzenlemelere uymak istemeyen bazı okullar ülkemizi terk ederken, ülkede kalanlar bu kanunlara uymuştur.

<https://tarhdersi.net/>

DİKKAT: Bu konunun diplomatik düzeyde tartışılmasına izin vermek, iç işlerimize karışılmasına izin vermek anlamına gelir. Bu da Türkiye'nin egemenlik haklarından vereceği bir taviz anlamı taşır.

DİKKAT: Bu konu ile ilgili dikkat etmemiz gereken en önemli konu Yabancı okullar sorununun Dış politika ile ilgili bir mesele olmamasıdır.

KONU 4: DIŞ BORÇLAR (OSMANLI BORÇLARI)

- Lozan Barış Antlaşmasında Osmanlı Devleti'nin borçları, Osmanlı Devleti'nden ayrılan parçalara bölünmüştü.
- Türkiye, üzerine düşen kısmı kâğıt para ile ve taksitler halinde ödemeyi kabul etmişti.
- Ayrıca Duyun-u Umumiye kaldırılmıştı.
- Osmanlı'dan kalan borçların ödemesi konusunda en büyük alacaklı olan Fransa ile 1928'de bir anlaşma yapıldı. Borçlar için bir ödeme planı yapıldı.
- Ancak, 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı, tüm Dünya gibi Türkiye'yi de etkiledi.
- Bunun üzerine borçlarını erteleyen Türkiye, 1933'te yeniden bir anlaşma imzaladı. Osmanlı Devleti'nden kalan borçların son taksiti 1954'te ödendi.
- Türkiye, Osmanlı Devleti'nden kalan borçları en iyi ve düzenli olarak ödeyen tek devlettir. Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan hiç ödeme yapmamıştır.

KONU 5: NÜFUS MÜBADELESİ (1930)

- Lozan Barış Antlaşması'nda İstanbul Rumları ve Batı Trakya Türkleri dışında kalan Türk ve Rum nüfusunun karşılıklı mübadelesi (yer değiştirmesi) kararlaştırılmıştır.
- Yunanistan'ın sürekli anlaşmazlıklar çıkarması sorunun çözümünü getirmiyordu.

Nüfus mübadelesi konusunda anlaşmalığa sebep olan iki konu vardır.

1. İki ülkenin daha yeni savaştan çıkmış olması.

2. Etabli sorunu: Türkiye, Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra İstanbul'a gelen Rumların İstanbul'un yerli (Yerleşik/Stabil) Rumlarından olmadığını, dolayısıyla mübadeleye dâhil edilmeleri gerektiğini ileri sürüyordu. Yunanistan ise İstanbul'daki tüm Rumların İstanbul'da kalması gerektiğini ve mübadelenin dışında tutulması gerektiğini savunuyordu.

- Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler, 1930 yılında Yunanistan başbakanı Venizelos'un Türkiye'yi ziyareti ile yumuşamış; bu yumuşamanın hemen ardından da mübadele gerçekleştirilmiştir.
- 1930'da yerleşme tarihlerine ve doğum tarihlerine bakılmaksızın İstanbul Rumları ve Batı Trakya'nın tamamı mübadelenin dışında tutulmuş ve 1930'da nüfus mübadelesi uygulamaya konulmuştur.
- 1930'da Yunanistan'la başlayan iyi ilişkiler, 1934'te Alman ve İtalyan yayılcılığına karşı, Balkan Antantı'nın ortaya çıkmasını sağlamıştır.
- 1930'da Yunanistan'la başlayan iyi ilişkiler 1954'te Kıbrıs sorununa kadar sürmüştür.

KONU 6: TÜRKİYE'NİN MİLLETLER CEMİYETİ'NE GİRİŞİ (1932)

- Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam), Wilson ilkeleri gereği, Paris Barış Konferansında kurulmuştu.
- Kuruluş amacı devletlerarasındaki anlaşmazlıkları barış yoluyla çözmektir.
- Ancak Cemiyet uluslar arası barıştan çok başta İngiltere olmak üzere büyük devletlerin çıkarlarına hizmet ediyordu.
- 1930'lara gelindiğinde Dünya hızla yeni bir savaşa doğru gitmekteydi.

- I. Dünya Savaşından yenilgi ile çıkmış Almanya'da Nazi partisi ve Hitler iktidarı ele geçirmişti.
- Savaştan galip çıkmasına rağmen umduğunu bulamamış İtalya da ise Faşist parti ve Mussolini iktidarı ele geçirmişti.
- Almanya ve İtalya hızla silahlanıyor, saldırgan politikalar izliyordu.

Türkiye,

- Milletler Cemiyeti'nin uluslararası barış yerine büyük devletlerin çıkarına göre hizmet eden bir kuruluş olduğunu biliyordu.
- Ancak, Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh." anlayışı gereği bu cemiyete üye olmaya karar verdi.
- **Türkiye, Cemiyete başvuru yapmayıp davet edilmiştir. Ve bu cemiyete davet ile giren tek ülkedir.**
- Yunanistan'ın desteği ve İspanya'nın teklifi ile 1932'de katıldı.

KONU 7: BALKAN ANTANTI (1934)

- 1933 yılından itibaren faşist İtalya'nın ve Nazi Almanya'sının hızla silahlanması dünya barışını tehdit etmeye başladı.
- Almanya'nın Doğu Avrupa'da, İtalya'nın Balkanlarda çıkarları ve emelleri vardır. Bu tehdit Balkan devletlerinin aralarındaki küçük anlaşmazlıkları bir kenara bırakarak yaklaşmasına sebep oldu.
- 1930'dan itibaren Türkiye ile Yunanistan arasında iyi ilişkiler kurulmaya başlandı. 1933'te anlaşan bu iki ülke yanına Yugoslavya ve Romanya'nın katılımıyla 1934'te Balkan Antantı imzalandı.

Balkan Antantına;

- Türkiye,
- Yunanistan,
- Yugoslavya ve
- Romanya katılmıştır.

<https://tarihdersi.net/>

Balkan Antantı'yla;

- Balkan Devletleri birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı göstermeye,
- İç işlerine karışmamaya ve
- İçlerinden birine yapılan saldırıya kendilerine yapılmış gibi davranacaklarına söz vermişlerdir.

Sonuç olarak;

- Balkan Devletleri sınırlarını güvence altına almış oldular.

TÜRKİYE İÇİN ÖNEMİ:

- Türkiye, Balkan Antantı'yla batı sınırını güvence altına almıştır.

DİKKAT: Balkan Antantı, bir ittifak antlaşması değildir. Bir dostluk antlaşmasıdır. Yani Antanta imza atan devletler, birlikte savaşa girmeye söz vermezler. Birbirlerinin dostu olduklarının, karşılıklı sınırlarından emin olabileceklerinin güvencesini verirler.

Balkan Antantına katılmayan balkan devletleri;

- Arnavutluk, İtalya'nın baskısından dolayı,
- Bulgaristan, yayılmacı bir politika izlediğinden dolayı,
- Makedonya ise Yunanistan ve Yugoslavya ile sorun yaşadığından katılamamıştır.

Balkan Antantı,

- II. Dünya Savaşı'yla geçerliliğini kaybetmiştir.

KONU 8: MONTRÖ BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ (1936)

Lozan Barış Antlaşmasına göre;

- Boğazlardan geçiş için uluslararası bir komisyon görevliydi.
- Ayrıca Türkiye Boğazların her iki yakasında 20'şer kilometrelik kısımda asker bulundurmamayı kabul etmişti.

- Almanya ve İtalya'nın saldırgan politika izlemesi,
- İtalya'nın Habeşistan'ı işgali ve

Almanya'nın Versay Antlaşmasında askersiz bölge olarak kabul edilen Ren bölgesine asker sokması,

- Türkiye'yi bu konuda harekete geçirdi. Çünkü Herhangi bir savaş çıkması durumunda Boğazlar savunmasız durumdaydı.
- Boğazların tehlikede olduğunu ilgili devletlere bir nota ile bildiren Türkiye, bu konuda bir komisyon toplanmasını istedi.
- 20 Temmuz 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi imzalandı.

Bu sözleşmeye göre,

- Boğazlar komisyonu kaldırılarak görev ve yetkileri Türkiye'ye verildi.
- Türkiye, boğazların iki yakasında asker bulundurabilecekti.
- Türkiye savaşa girerse ya da savaş tehlikesi ortaya çıkarsa boğazları istediği gibi kapatabilecekti.
- Ticaret gemileri boğazdan serbestçe geçebilecek savaş gemilerine sınırlandırılmalar konulacak.

ÖNEMİ

- Boğazlar üzerindeki Türkiye egemenliği kayıtsız şartsız kabul edildi.
- Boğazlar meselesi Montrö ile Misak-ı Milli'ye göre çözümlendi.
- Doğu Akdeniz'deki durumumuz güçlenmiş milletler arasındaki statümüz artmıştır.

KONU 9: SADABAT PAKTI (1937)

DİKKAT: Balkan Antantının, Ortadoğu'ya uyarlanmış şeklidir. Hem ortaya çıkış sebebi, hem de içeriği aynıdır.

Sadabat Pakti'nin Ortaya Çıkışı

- 1933 yılından itibaren faşist İtalya'nın ve Nazi Almanya'sının hızla silahlanması dünya barışını tehdit etmeye başladı.
- Özellikle İtalya'nın Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'da çıkarları vardı.
- Bu tehdit Orta doğuda sınır komşusu olan, Türkiye, İran, Irak ve Afganistan'ın aralarındaki küçük anlaşmazlıkları bir kenara bırakarak yakınlaşmasına sebep oldu.
- Böylece 1937'de Sadabat Pakti imzalandı.

Sadabat Pakti'na Katılan Devletler

- Türkiye
- İran
- Irak
- Afganistan

Sadabat Pakti'nin İçeriği

- Sadabat Pakti ile bu dört devlet, birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı göstermeye,
- İç işlerine karışmamaya ve
- Birbirlerine yapılan saldırıyı kendilerine yapılmış gibi davranacaklarına söz vermişlerdir.

Sonuç olarak;

- Türkiye, İran, Irak, Afganistan sınırlarını güvence altına almış oldular.

TÜRKİYE İÇİN ÖNEMİ:

- Türkiye, Doğu sınırını güvence altına almıştır.

DİKKAT: Sadabat Pakti, bir ittifak antlaşması değildir. Bir dostluk antlaşmasıdır. Yani Pakta imza atan devletler, birlikte savaşa girmeye söz vermezler. Birbirlerinin dostu olduklarının, karşılıklı sınırlarından emin olabileceklerinin güvencesini verirler.

DİKKAT: Sadabat Pakti'na Türkiye ile yaşadığı Hatay sorunundan dolayı Suriye katılmamıştır.

KONU 10: HATAY'IN ANA VATANA KATILIŞI (1939)

- Türkiye-Suriye sınırı Fransa ile imzalanan 1921 Ankara Antlaşması ile belirlenmiştir.
- Lozan Barış Antlaşması'nda yine bu antlaşmada belirlenen esaslar kabul edilmiştir.
- Bu antlaşmaya göre Hatay, Türk yurdu olmasına rağmen, Suriye toprağı kabul edilmişti. Bunun yanında Türkiye ile kültürel bağları sürecekti.

- 1930'lu yılların sonlarına doğru, II. Dünya Savaşı kapıya dayanmıştır.
- Türkiye mevcut durumu son derece iyi değerlendirerek Hatay konusunda kararlı bir politika takip etmiştir.

Şöyle ki;

- Fransa ve İngiltere, böylesine büyük bir savaşın eşiğinde iken Milletler Cemiyetine katılmış, Balkan Antantı ve Sadabat Paktı'nı imzalayarak barışçı niyetini belli etmiş olan, Montrö ile Boğazların kontrolünü tamamen ele geçiren Türkiye ile ilişkilerinin bozulmasını istememiştir.
- Mustafa Kemal ve Türkiye'de bunu Hatay konusunda çok iyi değerlendirmiştir.
- Mustafa Kemal Atatürk, Hatay konusunda son derece sert ve kararlı bir politika izlemiştir.
- Hatay ile ilgili olarak **"Kırk asırlık Türk yurdu Düşman elinde bırakılamaz."** Demiştir.
- Ayrıca kararlı olduğunu dünya'ya göstermek için; Gerekirse Cumhurbaşkanlığından istifa edip, Hatay için savaşacağını söylemiştir.
- Hastalığının ileri safhalarını yaşamasına ve dinlenmesi gerekmesine rağmen, Adana'ya giderek orduları teftiş etmiş, savaşa hazırız mesajı vermiştir.

Hatay'ın Anavatana katılışı için iki aşamalı bir plan yapılmıştır.

- **Birinci Aşamada** Hatay'ın Suriye'den ayrılarak bağımsızlığını kazanması gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda 2 Eylül 1938'de Hatay Cumhuriyeti kurulmuştur.
- **İkinci Aşamada** ise Hatay Millet Meclisi oy birliği ile Türkiye'ye katılma kararı almıştır. Bu karar gereği Hatay, 23 Temmuz 1939'da Anavatan'a katılmıştır.

DİKKAT: Mustafa Kemal Atatürk, Hatay konusunda çok çabalamış, meselenin çözümü konusunda büyük aşama kaydetmiştir. Ancak, Hatay'ın Anavatana katılışını görememiştir. Mesele onun ölümünden sonra tam olarak çözümlenebilmiştir.

Böylece;

- Misak-ı Milli'den verilmiş bir taviz daha Misak-ı Milli'ye göre çözümlenmiştir.

HAZIRLAYAN:
SERDAR BAYRAK
TARİH ÖĞRETMENİ
<https://tarihdersi.net/>